

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Οι Σχέσεις των ΗΠΑ με το
Ιράν και την Σαουδική
Αραβία.

Δεπόλλα Ελένη

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτρης Ξενάκης

Ιούνιος 2017

Περίληψη

Η παρούσα εργασία μελετά τις σχέσεις που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ των ΗΠΑ, του Ιράν και της Σαουδική Αραβίας. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν, καθώς και στις εξαγωγές πετρελαίου από την Σαουδική Αραβία, δύο παράγοντες που έχουν καθορίσει τις σχέσεις των δύο αυτών χωρών με τις ΗΠΑ. Συγχρόνως, αναλύονται και οι σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί ανάμεσα στο Ιράν και την Σαουδική Αραβία, ενώ εξετάζονται και οι σχέσεις των χωρών αυτών και με την Τουρκία, η οποία θεωρείται σημαντικός περιφερειακός δρών για την Μέση Ανατολή. Ακόμη, γίνεται αναφορά και στην εξωτερική πολιτική που έχουν ακολουθήσει οι ΗΠΑ, τα τελευταία χρόνια, στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, μία περιοχή με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σημαντικό ρόλο στην ευρύτερη αυτή περιοχή της Μέσης Ανατολής διαδραματίζει και το Ισλαμικό Κράτος, για το οποίο γίνεται αναφορά. Σκοπός της εργασία είναι να κατανοηθούν οι λόγοι για τους οποίους η Μέση Ανατολή και οι χώρες που την απαρτίζουν έχουν οδηγηθεί σε μία συγκρουσιακή κατάσταση τα τελευταία χρόνια, και ποιος είναι ο ρόλος που κατέχουν σε αυτή την κατάσταση οι ΗΠΑ, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	4
1) Έννοιες Στρατηγικής.....	5
1.1) Pivotal States	7
2) Το κράτος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.....	9
2.1) Η Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ, όπως διαμορφώθηκε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.....	11
2.2) Η Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ στις αρχές του 21 ^{ου} αιώνα	13
2.3) Η Εξωτερική Πολιτική της διακυβέρνησης του Obama..	15
3) Βασικά Χαρακτηριστικά του Ιράν	17
3.1) Έκταση του Ιράν.....	17
3.2) Η Οικονομία του Ιράν	18
3.3) Πληθυσμός.....	19
3.4) Πολιτική Κατάσταση.....	19
3.5) Το Ιράν στον 21 ^ο αιώνα.....	22
4) Πυρηνικό Πρόγραμμα	23
4.1) Ιστορική Αναδρομή	23
4.2) Στάση του Ιράν	29
5) Διεθνείς Σχέσεις	30
5.1) Σχέσεις μεταξύ Ιράν και ΗΠΑ	33
5.2) Σχέσεις μεταξύ του Ιράν και της Τουρκίας.....	36
5.3) Οι σχέσεις μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας	39
6) Βασικά χαρακτηριστικά στις Σαουδικής Αραβίας.....	42
6.1) Η Έκταση της Σαουδικής Αραβίας	42
6.2) Η Οικονομία της Σαουδικής Αραβίας.....	43
6.3) Πολιτική Κατάσταση της Σ. Αραβίας	44
7) Η Εποχή του Πετρελαίου	45

7.1)Ιστορική Αναδρομή	45
7.2)Διοχέτευση Πετρελαίου.....	46
7.3)Κορύφωση της πετρελαϊκή παραγωγής	47
7.3.1)Γεωπολιτική προσέγγιση του προβλήματος.....	48
7.3.2)Οικονομικές Επιπτώσεις της πετρελαϊκής κορύφωσης	49
7.3.3)Ευκαιρίες και Απειλές για το μέλλον	51
8)Διεθνείς Σχέσεις	53
8.1)Σχέσεις μεταξύ της Σαουδικής Αραβίας και των ΗΠΑ ...	55
8.2)Οι Σχέσεις μεταξύ της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας	57
9)Το ISIS, η δράση του και η Στάση σημαντικών δρώντων στην περιοχή	60
10)Συγκριτική Ανάλυση των σχέσεων του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας με τις ΗΠΑ.....	64
Επίλογος.....	66
Βιβλιογραφία	69

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με την περιοχή της Μέσης Ανατολής και με δύο χώρες που παίζουν καταλυτικό ρόλο για τις συνθήκες που διαδραματίζονται στην περιοχή αυτή. Πρώτα όμως, θα γίνει μία σύντομη αναφορά σε κάποιες βασικές έννοιες στρατηγικής. Στη συνέχεια, θα ασχοληθούμε με τις ΗΠΑ και την εξωτερική τους πολιτική, κυρίως για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στις περιόδους διακυβέρνησης του G. Bush και του B. Obama. Ύστερα θα γίνει εκτεταμένη αναφορά για τους δύο σημαντικότερους περιφερειακούς δρώντες στην περιοχή. Ο ένας από αυτούς είναι το Ιράν για το οποίο θα αναφερθούν κάποια βασικά του χαρακτηριστικά, θα μελετηθεί το πυρηνικό του πρόγραμμα, καθώς και οι σχέσεις που διαμόρφωσε λόγω αυτού με τις ΗΠΑ, την Τουρκία και την Σ. Αραβία. Ο δεύτερος ισχυρός περιφερειακός δρών στην περιοχή είναι το Βασίλειο της Σ. Αραβίας, για την οποία επίσης θα γίνει μία αναφορά στα βασικά της χαρακτηριστικά. Ακόμη θα μελετηθούν η ισχύ της η οποία πηγάζει κατά κύριο λόγο από το πετρέλαιο και την εξαγωγή του, αλλά και οι σχέσεις που έχει αναπτύξει με τις ΗΠΑ και την Τουρκία. Στη συνέχεια, θα γίνει μία αναφορά για το ISIS και τον ρόλο που αυτό διαδραματίζει στην περιοχή αλλά και στην στάση που κρατούν οι ΗΠΑ, το Ιράν και η Σ. Αραβία, στην όλη κατάσταση που έχει αρχίσει να διαμορφώνεται. Τέλος, θα πραγματοποιηθεί μία σύγκριση του Ιράν και της Σ. Αραβίας και των σχέσεων που αυτές έχουν αναπτύξει με τις ΗΠΑ.

Εύλογα όμως, θα αναρωτηθεί κανείς γιατί υπάρχει τόσο μεγάλο ενδιαφέρον για την περιοχή του Περσικού Κόλπου και ευρύτερα της Μέσης Ανατολής. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι πολύ απλό. Η περιοχή της Μέσης Ανατολής έχει πολύ μεγάλη στρατηγική αξία και αυτό γιατί η Μέση Ανατολή βρίσκεται ανάμεσα στη Μεσόγειο, τον Ινδικό Ωκεανό και τον Περσικό Κόλπο. Περιλαμβάνει την Αίγυπτο, το Λίβανο, τη Συρία, την Ιορδανία, το Ιράκ, την Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Ομάν, το Κατάρ, την Υεμένη, το Ισραήλ, το Ιράν αλλά και την Τουρκία. Ακόμη, αποτελεί πρόσβαση εισόδου στην Αφρική από την Ευρώπη και την Ασία, αλλά και έναν από τους βασικότερους και πλέον στρατηγικούς κόμβους της υφηλίου, εφόσον όποιος είναι σε θέση να την ελέγχει και να ασκεί σημαντική επιρροή σε αυτήν, μπορεί να ελέγχει ολόκληρο τον χώρο της Αφρικής, της νότιας Ασίας και του Ινδικού Ωκεανού, αλλά και τις θαλάσσιες περιοχές της

ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου, του Εύξεινου Πόντου, της Κασπίας Θάλασσας, της Ερυθράς Θάλασσας και του Περσικού Κόλπου. Με λίγα λόγια, η περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί την γέφυρα που ενώνει τις τρεις Ηπείρους, δηλαδή την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Ακόμη, από τον χώρο της Μέσης Ανατολής περνούν σε μορφή σταυροδρομιού οι κυριότερες χερσαίες, θαλάσσιες και εναέριας συγκοινωνίες που συνδέουν μεταξύ τους τις τρεις αυτές Ηπείρους. Επιπλέον, η περιοχή της Μέσης Ανατολής εξασφαλίζει την ελεύθερη προσπέλαση προς τα ανατολικά, μέσω της διώρυγας του Σουέζ. Η διώρυγα του Σουέζ, επιτρέπει την απρόσκοπτη και χωρίς εμπόδια διέλευση των πολεμικών και εμπορικών πλοίων από την Μεσόγειο προς την Ερυθρά Θάλασσα και αντίστροφα. Τέλος, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να γίνεται ευκολότερη η μεταφορά πρώτων υλών και βασικά του πετρελαίου, τα αποθέματα του οποίου υπάρχουν άφθονα στις χώρες του Περσικού Κόλπου.

1) Έννοιες Στρατηγικής

Στην εποχή μας, ο όρος «Στρατηγική», χρησιμοποιείται συχνά και έχει ως στόχο να καθορίσει τις μεθοδεύσεις που ακολουθούνται σε ένα τομέα για την επίτευξη ενός σκοπού. Όμως, η εκτεταμένη χρήση του όρου, έχει οδηγήσει σε μεγάλη εννοιολογική χαλαρότητα. Σε σύγχρονους ορισμούς ο όρος «Στρατηγική» αναφέρεται ως η χρήση στρατιωτικών μέσων για την επίτευξη πολιτικών σκοπών. Γενικότερα όμως, θα μπορούσε να σημειωθεί ότι για την ύπαρξη στρατηγικής είναι αναγκαίο να συνυπάρχουν μέσα ο σκοπός και ο αντίπαλος.¹

Ωστόσο, την πλήρη εφαρμογή της έννοιας του όρου «Στρατηγική» την συναντάμε σε δύο κυρίως τομείς και αυτοί είναι η πολιτική και το στρατιωτικό πεδίο. Σε ότι αφορά ένα κράτος, η «Υψηλή Στρατηγική» είναι ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιεί όλα τα διατιθέμενα μέσα του για την επίτευξη των σκοπών του στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνιστικού συστήματος, γεγονός που ισχύει τόσο κατά την διάρκεια ειρηνικής κατάστασης όσο και πολεμικής. Με λίγα λόγια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η «Υψηλή Στρατηγική», σχετίζεται με τις προσπάθειες ενός κράτους που έχουν ως στόχο την αύξηση της ισχύς του και της διεθνούς επιρροής του, προκειμένου να μπορέσει να πετύχει τους εθνικούς του σκοπούς και τα εθνικά του συμφέροντα.

¹ Κ. Κολιόπουλος, «Η υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης» (2001), Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 27

Η έννοια της «υψηλής στρατηγικής» εντάσσεται στα πλαίσια της ρεαλιστικής σχολής της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, λόγω της συγκρουσιακής φύσης της.² Στο σημείο αυτό, θυμίζουμε ότι η «υψηλή στρατηγική» ως έννοια αναφέρεται στην αλληλεπίδραση και τις συγκρούσεις δύο ή περισσότερων μερών με σκοπό την κάμψη της αντίστασης του ενός και την επίτευξη συγκεκριμένων σκοπών του άλλου.

Η «υψηλή στρατηγική» ως έννοια έχει 4 πυλώνες, οι οποίοι θα αναφερθούν και θα δοθούν τα βασικά σημεία τους.³ Οι τέσσερις πυλώνες είναι οι παρακάτω:

- Η Εσωτερική Πολιτική
- Η Οικονομική Διάσταση
- Η Εξωτερική Πολιτική
- Η Στρατιωτική Στρατηγική

1) Η Εσωτερική πολιτική

Η εσωτερική πολιτική αναφέρεται στην οργάνωση του κράτους και του πολιτικού συστήματος. Ακόμη, αφορά στην εσωτερική νομιμοποίηση, δηλαδή στο κατά πόσο οι πολίτες είναι σύμφωνοι με τις ενέργειες του κράτους. Τέλος, αναφέρεται στο κατά πόσο ένα κράτος είναι ικανό να αντλήσει πόρους, μέσω της φορολογίας, από τον πληθυσμό, προκειμένου να ενισχύσει τις ένοπλες δυνάμεις του και να οργανώσει την αμυντική ή επεκτατική πολιτική του.

2) Η Οικονομική Διάσταση

Η Οικονομική κατάσταση ενός κράτους αφορά στο κατά πόσο αυτό είναι ικανό να διαθέτει και να συντηρεί έναν αξιόλογο αριθμό ενόπλων δυνάμεων, ενώ αναφέρεται και στην υλική υποστήριξη αυτών κατά την περίοδο πολεμικών επιχειρήσεων και συγκρούσεων. Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι η οικονομική διάσταση μίας χώρας και η στρατιωτική ισχύς ενός κράτους, είναι έννοιες αλληλένδετες. Βέβαια, είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι η οικονομική κατάσταση ενός κράτους επηρεάζει ταυτόχρονα την εξωτερική πολιτική και την άσκηση αυτής.

3) Η Εξωτερική Πολιτική

² Χ. Παπασωτηρίου, «Διασπορά και Εθνική Στρατηγική» (2000), Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σελ. 13

³ Χ. Παπασωτηρίου, «Βυζαντινή υψηλή στρατηγική 6^{ος} – 11^{ος} αιώνας» (2007), Εκδόσεις Ποιότητα, σελ. 15-22

Η Εξωτερική πολιτική αναφέρεται σε δεσμεύσεις ανάμεσα σε κράτη, οι οποίες μπορεί να είναι είτε μακροχρόνιες, όπως για παράδειγμα η σύναψη συμφωνιών και συμμαχιών, που είναι ενέργειες με βάθος χρόνου, είτε βραχυχρόνιες που αφορούν την υποστήριξη στην τρέχουσα πολιτική συγκυρία.

Κατά την περίοδο όμως πολεμικών συγκρούσεων, η εξωτερική πολιτική ενός κράτους έχει ως κύριο στόχο το να εξασφαλίσει την υποστήριξη, η οποία μπορεί να είναι είτε άμεση είτε έμμεση, από τρίτες χώρες. Άμεση υποστήριξη είναι όταν μία Τρίτη χώρα πείθεται να εισχωρήσει στον πόλεμο, και όχι μόνο, ενώ έμμεση υποστήριξη είναι όταν η τρίτη χώρα τηρεί μία μεροληπτική στάση απέναντι στην πρώτη. Τέλος, κατά την διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων, η εξωτερική πολιτική ενός κράτους αποβλέπει στην σύναψη ευνοϊκής συνθήκης και στον τερματισμό της ένοπλης σύρραξης.

4) Στρατιωτική Στρατηγική

Η στρατιωτική στρατηγική ως έννοια αναφέρεται στην χρήση ένοπλης βίας έτσι ώστε να επιβληθεί η θέληση ενός κράτους επί της θέλησης ενός άλλου κράτους. Από την στιγμή που ένας πόλεμος ξεκινήσει οι βασικοί στόχοι είναι η καταστροφή των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου, η κατάκτηση και η διατήρηση των εδαφών του αντιπάλου, και τέλος η καταστροφή των παραγόντων ισχύος του αντιπάλου. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι η ένοπλη σύρραξη είναι η τελευταία ενέργεια ενός κράτους για την επίτευξη των στόχων του. Συχνότερα αντιμετωπίζουμε την περίπτωση της απειλής μίας ένοπλης σύρραξης προκειμένου να καμφθούν οι αντιστάσεις της αντίπαλης χώρας και να επιτευχθούν οι σκοποί της άλλης χώρας.

1.1) Pivotal States⁴

Εξίσου σημαντικό είναι να αναφερθεί και να αναλυθεί ο όρος Pivotal States, για τον οποίο δεν υπάρχει ακριβής μετάφραση στα ελληνικά. Ο όρος αυτός εμφανίστηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όταν ο Halford Mackinder δημοσίευσε μία μελέτη του στην οποία παρουσίαζε ότι για λόγους όπως είναι η γεωγραφία, όλα τα κράτη περιστρέφονται γύρω από τα pivotal states. Αν θέλαμε να ορίσουμε τα pivotal states θα λέγαμε ότι: «Τα pivotal states διαθέτουν στρατιωτικά, οικονομικά και ιδεατά στρατηγικά περιουσιακά στοιχεία τα οποία βρίσκονται υπό τη

⁴Sweijts, T., Oosterveld, W. T., Knowles, E., & Schellekens, M. (2014). Why are Pivot States so Pivotal?: The Role of Pivot States in Regional and Global Security (Vol. 4). The Hague Centre for Strategic Studies.

διαχείριση μεγάλων δυνάμεων. Βρίσκονται στη μέση των επικαλυπτόμενων σφαιρών επιρροής αυτών των μεγάλων δυνάμεων, όπως καταμετράται από ενώσεις αποτελούμενες από δεσμούς που δημιουργούν συνδέσεις (στρατιωτικές και οικονομικές συμφωνίες και πολιτιστικές συγγένειες) και σχέσεις που ρέουν (εμπόριο και διαχείριση όπλων και αγαθών). Μία οποιαδήποτε αλλαγή στη σχέση των *pivotalstates* δύναται να έχει σημαντικές επιπτώσεις για την περιφερειακή και παγκόσμια ασφάλεια». Στα λεγόμενα *pivotalstates* ανήκουν και το Ιράν και η Σαουδική Αραβία, χώρες που στην παρούσα εργασία θα μελετηθούν οι σχέσεις τους με τις ΗΠΑ. Γιατί όμως το Ιράν και η Σαουδική Αραβία ανήκουν στα λεγόμενα *pivotalstates*;

Το Ιράν, με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο, έχει κατορθώσει να διατηρήσει τις σχέσεις του με όλες τις μεγάλες δυνάμεις εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ανατροπή του SaddamHussein ώθησε την περιφερειακή ισορροπία της ισχύος στη Μέση Ανατολή, προς μία ευνοϊκή κατεύθυνση για το Ιράν. Όσον αφορά στον στρατιωτικό εξοπλισμό, το Ιράν εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη Ρωσία και την Κίνα. Στο παρελθόν πραγματοποιούσε πολλές εμπορικές συναλλαγές με την Ευρώπη, ωστόσο το οικονομικό εμπάργκο που εφαρμόστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 2000 είχε ως επίπτωση ένα ισχυρό πλήγμα στα συναλλαγματικά επίπεδα. Τα τελευταία χρόνια, οι μεγάλες δυνάμεις έχουν συρρικνώσει το εύρος των συναλλαγών τους και έχουν διευρύνει το πλαίσιο των οικονομικών κυρώσεών τους, προκειμένου να ασκήσουν πίεση στο καθεστώς του Ιράν να εγκαταλείψει το πρόγραμμα των πυρηνικών όπλων που ακολουθεί. Την ίδια στιγμή, το Ιράν διαμορφώνει ενεργά το περιβάλλον της άμεσης ασφάλειάς του. Μεταξύ άλλων, είναι υπεύθυνο για την παροχή όπλων στη Hezbollah, κατευθύνει τις ακολουθούμενες πολιτικές των φατριών των σιιτών στο Ιράκ και παρουσιάζεται ως σθεναρός υποστηρικτής του καθεστώτος Άσαντ τόσο πριν όσο και μετά από την έναρξη του εμφυλίου πολέμου της Συρίας. Το ευρύτερο ιδεολογικό σχίσμα μεταξύ σιιτών και σουνιτών συνεχίζει να διαμορφώνει τις σχέσεις του Ιράν με το κράτος - νέμεση για αυτούς που βρίσκεται στον κόλπο, τη Σαουδική Αραβία. Οποιαδήποτε λύση στις τεκταινόμενες διαμάχες στη Συρία και στο σε κρίσιμη κατάσταση Λίβανο πηγάζει και ορίζεται, όπως λένε, από την Τεχεράνη. Ως εκ τούτου, ο ιδεολογικός προσανατολισμός του Ιράν και οι μελλοντικές διασυνδέσεις που προκύπτουν από αυτόν παρουσιάζουν ευρύτερες παραμέτρους. Εν τω μεταξύ, εάν η πρόσφατη πρόοδος που σημειώθηκε στις συνομιλίες με αντικείμενο τα πυρηνικά όπλα οδηγήσουν σε μία αλλαγή του προσανατολισμού της Τεχεράνης, αυτή η

αλλαγή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η μεγαλύτερη στο πλαίσιο ενός στρατηγικού παιχνιδιού στη Μέση Ανατολή, από την επανάσταση του 1979.

Από την άλλη πλευρά, η Σαουδική Αραβία έχει διατηρήσει στενές σχέσεις με τις Η.Π.Α. και την Ευρώπη, ωστόσο έχει εξίσου πλησιάσει σε σημαντικό βαθμό την Κίνα αλλά και τη Ρωσία. Τόσο η Ευρώπη όσο και οι Η.Π.Α. στοχεύουν στη μερίδα του λέοντος της προμήθειας όπλων στη Σαουδική Αραβία, όμως και οι δύο χώρες έχουν δει εμφανή πτώση στις μετοχές του εμπορίου με αυτή. Από το 2011, η Σαουδική Αραβία έχει εκφράσει τη μεγάλη δυσαρέσκειά της για τις πολιτικές των Η.Π.Α. απέναντι στην Αίγυπτο, τη Συρία και το Ιράν, η οποία κορυφώθηκε με την άρνηση της Αμερικής να αναλάβει την έδρα της στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Έχει αναπτύξει δεσμούς με την Ευρώπη (Γαλλία) και την Κίνα, προκειμένου να αποκτήσει μεγαλύτερη ισχύ καθώς και περισσότερη ελευθερία κινήσεων από τους ισχυρούς συμμάχους της. Αξίζει να σημειωθεί, πως το 2010 η Κίνα αναδείχθηκε ως ο μεγαλύτερος εισαγωγέας πετρελαίου από τη Σαουδική Αραβία ενώ το 2013 οι Η.Π.Α. ξεπέρασαν τη Σαουδική Αραβία ως ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου παγκοσμίως. Βάσει του υπέρογκου μεγέθους της και λαμβάνοντας υπόψη τον πλούτο και τον ρόλο της ως φύλακας – φρουρός των δύο από των ιερότερων τόπων του Ισλάμ, η Σαουδική Αραβία αποτελεί ένας παράγοντα – κλειδί στην ασφάλεια της περιοχής. Προσφέρει εξαιρετικά μεγάλα κεφάλαια για ένοπλες ομάδες (σουνιτών) στη Συρία και ηγείται του συνασπισμού εναντίον του Ιράν, μέσω της θέσης της ως επικεφαλής στο Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου. Η Σαουδική Αραβία, σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με άλλα κράτη της περιοχής, έχει καταστεί ένας απαραίτητος παράγοντας για τον τρόπο της μελλοντικής εξέλιξης του περιφερειακού τοπίου.

2) Το κράτος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής

Το αμερικανικό πολιτικό σύστημα ξεκινά από το 1774, όταν οι αποικιοκρατούμενοι πληθυσμοί επαναστατούν εναντίον της γαλλικής και της αγγλικής ηγεμονίας. Οι ΗΠΑ δημιουργήθηκαν από ανθρώπους που δεν είχαν σχεδόν κανένα κοινό σημείο, παρά μόνο ένα. Το μόνο που τους ένωνε ήταν η ανάγκη τους να κατακτήσουν τη νέα αυτή γη και να δημιουργήσουν την ζωή τους σε αυτή τη νέα περιοχή, σε αυτή τη νέα χώρα, ξεκινώντας από το μηδέν. Δεν είχαν δηλαδή μία κοινή φυλετική καταγωγή, δεν είχαν την ίδια θρησκεία, τον ίδιο πολιτισμό ή την ίδια

κουλτούρα. Προκειμένου να καλύψουν αυτές τις διαφορές τους, οι ΗΠΑ βασίστηκαν στην δημιουργία κοινών συμβόλων (σημαία, ύμνος, σύνταγμα), ως σημεία αναφοράς και προσδιορισμού των πολιτών και του κράτους αντίστοιχα, αντίθετα με τα Ευρωπαϊκά κράτη.

Εικόνα 1 Οι 50 αμερικανικές πολιτείες που σχηματίζουν το κράτος των ΗΠΑ. <http://fr.voyagepedia.org/voyage-usa>

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι για να φτάσουμε στην σημερινή μορφή του πολιτικού συστήματος των ΗΠΑ, ως ανεξάρτητο δηλαδή κράτος, πέρασε από διάφορα στάδια εξέλιξης. Ημέρα ορόσημο στην αμερικανική ιστορία αποτελεί η 4^η Ιουλίου του 1776, η μέρα της διακήρυξης της Ανεξαρτησίας της. Πριν από την ανεξαρτησία της, οι ΗΠΑ βρισκόταν υπό την ηγεμονία των Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Η πτώση της Βρετανικής κυβέρνησης, μετά την μάχη του Γιόρκταουν σηματοδότησε ουσιαστικά και την ανεξαρτησία της Αμερικής. Στη συνέχεια, οι ΗΠΑ κατάφεραν κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα να μεγαλώσουν το νεοϊδρυθέν κράτος τους, προσαρτώντας νέες περιοχές όπως η Φλόριδα, η Αλάσκα, το Τέξας, κ.α., στις οποίες ζούσαν ιθαγενείς τους οποίους και εκτόπισαν. Ακόμη, την δεκαετία του 1860 έλαβε χώρα ο αμερικανικός εμφύλιος πόλεμος, αιτία του οποίου ήταν η κόντρα που υπήρχε μεταξύ του αγροτικού νότου και του βιομηχανικού βορρά. Η κόντρα αυτή είχε σχέση με τα δικαιώματα των πολιτειών αλλά και με την επέκταση του θεσμού της δουλείας. Τελικά, η νόμιμη δουλεία καταργήθηκε, ύστερα από τη νίκη του βορρά έναντι του νότου.

Επιπλέον, προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, σημειώθηκε ένα μεγάλο κύμα μετανάστευσης προς τις ΗΠΑ και αυτό γιατί ακόμα και το 1870, οι ΗΠΑ διέθεταν μία από τις ισχυρότερες οικονομίες στον κόσμο. Σε αυτό βοήθησε σίγουρα η μεγάλη έκταση της χώρας, οι πλούσιες πλουτοπαραγωγικές πηγές της, σε συνδυασμό με την βιομηχανοποίηση των παραγόμενων προϊόντων. Τα παραπάνω, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του ΑΕΠ και συνεπώς την ευημερία των πολιτών της.

Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1914-1918), και ενώ η Ευρώπη προσπαθούσε να συνέλθει από τις καταστροφικές συνέπειες αυτού του πολέμου, οι ΗΠΑ αναδείχθηκαν σε μεγάλη στρατιωτική δύναμη. Βέβαια, την ανάγκη για μεγάλες πολιτικές αλλαγές στο σύστημα της χώρας, κατέδειξε το «κράχ» του 1929. Στη συνέχεια, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1939-1945), οι ΗΠΑ αναδεικνύονται ως η πρώτη πυρηνική δύναμη στον κόσμο. Από το 1945 και μετά, ξεκινά η περίοδος του Ψυχρού πολέμου, η οποία ανέδειξε δύο υπερδυνάμεις τις ΗΠΑ και την Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ). Οι δύο αυτές υπερδυνάμεις ανταγωνίζονταν σε όλα τα επίπεδα που δημιουργούν ένα λεγόμενο ισχυρό κράτος. Ημερομηνία σταθμός αποτελείτο 1989, που σηματοδοτεί την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και τη νίκη των ΗΠΑ έναντι της ΕΣΣΔ. Οι ΗΠΑ πλέον, είναι η μοναδική υπερδύναμη στον πλανήτη και αυτό γιατί κατάφερε να αναπτύξει την τεχνολογία της, καθώς επίσης και να εξασφαλίσει τις πρώτες ύλες που θα της προσφέρουν ενέργεια. Με την σειρά τους αυτά είχαν ως αποτέλεσμα και την στρατιωτική της υπεροχή έναντι των άλλων χωρών, αλλά και την οικονομική της υπεροχή. Διατηρώντας τα στοιχεία αυτά, οι ΗΠΑ δύσκολα θα ανατραπούν από τον ρόλο τους ως υπερδύναμη.

2.1) Η Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ, όπως διαμορφώθηκε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου

Στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, κυριάρχησε το στοιχείο ανάσχεσης της επιρροής που ασκούσε η ΕΣΣΔ. Ο Αμερικανός διπλωμάτης, πολιτικός επιστήμονας, θεωρητικός του Ψυχρού Πολέμου, γνωστός και ως ο «πατέρας της ανάσχεσης», John Kennan, μέσα από το «μακρύ τηλεγράφημα» (“longtelegram”) που έστειλε από την πρεσβεία στη Μόσχα, όπου υπηρετούσε το StateDepartment τον Φεβρουάριο του 1946, καθώς και από το γνωστό ως «ArticleX», το οποίο δημοσίευσε στο περιοδικό ForeignAffairs, ένα χρόνο μετά, εξηγούσε τους λόγους για τους οποίους η πολιτική της ανάσχεσης ήταν η μόνη επιλογή για την διασφάλιση των αμερικανικών συμφερόντων, καθώς και για την προώθηση της παγκόσμιας ισχύος των

ΗΠΑ⁵. Για τις ΗΠΑ ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχαν οι περιοχές της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής έως και την χώρα του Ιράν, η Ιαπωνία και οι Φιλιππίνες, τις οποίες επιθυμούσε να έχει στην σφαίρα επιρροής της προκειμένου να μην βρεθούν υπό «εχθρική επιρροή»⁶. Με λίγα λόγια, η πολιτική της ανάσχεσης της σοβιετικής επιρροής και των «βραχιόνων» της, υπήρξε στο επίκεντρο της φιλοσοφίας της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, μέχρι το επίσημο τέλος του Ψυχρού Πολέμου (1989) και της κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου πολλοί ήταν αυτοί που θεώρησαν ότι η ελεύθερη καπιταλιστική αγορά χωρίς περιορισμούς και το δυτικό πρότυπο των φιλελεύθερων δημοκρατιών, ήταν έτοιμο να αποτελέσει την βάση σε όλες τις χώρες. Ένθερμος υποστηρικτής αυτής της άποψης υπήρξε ο Αμερικανός συγγραφέας και πολιτικός επιστήμων Francis Fukuyama, ο οποίος το 1992, βιάστηκε σύμφωνα με τους επικριτές του, να κηρύξει το «Τέλος της Ιστορίας». Μέσα από αυτό το βιβλίο, ο Fukuyama υποστήριξε την θεωρία του, η οποία στηριζόταν στην άποψη ότι ο φιλελευθερισμός ήταν το καλύτερο δυνατό σύστημα, για το τέλος των ιδεολογικών διαφορών και την δημιουργία μίας «πανανθρώπινης διακυβέρνησης» (“humangovernment”). Ακόμη, σημαντικό ρόλο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, είχε και η θεωρία του μονεταριστή οικονομολόγου Milton Friedman, ο οποίος ήδη από την δεκαετία του 1950 υποστήριζε ότι ο κρατικός παρεμβατισμός στην Αμερικανική Οικονομική Πολιτική θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως πλεονέκτημα του αμερικανικού καπιταλισμού έναντι του κομμουνιστικού μοντέλου της ΕΣΣΔ.

Με την ανάληψη της εξουσίας από τον Bill Clinton και το σύστημα διακυβέρνησής του (1993-2000), παρατηρείται η «επιστροφή» της Οικονομίας και των Εσωτερικών υποθέσεων στην πολιτική ατζέντα. Σε ότι αφορά την εξωτερική πολιτική, οι ΗΠΑ έπρεπε να διαχειριστούν τη νέα τάξη πραγμάτων. Η Διεθνής Κοινότητα σε συνδυασμό με την διπλωματία των ΗΠΑ, ενεπλάκησαν σε μία διαδικασία επαναπροσδιορισμού του νέου ρόλου των ΗΠΑ αλλά και της παγκόσμιας ισορροπίας ισχύος. Σημαντικό ζήτημα την περίοδο εκείνη αποτέλεσε ο νέος ρόλος που θα έπρεπε να έχει η Βορειοατλαντική Συμμαχία (NATO), καθώς ο παραδοσιακός διπολισμός που επικρατούσε μέχρι τότε μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης δεν υπήρχε πλέον. Το ζητούμενο

⁵ Δοξάκης, Σ. (2017). Η διπλωματική επαναπροσέγγιση ΗΠΑ-Ιράν στη Μέση Ανατολή: μία κρίσιμη ευκαιρία ρεαλιστικής στρατηγικής συμμαχίας στον 21ο αιώνα. Σελίδες 77-78

⁶ Gaddis, J.L., Strategies of Containment, Oxford University Press, 1982. Σελίδα 30

ήταν η Βορειοατλαντική Συμμαχία (ΝΑΤΟ) να είναι ο εγγυητής για την παγκόσμια ασφάλεια και τις ασύμμετρες απειλές, την άποψη αυτή, υιοθέτησε και ο G. Bush. Υπάρχουν διάφορα παραδείγματα που δείχνουν ότι η δεκαετία του 1990, αποτέλεσε μία κρίσιμη περίοδο, κατά την διάρκεια της οποίας οι ΗΠΑ σε συνδυασμό με την εξωτερική της πολιτική προσπαθούσε να κατανοήσει το νέο της ρόλο, ως μοναδικής υπερδύναμης. Μερικά από τα παραδείγματα αυτά είναι η κλιμακούμενη πίεση προς το καθεστώς του SaddamHousein στο Ιράκ, με επιχειρήσεις όπως η DesertStrike το 1996 και η στρατιωτική επέμβαση του ΝΑΤΟ στην πρώην Γιουγκοσλαβία το 1999 με αφορμή την κρίση του Κοσσυφοπεδίου.

Ωστόσο, η αισιοδοξία αυτή που επικρατούσε σε σχέση με την Αμερικανική εξωτερική πολιτική, η οποία βασιζόταν κατά κύριο λόγο στα επιχειρήματα και τις θεωρίες των φιλελευθέρων, δεν διήρκεσε πολύ. Η Νατοϊκή επέμβαση στη Γιουγκοσλαβία το 1999, προκάλεσε ένα παγκόσμιο κύμα αντιδράσεων και έντονης κριτικής, η οποία στη συνέχεια κόντευσε να μετεξελιχθεί σε γενικευμένη αποδοκιμασία κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ, το 2003. Ακόμη πιο εντυπωσιακή είναι η αλλαγή της εικόνας των ΗΠΑ, στη Μέση Ανατολή και γενικότερα στον Μουσουλμανικό κόσμο. Ενώ αρχικά, οι ΗΠΑ είχε παρουσιαστεί ως μία αντι-αποικιοκρατική δύναμη, μετά τον πόλεμο στο Σουέζ το 1956, στη συνέχεια εξελίχθηκε σε μία εχθρική για τον αραβικό κόσμο δύναμη, δεχόμενη το πετρελαϊκό εμπάργκο των Αράβων μετά το 1967, αφού οι ΗΠΑ έδειχναν την υποστήριξή τους στη χώρα του Ισραήλ. Έτσι λοιπόν, οι ΗΠΑ κατέληξαν στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα να είναι το πλέον μισητό έθνος σχεδόν για όλον τον Μουσουλμανικό κόσμο.

2.2) Η Εξωτερική Πολιτική των ΗΠΑ στις αρχές του 21^{ου} αιώνα

Όταν ο G. Bush ανέλαβε την εξουσία το 2001 και έγινε Πρόεδρος των ΗΠΑ, διατύπωσε στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2002, τις βασικές αρχές που θα ακολουθούσε σε θέματα που αφορούν την εξωτερική πολιτική. Οι βασικές αρχές που συνοψίζονται στο κείμενο του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας, ήταν οι εξής⁷:

⁷ Δοξάκης, Σ. (2017). Η διπλωματική επαναπροσέγγιση ΗΠΑ-Ιράν στη Μέση Ανατολή: μία κρίσιμη ευκαιρία ρεαλιστικής στρατηγικής συμμαχίας στον 21ο αιώνα. Σελίδα 82

- Η στρατηγική του προληπτικού πολέμου (preventivewar), η οποία θα οδηγούσε στην ανατροπή εχθρικών για τα συμφέροντα των ΗΠΑ, καθεστώτων ακόμα και αν αυτά δεν απειλούσαν άμεσα την εθνική τους ασφάλεια, η διάδοση της δημοκρατίας, ειδικά σε ότι αφορά την περιοχή της Μέσης Ανατολής, ως μέσο καταπολέμησης της τρομοκρατίας, και
- Η πρόθεση ανάληψης μονομερών ενεργειών, οι οποίες θα διασφάλιζαν την συνέχεια των αμερικανικών στρατιωτικών συμφερόντων.

Βέβαια, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι προτάσεις αυτές, σε σχέση με την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, είχαν αρχίσει να κερδίζουν έδαφος από το 2000, πριν δηλαδή την εκλογή του G. Bush. Οι επιθέσεις που έγιναν την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, στους Δίδυμους Πύργους και στο Πεντάγωνο, όπως ήταν φυσικό ενίσχυσαν τις θέσεις του G. Bush σε σχέση με την εξωτερική πολιτική και την ιδέα ότι οι ΗΠΑ όφειλαν να εμπλακούν σε έναν «παγκόσμιο ιδεολογικό πόλεμο». Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι οι επιθέσεις του 2001, ήταν οι πρώτες επιθέσεις που δέχονταν οι ΗΠΑ, στο έδαφός τους, μετά την επίθεση που είχε γίνει από τους Ιάπωνες στο Pearl Harbour, 60 χρόνια πριν. Ακόμη, οι επιθέσεις αυτές έκαναν τις ΗΠΑ να θεωρούν ότι πρέπει να υπερβούν τους περιορισμούς, τους οποίους επέβαλλαν οι διεθνείς δρώντες και οργανισμοί, προκειμένου να είναι σε θέση να ενισχύσουν την ασφάλειά τους, αλλά και αλλάζοντας την εξωτερική τους πολιτική να μπορέσουν μακροπρόθεσμα να αλλάξουν το διεθνές statusquo προς όφελός τους.

Με βάση τα παραπάνω και με το επιχείρημα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, οι ΗΠΑ πραγματοποίησαν τον πόλεμο στο Αφγανιστάν, το 2001, που είχε ως στόχο την ανατροπή του καθεστώτος των Ταλιμπάν και τον πόλεμο στο Ιράκ το 2003. Επιπροσθέτως, πέρα από τους λεγόμενους προληπτικούς πολέμους και τις μονομερείς ενέργειες, αναπτύχθηκαν και διάφορες θεωρίες όπως αυτή του «Άξονα του Κακού» (“axisofevil”). Η θεωρία του «Άξονα του Κακού» περιλάμβανε το Ιράκ, το Ιράν καθώς και τη Β. Κορέα, ενώ αργότερα επεκτάθηκε προσθέτοντας τη Λιβύη, την Κούβα και τη Συρία.

Ο G. Bush ακολούθησε την ίδια ρητορική και στρατηγική και κατά την περίοδο της δεύτερης του θητείας ως Πρόεδρος των ΗΠΑ, το 2005. Μάλιστα ο Πρόεδρος των ΗΠΑ συνήθιζε να αναφέρει ότι στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας δεν μπορεί να υπάρξει ουδετερότητα και ότι το κάθε κράτος όφειλε να επιλέξει πλευρά, ενώ παράλληλα ασκούσε έντονη

κριτική σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γερμανία και η Γαλλία, οι οποίες δεν συμφωνούσαν με την επέμβαση στο Ιράκ. Τις ίδιες αντιλήψεις συμμεριζόταν και η Condoleezza Rice, όταν ανέλαβε το State Department το 2005. Μάλιστα, η ίδια θεωρούσε ότι οι ΗΠΑ έπρεπε να παίξουν τον ρόλο της διάδοσης της δημοκρατίας και αναφερόταν κατά των όπλων μαζικής καταστροφής. Υποστηρικτές της διακυβέρνησης του G. Bush ήταν ακόμη και ο Αντιπρόεδρος Dick Cheney, ο Υπουργός Άμυνας Donald Rumsfeld και τέλος ο Υφυπουργός Άμυνας Paul Wolfowitz, ο οποίος μάλιστα ήταν και πρόσωπο κλειδί στον Πόλεμο του Ιράκ, καθώς διέθετε σημαντική εμπειρία από τον Πόλεμο του Περσικού το 1991.

Τέλος, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η διακυβέρνηση του Προέδρου των ΗΠΑ, G. Bush (2001-2009), είχε την μεγαλύτερη διεθνή αποδοκιμασία, τόσο πολιτικά όσο και σε επίπεδα κοινής γνώμης από χώρες εχθρικά αλλά και φιλικά διακείμενες προς τις ΗΠΑ, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου (1945-1989). Ίσως αυτός να ήταν και ένας από τους λόγους, για τους οποίους το 2009, εκλέχθηκε ένας Δημοκρατικός Πρόεδρος, ο B. Obama. Ο B. Obama κλήθηκε να αντιμετωπίσει την Διεθνή Οικονομική κρίση που είχε ξεκινήσει ήδη από το 2007-2008, αλλά και για να επαναπροσδιορίσει την διεθνή θέση των ΗΠΑ στον πλανήτη.

2.3) Η Εξωτερική Πολιτική της διακυβέρνησης του Obama

Με βάση λοιπόν τα προαναφερθέντα, η εξωτερική πολιτική της διακυβέρνησης του B. Obama (2009-2017), βασίστηκε σε δύο βασικές αρχές, οι οποίες ήταν⁸:

- Η στρατιωτική περιστολή και η βελτίωση της οικονομικής συνεισφοράς και συνεργασίας με τους ετέρους και τους συμμάχους, και
- Η έναρξη διαλόγου με τα χαρακτηριζόμενα ως «εχθρικά» κράτη της Κούβας και του Ιράν.

Στην ουσία, ο Πρόεδρος B. Obama προσπάθησε να διατηρήσει τον ηγεμονικό ρόλο των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα, μειώνοντας παράλληλα το οικονομικό κόστος, καθώς η προηγούμενη διακυβέρνηση, αυτή του G. Bush, είχε πλήξει την οικονομία της χώρας. Οι βασικότεροι πυλώνες της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, κατά την διάρκεια της Προεδρίας του B. Obama ήταν η σταδιακή απόσυρση από την περιοχή της Μέσης

⁸ Δοξάκης, Σ. (2017). Η διπλωματική επαναπροσέγγιση ΗΠΑ-Ιράν στη Μέση Ανατολή: μία κρίσιμη ευκαιρία ρεαλιστικής στρατηγικής συμμαχίας στον 21ο αιώνα. Σελίδα 85

Ανατολής, η έμφαση σε χώρες τις Ασίας και η έναρξη διπλωματικών επαφών με τις μέχρι τότε εχθρικές χώρες προς τις ΗΠΑ. Οι κινήσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της συνεργασίας και των οικονομικών συναλλαγών με τις χώρες της Ασίας αλλά και της Λατινικής Αμερικής. Ακόμη, διευκολύνθηκαν οι διαπραγματεύσεις που αφορούσαν το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, ενώ αποκαταστάθηκαν και οι σχέσεις μεταξύ Κούβας και ΗΠΑ. Έγινε, συνεπώς, μία προσπάθεια προσέγγισης των αντίπαλων προς τις ΗΠΑ κρατών. Επιπλέον, προκειμένου να μειώσει το οικονομικό κόστος, έγιναν προσπάθειες που είχαν ως στόχο οι σύμμαχοι να προσφέρουν περισσότερα σε ότι αφορά την Βορειοατλαντική Συμμαχία (NATO), και αυτό κυρίως επειδή οι ΗΠΑ είχαν την πεποίθηση ότι σε ζητήματα που αφορούσαν την ασφάλεια της Ευρώπης, οι Ευρωπαίοι συμπεριφέρονταν ως “freeriders”. Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι ο Β. Obama βραβεύθηκε με Νόμπελ το 2009, για την προσπάθειά του που έμεινε γνωστή ως “anuclear-freeworld”.

Τώρα, σε ότι αφορά κυρίως τον Μουσουλμανικό κόσμο, σημείο ορόσημο αποτέλεσε ο λόγος του στο Κάιρο το 2009, κατά την διάρκεια του οποίου αναφερόταν στην έναρξη μίας νέας εποχής για τις σχέσεις των ΗΠΑ με αυτές τις χώρες. Ωστόσο, στην περίπτωση του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, οι ΗΠΑ επέλεξαν μία στρατηγική επίδειξης δύναμης, μέσω κυρώσεων που επιβλήθηκαν στη χώρα του Ιράν, σε συνεργασία με το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Επιπροσθέτως, πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν την εξωτερική πολιτική του Β. Obama σε σχέση με το Ιράν, επιτυχημένη, ενώ θεωρούν ότι ένας από τους βασικότερους παράγοντες που καθόρισαν την επιτυχία αυτή, ήταν η εκλογή του Rohani ως Προέδρου του Ιράν. Ακόμη, μεγάλη επιτυχία θεωρείται η υπογραφή συμφωνίας σε σχέση με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, η οποία επιτεύχθηκε τον Ιούλιο του 2015 στη Βιέννη, τα κύρια σημεία της οποίας θα αναλυθούν σε επόμενο κεφάλαιο.

Στη συνέχεια, αξίζει να αναφερθεί ο σημαντικός ρόλος της Κίνας, καθώς αυτή λόγω της οικονομικής και γεωπολιτικής της ανάπτυξης θα μπορούσε μελλοντικά να αποτελέσει απειλή για τις ΗΠΑ, κυρίως λόγω της έντονης της παρουσίας στη Νότια θάλασσα⁹. Γι’ αυτούς τους λόγους λοιπόν, οι ΗΠΑ ακολούθησαν μία σύνθετη πολιτική σε σχέση με την Κίνα, κατά την περίοδο της κυβέρνησης του Β. Obama, η οποία αποτελούταν τόσο από αισθήματα συνεργασίας όσο και αντιπαράθεσης. Με στόχο λοιπόν, την ανάσχεση της δυναμικής της Κίνας, στη διακήρυξη

⁹ NǺ¼nlist, C. (2016). The Legacy of Obama’s Foreign Policy. Σελίδα 2

του 2011, ο Β. Obama έκανε λόγο για στροφή της υψηλής στρατηγικής των ΗΠΑ στις περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Ασίας, ενώ παράλληλα οι ΗΠΑ προσπάθησαν να ενισχύσουν τις σχέσεις συνεργασίας με χώρες όπως η Ινδία, το Βιετνάμ και οι Φιλιππίνες. Τέλος, η διάθεση των ΗΠΑ, ώστε να επιτευχθεί η ανάσχεση της δυναμικής της Κίνας, διαφαίνεται και με την υπογραφή της εμπορικής συμφωνίας, TranspacificPartnership, τον Σεπτέμβριο του 2015, η οποία κατάφερε ουσιαστικά να διασφαλίσει ότι το εμπόριο θα συνεχίσει να εκτελείται και να εποπτεύεται από το κράτος των ΗΠΑ.

Με λίγα λόγια, δικαίως θα μπορούσε κανείς να πει ότι το μείγμα πολιτικής που εφάρμοσε ο Β. Obama κατά την διάρκεια της Προεδρίας του, από το 2009 έως το 2017, ήταν επιτυχημένο και αυτό γιατί μπόρεσε με την εξωτερική του πολιτική να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη που διέθεταν οι υπόλοιπες χώρες προς τις ΗΠΑ, ενώ επικεντρώθηκε σε κρίσιμα ζητήματα, με όρους ρεαλισμού, λαμβάνοντας υπόψη τον τον οικονομικό παράγοντα και για το εσωτερικό αλλά και για το εξωτερικό επίπεδο. Ύστερα από την διακυβέρνηση του Β. Obama, οι ΗΠΑ αναδεικνύονται πιο ισχυρές.

3) Βασικά Χαρακτηριστικά του Ιράν

3.1) Έκταση του Ιράν

Στα βόρεια σύνορά του το Ιράν συνορεύει με το Αζερμπαϊτζάν, την Αρμενία και το Τουρκμενιστάν, ανατολικά συνορεύει με το Πακιστάν και το Αφγανιστάν, ενώ δυτικά συνορεύει με την Τουρκία και το Ιράκ. Πρωτεύουσα του Ιράν είναι η Τεχεράνη, η οποία αποτελεί το πολιτικό, πολιτισμικό, εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο της χώρας. Ακόμη, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το Ιράν διαθέτει μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, γεγονός που καθιστά την χώρα αυτή, σημαντική περιφερειακή δύναμη, καταλαμβάνοντας σημαντική θέση σε θέματα που αφορούν την παγκόσμια ενεργειακή πολιτική και οικονομία. Τέλος, το Ιράν είναι μέλος του ΟΠΕΚ¹⁰ από το 1960 αλλά και του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

¹⁰ Οργανισμός εξαγωγών πετρελαιοπαραγωγών Χωρών, ευρύτερα γνωστός ως ΟΠΕΚ, (από τα αρχικά του τίτλου του στην αγγλική απόδοση: Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC) είναι σήμερα ένας διεθνής οικονομικός οργανισμός. Η έδρα του βρίσκεται στην Αυστρία και πιο συγκεκριμένα στην Βιέννη, ενώ Γενικός Γραμματέας είναι ο Μοχάμεντ Σανούσι Μπαρκίντο.

Εικόνα 2 Η Έκταση του Ιράν και οι γειτονικές του χώρες.

3.2) Η Οικονομία του Ιράν

Η οικονομία του Ιράν αποτελείται από πολλές και διαφορετικές οικονομικές ζώνες και θα μπορούσε κανείς να την χαρακτηρίσει μεταβατική οικονομία με μεγάλο δημόσιο τομέα. Βασικοί τομείς της οικονομίας είναι η παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου, ενώ πάνω από 40 βιομηχανίες εμπλέκονται άμεσα στο χρηματιστήριο της Τεχεράνης. Το γεγονός αυτό, καθιστά το Ιράν ως μία από τις καλύτερες χώρες στις χρηματιστηριακές ανταλλαγές στον κόσμο. Ακόμη, το Ιράν θεωρείται «ενεργειακή υπερδύναμη», καθώς κατέχει το 10% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και το 15% των αποθεμάτων του φυσικού αερίου. Επιπλέον, το Ιράν είναι η δέκατη όγδοη μεγαλύτερη χώρα παγκοσμίως σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης και η εικοστή ένατη στο ονομαστικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν. Στην συνέχεια, είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι σημαντικό ρόλο για την οικονομία του Ιράν διαδραματίζουν τα μεγάλα θρησκευτικά ιδρύματα, τα οποία ονομάζονται *Bonyad*, των οποίων οι προϋπολογισμοί αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 30% των δαπανών της κεντρικής κυβέρνησης.

Ακόμη, το οικονομικό σύστημα της χώρας βασίζεται τόσο στους δημόσιους συνεταιρισμούς όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η Κυβέρνηση

χειρίζεται τις οικονομικές δραστηριότητες που έχουν στρατηγική αξία, όπως είναι για παράδειγμα οι βασικές βιομηχανίες, το εξωτερικό εμπόριο, τα ΜΜΕ, τα μεγάλα ορυχεία κ.α. Η παραγωγή και εκμετάλλευση των γεωργικών προϊόντων του Ιράν αποτελεί και αυτή με την σειρά της μία από τις μεγάλες οικονομικές ζώνες της χώρας. Όμως, παρόλο που το Ιράν θεωρείται βασικά μία γεωργική χώρα, μία μεγάλη βιομηχανική ανάπτυξη είναι υπό εξέλιξη. Από τις βασικές βιομηχανίες είναι αυτές του πετρελαίου, των πετροχημικών, του φυσικού αερίου, της επεξεργασίας τροφίμων, καθώς και η υφαντουργία.

3.3) Πληθυσμός

Το Ιράν έχει ως επίσημη γλώσσα τα Περσικά, παρότι το μεγαλύτερο ποσοστό του ιρανικού πληθυσμού μιλούν μία από τις ιρανικές γλώσσες. Οι σημαντικότερες και μεγαλύτερες σε ποσοστό εθνοφυλετικές ομάδες που υπάρχουν στο Ιράν είναι αυτές των Περσών (51%) και των Αζέρων (24%), ενώ με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν οι Γκιλάκι και Μαζανταρανί (8%), οι Κούρδοι (7%), οι Άραβες (3%), οι Βαλούχι (2%), οι Λούρς (2%) και οι Τουρκομάνοι (2%).

3.4) Πολιτική Κατάσταση

Το καθεστώς της χώρας του Ιράν είναι θεοκρατικό με ανώτατο θρησκευτικό ηγέτη τον Αγιατολάχ Χομεϊνί. Το Ιράν αποτέλεσε για πολλά χρόνια, αντικείμενο αντιπαραθέσεων των ευρωπαϊκών δυνάμεων, ενώ μέχρι το 1945 επηρεαζόταν από τις συγκρούσεις των δυτικών δυνάμεων. Όμως, για την ιστορία του Ιράν, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η πετρελαϊκή κρίση του 1973¹¹, όταν ο Σάχης αρνήθηκε να συμμετάσχει στο αραβικό εμπάργκο προς τη Δύση. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Βέβαια, λίγοι ήταν αυτοί που επωφελήθηκαν από την κρίση αυτή, και έτσι το 1979 ξέσπασε η Ιρανική Επανάσταση ή αλλιώς η Ισλαμική Επανάσταση.

Από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της Ισλαμικής Επανάστασης, υπήρξε ο Ιμάμης Χομεϊνί, για τον οποίο αξίζει να γίνει μία αναφορά για τη ζωή του και το έργο του. Ο Ιμάμης Χομεϊνί γεννήθηκε σε μία θρησκευόμενη οικογένεια το 1902, στην κωμόπολη Khomein. Όταν ήταν μόλις έξι μηνών δολοφονήθηκε ο πατέρας του, Ayatollah Seyed Mostafa Mousavi, από γαιοκτήμονες που υποστηρίζονταν

¹¹ Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 1973, όταν τα μέλη του Οργανισμού Αραβικών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών ή ΟΑΠΕΚ (αποτελούμενο από τα αραβικά μέλη του ΟΠΕΚ, καθώς και την Αίγυπτο, τη Συρία και την Τυνησία) διακήρυξαν εμπάργκο πετρελαίου. Πρόκειται ουσιαστικά για την πρώτη ενεργειακή κρίση, όταν η τιμή του πετρελαίου πενταπλασιάστηκε μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα.

από το καθεστώς, ενώ το 1908 πεθαίνει και η μητέρα του. Σε ότι αφορά την εκπαίδευσή του ο Ιμάμης Χομεϊνί είχε την τύχη να μαθητεύσει δίπλα σε έναν από τους σπουδαιότερους για την εποχή του επιστήμονα, τον Ayatollah Agha Mirza Mohammad Ali Sahabadi, ο οποίος του δίδαξε θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα γνωστικισμού. Στη συνέχεια, ο Ιμάμης Χομεϊνί γίνεται δάσκαλος και διδάσκει την φιλοσοφία του Ισλάμ, ενώ παραδίδει και μαθήματα ισλαμικής ηθικής, γνωστικισμού, μεθοδολογίας και θεωρίας του ισλαμικού δικαίου, ζώντας πλέον στην πόλη Qom.

Η αγωνιστική ζωή του Ιμάμη ξεκινά από τα νεανικά του χρόνια. Το 1943 εξέδωσε το βιβλίο του με τίτλο "KashfolAsrar", το οποίο αναφερόταν στην εικοσαετή δεσποτική διακυβέρνηση του Σάχη Mohammad Reza Pahlavi. Παράλληλα, στο βιβλίο αυτό, ο Ιμάμης Χομεϊνί εκθέτει με περιεκτικό τρόπο την αναγκαιότητα της εξέγερσης για την εγκαθίδρυση ενός ισλαμικού κράτους. Ακόμη, αντιστάθηκε στην ψήφιση Νομοσχεδίου για τη σύσταση «Επιτροπών Επαρχιών και Νομαρχιών» το 1961, καθώς τον θεωρούσε αντί-ισλαμικό νόμο. Το 1963 σε μία πύρινη ομιλία του, αποκάλυψε την μυστική συμφωνία και τις φιλικές σχέσεις του καθεστώτος του Σάχη με το καθεστώς του Ισραήλ. Το γεγονός αυτό οδήγησε στη σύλληψή του. Η είδηση για την σύλληψη του Ιμάμη είχε ως αποτέλεσμα να οργανωθούν μεγάλες διαδηλώσεις σε ολόκληρη την χώρα. Το καθεστώς του Σάχη, ύστερα από τις παρατεταμένες αντιδράσεις αναγκάστηκε να τον απελευθερώσει μετά από κράτηση 10 μηνών. Τελικά, μετά από ομιλία του Ιμάμη στις 4 Οκτωβρίου του 1964, στην οποία επέκρινε με δριμύτητα τις ΗΠΑ και τον Πρόεδρό της, εξορίστηκε, αρχικά στην Τουρκία και στην συνέχεια μεταφέρθηκε στο Ιράκ. Η εξορία του διήρκεσε 14 χρόνια. Όμως, ακόμη και την περίοδο αυτή δεν έμεινε άπραγος. Όσο βρισκόταν στο Ιράκ κατάφερε να έρθει σε επαφή με πολλούς Ιρανούς Πανεπιστημιακούς που ζούσαν έξω από την χώρα του Ιράν, καθώς επίσης και με πλήθος πιστών. Οι επαφές αυτές συνετέλεσαν στο να διαδοθούν οι ιδέες του Χομεϊνί σε ολόκληρο τον κόσμο, καθώς επίσης και στο να κατανοηθούν οι στόχοι και οι σκοποί της επανάστασής του.

Αφορμή για την έναρξη της Ισλαμικής Επανάστασης, αποτέλεσε η δολοφονία του γιου του Ιμάμη Χομεϊνί, Ayatollah Haji Seyed Mostafa Khomeini, από μισθωμένους εκτελεστές του Σάχη, τον Φθινόπωρο του 1978. Το γεγονός αυτό ξεσήκωσε τον λαό του Ιράν και άρχισαν εξεγέρσεις σε ολόκληρη την χώρα. Τελικά, ο Σάχης διέφυγε από το Ιράν στις 16 Ιανουαρίου του 1979, ο Ιμάμης Χομεϊνί

επέστρεψε λίγες μέρες αργότερα στην Τεχεράνη, ενώ η δυναστεία των Παχλαβί κατέρρευσε στις 11 Φεβρουαρίου του 1979. Την 1^η Απριλίου του 1979, το Ιράν έγινε και επίσημα πλέον, ισλαμική δημοκρατία με την διεξαγωγή εθνικού δημοψηφίσματος. Η Ισλαμική Επανάσταση στην ουσία είναι η συνέχεια έντονων προσπαθειών για τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά (Συνταγματική Επανάσταση 1905-1911) και την διακυβέρνηση από τους Εθνικιστές (1951-1953). Βέβαια, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι παρόλο που και οι εθνικιστές αλλά και οι μαρξιστές συνεργάστηκαν με παραδοσιακούς ισλαμιστές για την εκθρόνιση του Σάχη, πολλοί από αυτούς στην συνέχεια εκτελέστηκαν, εφόσον η ισλαμική δημοκρατία είχε μετατραπεί σε μία άτυπη μονοκρατία του Χομεϊνί. Αυτή η περίοδος, θεωρείται η περίοδος της πρώτης Ιρανικής Δημοκρατίας.

Στην συνέχεια, τον Χομεϊνί διαδέχθηκε ο AkbarHashemiRafsanjani. Η περίοδος από το 1989 έως το 1999, είναι η λεγόμενη περίοδος της Δεύτερης Δημοκρατίας του Ιράν, η οποία χαρακτηρίστηκε από την προσπάθεια του HashemiRafsanjani να προωθήσει οικονομικές και κοινωνικές ρυθμίσεις. Οι προσπάθειες αυτές, δεν απέδωσαν καρπούς και αυτό οφείλεται κυρίως στην έντονη αντίδραση των θρησκευτικών στοιχείων. Ωστόσο, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη των τεχνών και των κοινωνικών ελευθεριών. Σημαντικό ρόλο στο γεγονός αυτό έπαιξε η εισαγωγή τηλεοράσεων και δορυφορικών πιάτων στην χώρα, γεγονός που κατέστησε πιο δύσκολο την ροή και τον έλεγχο των πληροφοριών από τους Συντηρητικούς.

Τέλος, η περίοδος της Τρίτης Δημοκρατίας ξεκινά όταν ο MuhammadKhatami κερδίζει τις προεδρικές εκλογές του Ιράν, το 1997, και αναλαμβάνει την εξουσία. Αρχικά, ο Khatami εμφανίστηκε αρκετά διαφορετικός συγκριτικά με τους υπόλοιπους αρχηγούς της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν. Αναφερόταν στην εξάπλωση δημοκρατικών ιδεών, στον διάλογο μεταξύ των κρατών και στην αμφισβήτηση των παραδοσιακών αξιών. Ακόμη, ο MuhammadKhatami δεν αναφερόταν στις ΗΠΑ ως ο 'Μεγάλος Σατανάς'¹², όπως έκαναν οι περισσότεροι πριν από αυτόν. Η εκλογή του Khatami, σε ότι αφορά την εξωτερική πολιτική, δημιούργησε μία αίσθηση τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στις ΗΠΑ (Πρόεδρος των ΗΠΑ τότε ήταν ο BillClinton) ότι οι σχέσεις μεταξύ τους θα μπορούσαν πλέον να βελτιωθούν και να ξεκινήσει ένας διάλογος σε νέα βάση. Όμως, ο Khatami, σε ότι αφορά στο εσωτερικό

¹²Clawson, P., Eisenstadt, M., Kanovsky, E., & Menashri, D. (1998). Iran under Khatami. Washington: Washington Institute for Near East Policy. Page 7

της χώρας, απέτυχε να κάνει το Ιράν μία πιο δημοκρατική χώρα. Αυτό γίνεται αντιληπτό από το γεγονός ότι στις προεδρικές εκλογές του 2005, ο λαός του Ιράν εξέλεξε για Πρόεδρό του τον συντηρητικό πολιτικό MahmoudAhmadinejad. Ενώ και στις προεδρικές εκλογές του 2009, επανεξελέγη και μάλιστα με ποσοστό 62% έναντι 34% που συγκέντρωσε φιλελεύθερος πολιτικός αντίπαλός του, Mir-HosseinMousavi.

Σήμερα, η διακυβέρνηση του Ιράν μπορεί να χαρακτηριστεί μικτή, καθώς από την μία πλευρά συναντάται η απροθυμία του παραδοσιακού συντηρητισμού, ενώ από την άλλη πλευρά γίνεται προσπάθεια για την προώθηση του εκδημοκρατισμού και της φιλελευθεροποίησης της χώρας. Σε σχέση με την εξωτερική πολιτική και την θέση της χώρας στη διεθνή σκηνή, το Ιράν αντιμετωπίζει προκλήσεις ειδικά μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, αλλά και λόγω του Πυρηνικού της Προγράμματος.

3.5) Το Ιράν στον 21^ο αιώνα

Το Ιράν στις μέρες μας θεωρείται ένας από του βασικότερους δρώντες στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και αυτό για είναι σε θέση να ασκεί σημαντική επιρροή στη περιοχή αυτή. Η επιρροή αυτή προκύπτει από δύο παράγοντες, αφενός από το κοινό σιιτικό δόγμα, το οποίο στηρίζεται από ένα πυκνό πλέγμα ιδεολογικών, οικονομικών και στρατιωτικών σχέσεων, και αφετέρου από τις σχέσεις που έχει αναπτύξει το Ιράν με το καθεστώς του Άσαντ στη Συρία αλλά και με την Hezbollah στο Λίβανο, οι οποίες τις δίνουν έναν στρατηγικό άξονα που αρχίζει από την Μεσοποταμία και φτάνει στις ακτές τις Μεσογείου. Επιπλέον, την θέση του σημερινού Ιράν διαμορφώνουν η άρση των κυρώσεων που είχαν επιβάλει οι χώρες της Δύσης για το πυρηνικό του πρόγραμμα, καθώς επίσης και η έκβαση της περιφερειακής σύγκρουσης, στην οποία έχει εξελιχθεί ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία.

Στη συνέχεια, το Ιράν διεκδικεί τον ρόλο ενός νέου πόλου επενδυτικού ενδιαφέροντος, μετά την άρση των κυρώσεων, καθώς παρουσιάζεται ως μία περιοχή σχετικά ανεκμετάλλευτη. Οι επενδύσεις αυτές, δεν αφορούν απαραίτητα μόνο τον τομέα της ενέργειας αλλά και των τηλεπικοινωνιών, της βιομηχανίας και της εξόρυξης μεταλλευμάτων. Βέβαια, για να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω, χρειάζεται να γίνουν σημαντικές αλλαγές στην οικονομία του Ιράν. Το Ιράν θα πρέπει να στοχεύει σε μία ανοικτή οικονομία και στην προσέλκυση επενδύσεων, ενώ συγχρόνως οφείλει να προσαρμοστεί στους κανόνες της παγκόσμιας αγοράς, μειώνοντας τον κρατικό παρεμβατισμό και τον έλεγχο. Ωστόσο,

ένα σημαντικό κομμάτι της οικονομίας του Ιράν ελέγχεται από ένα μέρος του ιερατείου, το οποίο θα πρέπει να περιοριστεί αν και εφόσον το Ιράν επιθυμεί την προσέλκυση των επενδύσεων. Οι αλλαγές αυτές που θα σημειωθούν, είναι βέβαιο πως θα προκαλέσουν αλλαγές στο μέχρι τώρα υφιστάμενο statusquo, ενώ θα επηρεαστεί και ο ρόλος που κατέχει η θρησκεία στην κοινωνία και την πολιτική. Όμως, οι αλλαγές αυτές στον ρόλο της θρησκείας μπορεί να οδηγήσουν είτε σε μία πιο συντηρητική είτε σε μία πιο φιλελεύθερη και εκκοσμικευμένη διαδρομή.

Επιπροσθέτως, σε ότι αφορά την ευρύτερη κατάσταση που επικρατεί στη Μέση Ανατολή, οι εγγυήσεις για τη διατήρηση του στρατηγικού άξονα στη περιοχή, θα διευκόλυναν το Ιράν για έναν συμβιβασμό σχετικά με το μοίρασμα της εξουσίας στη Συρία. Ακόμη, το γεγονός αυτό θα διευκόλυνε και τις σχέσεις του Ιράν με τις ΗΠΑ, αλλά και άλλες δυτικές χώρες. Το μεγαλύτερο βάρος για τη λύση του προβλήματος στη Μέση Ανατολή το έχουν οι ΗΠΑ, οι οποίες θα πρέπει να βρουν έναν τρόπο να διατηρήσουν τις ισορροπίες μεταξύ των κρατών του Ιράν, του Ισραήλ και της Σ. Αραβίας, τα οποία είναι τρία κράτη εχθρικά διακείμενα στις μεταξύ τους σχέσεις. Επιπλέον, οι ΗΠΑ πρέπει να λύσουν ακόμη ένα πρόβλημα, αυτό των σχέσεων μεταξύ της Ρωσίας, της Τουρκίας και του Ιράν. Αν πράγματι αρθούν οι κυρώσεις κατά του Ιράν, τότε το Ιράν θα μπορεί να ανταγωνιστεί την Ρωσία, η οικονομία της οποίας βασίζεται κυρίως στους ενεργειακούς της πόρους, στον τομέα της ενέργειας, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχυθούν οι σχέσεις μεταξύ του Ιράν και της Τουρκίας, καθώς η Τουρκία αποτελεί την προσφορότερη οδό διέλευσης του ιρανικού φυσικού αερίου προς την Ευρώπη.

4) Πυρηνικό Πρόγραμμα

4.1) Ιστορική Αναδρομή

Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν έχει χρονικό υπόβαθρο 40 και πλέον ετών. Σημαντικό ρόλο για τη δημιουργία του πυρηνικού προγράμματος είχε η συνεργασία των ΗΠΑ με το Ιράν. Η συνεργασία αυτή, η οποία έθεσε και τα θεμέλια της ανάπτυξης πυρηνικής ενέργειας στην χώρα του Ιράν, άρχισε τον Μάρτιο του 1947, όταν οι ΗΠΑ διακήρυξαν το «Δόγμα Τρούμαν» και την στρατηγική πολιτική της «ανάσχεσης» κατά του κομμουνισμού. Έτσι λοιπόν, μετά το πραξικόπημα του 1953 και την ανάληψη της εξουσίας από τον Σάχη Mohammad Reza Pahlavi, ξεκίνησε η οργάνωση του πυρηνικού προγράμματος, το οποίο είναι σημαντικό να

αναφερθεί ότι ήταν ένα μη στρατιωτικό πυρηνικό πρόγραμμα, το οποίο ξεκίνησε κατόπιν συμφωνίας των ΗΠΑ με το Ιράν, στο πλαίσιο του προγράμματος της διακυβέρνησης του Προέδρου των ΗΠΑ, Eisenhower, που πήρε το όνομα «Άτομα για την Ειρήνη». Με βάση αυτή την συμφωνία, οι ΗΠΑ συμφώνησαν να παράσχουν στο Ιράν έναν πυρηνικό αντιδραστήρα, που τροφοδοτούνταν με εμπλουτισμένο ουράνιο και τον οποίο θα τον χρησιμοποιούσαν για έρευνα και εγκαταστάσεις με σκοπό τη παραγωγή ενέργειας. Το 1967, υπό τον Σάχη MohammadRezaPahlavi, ιδρύεται ακόμη το Κέντρο Πυρηνικής Έρευνας της Τεχεράνης (TNRC), το οποίο διευθύνεται από τον Οργανισμό Ατομικής Ενέργειας του Ιράν (ΑΕΟΙ).

Στην συνέχεια, την 1^η Ιουλίου του 1968 το Ιράν υπογράφει την συνθήκη Μη-Διάδοσης Πυρηνικών Όπλων, την οποία επικύρωσε το 1970 και έτσι γίνεται το 51^ο κράτος, που συμφωνεί να μην γίνει ποτέ ένα κράτος που θα παράγει και θα προωθεί πυρηνικά όπλα. Λόγω της υπογραφής αυτής της Συνθήκης, το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν ήταν πλέον υπόλογο στον έλεγχο της Διεθνούς Οργάνωσης Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ)¹³. Ο αρχικός στόχος του Ιράν ήταν να κατασκευάσει 20 πυρηνικούς αντιδραστήρες για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η δύο εξ' αυτών άρχισε στην περιοχή Bushehr, ωστόσο δεν ολοκληρώθηκαν καθώς καταστράφηκαν από Ιρακινούς που τους βομβάρδισαν, την περίοδο του οκταετούς ιρανό-ιρακινού πολέμου (1980-1988).

Την δεκαετία του 1970, και πιο συγκεκριμένα το 1974, ο Σάχης ανέθεσε σε γαλλικές και γερμανικές επιχειρήσεις την κατασκευή πυρηνικών αντιδραστήρων. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ με τις κυβερνήσεις των GeraldFord (Πρόεδρος των ΗΠΑ από το 1974 έως το 1977) και JimmyCarter (Πρόεδρος των ΗΠΑ από το 1977 έως το 1981) είχαν αρνηθεί να παράσχουν πυρηνικούς αντιδραστήρες στο Ιράν, καθώς ανησυχούσαν για τις κινήσεις του Σάχη και το πνεύμα ανεξαρτησίας που τον διακατείχε την δεκαετία του 1970. Ως εκ τούτου, το 1975 μία εταιρία στην Φρανκφούρτη, γνωστή με ο όνομα KraftwerkUnionAG, ήταν αυτή που κατασκεύασε τον πυρηνικό αντιδραστήρα στο Ιράν, ύστερα από την υπογραφή σύμβασης, ύψους \$4 έως \$6 δισεκατομμυρίων. Η κατασκευή του πυρηνικού αντιδραστήρα έπρεπε να ολοκληρωθεί έως το 1981.

Ακόμη, το Ιράν εξαγόρασε το 10% της εταιρίας Eurodif, η οποία λειτουργεί ένα εργοστάσιο εμπλουτισμού ουρανίου στην Γαλλία, το 1975

¹³ http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=10371&catid=25:-----un-system-directory&Itemid=32

ύστερα από συμφωνία που επιτεύχθηκε μεταξύ της Γαλλίας και του Ιράν. Στην συνέχεια, η κυβέρνηση του Ιράν μαζί με την γαλλική κυβερνητική θυγατρική εταιρία COGEMA, με μερίδια μετοχών 40% και 60%, ίδρυσαν μία εταιρία, γνωστή με το όνομα Sofidif. Η Sofidif αργότερα εξαγόρασε το 25% της Eurodif. Όλα τα παραπάνω, είχαν ως αποτέλεσμα ο Σάχης MohammadRezaPahlavi να έχει το δικαίωμα να αγοράσει το 10% της παραγωγής εμπλουτισμένου ουρανίου στην περιοχή. Επιπλέον, ο Σάχης προχώρησε σε συμφωνία πυρηνικής συνεργασίας με τη Νότια Αφρική.

Ωστόσο, το πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν διακόπτεται για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Τα γεγονότα που συνέλαβαν στην διακοπή του προγράμματος ήταν η Επανάσταση του 1979, ο οκταετής πόλεμος με το Ιράκ την δεκαετία του 1980, αλλά και ο οικονομικός αποκλεισμός από τις ΗΠΑ.

Η ανατροπή του Σάχη το 1979 από την Ισλαμική Επανάσταση οδήγησε στην ακύρωση του συμβολαίου που είχε υπογράψει το Ιράν με την γερμανική εταιρία KraftwerkUnionAG, για την κατασκευή πυρηνικών αντιδραστήρων στην περιοχή Bushehr. Στις αρχές του 1979, την εξουσία αναλαμβάνει ο Khomeini, ο οποίος παύει το πυρηνικό πρόγραμμα, εφόσον έρχεται σε αντίθεση με τα πιστεύω και τις αρχές του Ισλάμ. Επιπλέον, η συνεργασία του Ιράν με τις ΗΠΑ διακόπτεται οριστικά, όταν κατά την διάρκεια της Ισλαμικής Επανάστασης, μία ομάδα Ιρανών φοιτητών εισέβαλαν στην πρεσβεία των ΗΠΑ και κράτησαν ομήρους τους Αμερικανούς διπλωμάτες από τις 4 Νοεμβρίου του 1979 έως τις 20 Ιουνίου του 1981. Οι ΗΠΑ θεώρησαν πως το γεγονός αυτό παραβίαζε τις διπλωματικές ενώσεις και έτσι έπαψαν την ολοκλήρωση των συμβάσεων που είχαν υπογράψει με το Ιράν. Επίσης, οι ΗΠΑ έπεισαν την Γαλλία και την Γερμανία να απαγορεύσουν την πώληση πυρηνικής τεχνολογίας προς το μη-στρατιωτικό πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν.

Βέβαια, ο οκταετής Ιρανό-ιρακινός πόλεμος (1980-1988), σε συνδυασμό με την επιδίωξη του SaddamHousein να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, αλλάζουν ξανά το τοπίο σε σχέση με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Ο Khomeini λόγω αυτών, αποφασίζει την επανεκκίνηση του πυρηνικού προγράμματος και προσεγγίζει και πάλι Γερμανούς προκειμένου να επισκευασθεί και να ολοκληρωθεί η κατασκευή του πυρηνικού αντιδραστήρα στην περιοχή Bushehr. Το 1989 την εξουσία αναλαμβάνει ο μετριοπαθής AyatollahAliKhamenei, ο οποίος το 1995 ξεκίνησε συνεργασία με κράτη του ανατολικού μπλοκ, όπως για παράδειγμα με

την Ρωσία, το Πακιστάν και την Β. Κορέα, για τον εμπλουτισμό ουρανίου. Με λίγα λόγια λοιπόν, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η ηγεσία του Ιράν, αποφάσισε την επανέναρξη του πυρηνικού προγράμματος, γεγονός του προκάλεσε έντονη ανησυχία στις χώρες της Δύσης.

Παρόλο που το 1999, ο Ιρανός Πρόεδρος Khatami προωθεί την Μέση Ανατολή ως μία περιοχή απαλλαγμένη από πυρηνικά, εκφράζοντας παράλληλα την ανησυχία του για το πρόγραμμα του Ισραήλ, το 2002, μία ομάδα εξόριστων Ιρανών αποκαλύπτει στην διεθνή κοινότητα ένα μυστικό πυρηνικό πρόγραμμα που εφάρμοζε το Ιράν, γεγονός που προκάλεσε Παγκόσμιο προβληματισμό. Το μυστικό αυτό πυρηνικό πρόγραμμα περιελάμβανε έναν τεράστιο σταθμό, στην περιοχή Natanz για τον εμπλουτισμό ουρανίου, καθώς επίσης και έναν σταθμό βαρέως ύδατος στο Arak. Ύστερα από αυτήν την αποκάλυψη, οι ΗΠΑ κατηγόρησαν το Ιράν, καθώς θεώρησαν ότι επιδιώκει την απόκτηση όπλων μαζικής καταστροφής, όμως ενόψει της σχεδιαζόμενης εισβολής στο Ιράκ το 2003, δεν προέβησαν σε ιδιαίτερα σοβαρές ενέργειες κατά του Ιράν. Το 2003 οι ΗΠΑ εισβάλλουν στο Ιράκ, και ο Πρόεδρος Bush αρχικώς συσχετίζει την εισβολή με τα όπλα μαζικής καταστροφής. Ο Ayatollah Khamenei διατάσσει την αναστολή εργασιών του πυρηνικού προγράμματος, οι οποίες φαίνεται να σχετίζονται με όπλα, μολονότι επιτρέπει τη συνέχιση προσπαθειών εμπλουτισμού ουρανίου. Επιθεωρητές της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας βρίσκουν ίχνη υψηλού βαθμού εμπλουτισμένου ουρανίου στον σταθμό της Natanz. Από την άλλη πλευρά, το Ιράν δέχτηκε να ανασταλεί η διαδικασία εμπλουτισμού ουρανίου και ακόμη συμφώνησε να πραγματοποιηθούν επιθεωρήσεις της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ). Οι κινήσεις αυτές βοήθησαν ώστε να μην επιβληθούν κυρώσεις κατά του Ιράν.

Οι αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας, σε ότι αφορά τα παραπάνω ήταν έντονες και αυτό είχε ως συνέπεια το Ιράν να απειλείται να λογοδοτήσει στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ αλλά και με την επιβολή αυστηρών κυρώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η Ρωσία αποφάσισε την αναβολή της κατασκευής πυρηνικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην περιοχή Bushehr, για διάστημα ενός έτους. Από την άλλη πλευρά, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέβαλε προσπάθειες για την υπογραφή του συμφώνου μη-διάδοσης των πυρηνικών εξοπλισμών. Στις 21 Οκτωβρίου του 2003, οι Υπουργοί Εξωτερικών της Βρετανίας, της Γαλλίας και της Γερμανίας επισκέφτηκαν την Τεχεράνη. Στην αρχή η στάση της κυβέρνησης του Ιράν ήταν αρνητική και ενώ ήταν σύμφωνη στο να συνεργαστεί με την Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), αντιδρούσε σε ότι αφορούσε την διακοπή του προγράμματος παραγωγής

εμπλουτισμού ουρανίου και υποστήριζε ότι όλα της τα πυρηνικά προγράμματα ήταν ειρηνικού χαρακτήρα. Όμως, η απειλή επιβολής αυστηρών κυρώσεων κατά του Ιράν, καθώς και οι βεβαιώσεις των Ευρωπαίων ότι η συνεργασία του Ιράν θα ανταμειβόταν με την παροχή τεχνικής υποστήριξης και την πιθανή προμήθεια καυσίμων για τους πυρηνικούς αντιδραστήρες, φαίνεται πως συνέτισαν την κυβέρνηση του Ιράν. Τον Νοέμβριο του 2004 συντάσσεται ένα κείμενο με βάση όσα είχαν συμφωνηθεί στις 21 Οκτωβρίου του 2003, το οποίο υπογράφεται από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Γερμανία, την Γαλλία και το Ιράν. Με βάση το κείμενο αυτό, το Ιράν αποδέχεται την αναστολή των πυρηνικών προγραμμάτων. Ακόμη, στο κείμενο αυτό τονίζεται η μη νομική υποχρέωση του κράτους για αυτήν την αποδοχή. Επιπλέον, το Ιράν αποδέχεται την έναρξη διαπραγματεύσεων, ώστε να οδηγηθούμε σε συμφωνία, η οποία αποτελεί εγγύηση του ειρηνικού χαρακτήρα των πυρηνικών προγραμμάτων του Ιράν. Το 2004 το Ιράν παραβιάζει την ανωτέρω συμφωνία, κατηγορώντας τους Ευρωπαίους ότι υπαναχώρησαν από τις υποσχέσεις τους για οικονομικά και πολιτικά κίνητρα. Το 2005, ο Mahmoud Ahmadinejad αναλαμβάνει την Προεδρία του Ιράν. Γίνεται γνωστός για την ώθηση του πυρηνικού προγράμματος – παρά τις επιταγές του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ να παυθεί – για τις δηλώσεις του περί ανάγκης να «εξαφανιστεί από τον χάρτη» το Ισραήλ, και για τον χαρακτηρισμό του Ολοκαυτώματος ως «μύθου». Το 2006, η κυβέρνηση του Ιράν ξεκινά και πάλι τον εμπλουτισμό του ουρανίου στην Natanz. Το γεγονός αυτό, είχε ως αποτέλεσμα η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας να εγκρίνει να αναφερθεί το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν στο Συμβούλιο Ασφαλείας, επικαλούμενη την αμφισβήτηση του ειρηνικού χαρακτήρα του προγράμματος. Το καλοκαίρι του ίδιου έτους, εγκαινιάζεται από τον Πρόεδρο Ahmadinejad, ένας σταθμός στο Arak που θα παράγει βαρύ ύδωρ, το οποίο συντελεί στην παραγωγή πλουτωνίου, το οποίο χρησιμοποιείται ως καύσιμο για τα πυρηνικά όπλα.

Με βάση τα παραπάνω, τον Δεκέμβριο του 2006, το Συμβούλιο Ασφαλείας ομόφωνα αποφάσισε κυρώσεις κατά του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος, ενώ ταυτόχρονα απαγόρευσε τις εισαγωγές και εξαγωγές υλικών και τεχνολογίας που αφορούν τον εμπλουτισμό και την επεξεργασία ουρανίου. Διεθνής διαπραγματεύσεις, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν το 2006 και το 2008 κατέληξαν σε αδιέξοδο. Στην συνέχεια, τον Ιούνιο του 2010, το Συμβούλιο Ασφαλείας ύστερα από δηλώσεις επιθεωρητών του ΟΗΕ, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι έχουν αποδείξεις ότι ο ιρανικός στρατός δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη πυρηνικής κεφαλής, εγκρίνει νέες κυρώσεις κατά του Ιράν. Τον Νοέμβριο του 2011, γίνεται μία συντονισμένη προσπάθεια από διάφορα μεγάλα δυτικά κράτη, τα οποία έχουν ως στόχο την απομόνωση και

αποκοπή των ιρανικών τραπεζών από το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα. Επιπλέον, οι ΗΠΑ οδηγούνται στην επιβολή κυρώσεων σε εταιρίες που συνδέονται και συνεργάζονται με το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα. Ακόμη, οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν και άλλες μονομερείς κυρώσεις στο Ιράν, με στόχο αυτή τη φορά ιρανικές ομάδες και άτομα που σύμφωνα με τις ΗΠΑ υποστήριζαν την Χαμάς, τη Χεζμπολάχ και τους Ταλιμπάν. Το 2012 η Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζει Ahmadinejad αι αποκλεισμό του ιρανικού πετρελαίου. Στο σημείο αυτό, το Ιράν αντιδρά δηλώνοντας ότι προτίθεται να εμποδίσει την κυκλοφορία στα Στενά του Hormuz, ενώ κάνει και βαλλιστικές δοκιμές στην έρημο ως προειδοποίηση προς τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Την ίδια περίοδο το ιρανικό νόμισμα υποτιμάται και αυξάνεται ο πληθωρισμός, εφόσον η Ευρωπαϊκή Ένωση εντείνει τις κυρώσεις κατά του Ιράν και στον χρηματοπιστωτικό και στον εμπορικό τομέα. Το 2013 οι ΗΠΑ με την σειρά τους εφαρμόζουν ακόμη πιο αυστηρές κυρώσεις. Πλέον οι εξαγωγές ιρανικού πετρελαίου έχουν μειωθεί δραματικά, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία οικονομικών προβλημάτων στο Ιράν. Παρά τα προβλήματα, η κυβέρνηση του Ιράν παραμένει αμετακίνητη και ανακοινώνει την εύρεση νέων κοιτασμάτων ουρανίου και τη δημιουργία νέων σταθμών πυρηνικής ενέργειας επιμένοντας ότι δεν επιδιώκει την απόκτηση πυρηνικών όπλων. Οι διεθνείς διαπραγματεύσεις που πραγματοποιήθηκαν τον Μάρτιο-Απρίλιο του 2013 ήταν ατελέσφορες. Τον Ιούνιο του 2013, το Ιράν φαίνεται να αλλάζει και πάλι στάση σε ότι αφορά το πυρηνικό πρόγραμμα και αυτό συνέβη με την εκλογή του μετριοπαθούς κληρικού HassanRouhani. Ο HassanRouhani ήταν γνωστός για τον σημαντικό ρόλο που είχε διαδραματίσει στην αναστολή εμπλουτισμού ουρανίου του Ιράν το 2004. Ο νέος Πρόεδρος του Ιράν αναφέρεται υπέρ μίας διαλλακτικής προσέγγισης σε διεθνές επίπεδο και βελτιώσεων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προσωπικών ελευθεριών. Ακόμη, ο νέο εκλεγείς Πρόεδρος προχώρησε σε πολλαπλές αλλαγές στην ηγεσία σε κρίσιμους οργανισμούς. Πράγματι, στις 28 Αυγούστου του 2013, οι επιθεωρητές της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), ανέφεραν ότι το Ιράν έχει επιβραδύνει τη συσσώρευση εμπλουτισμένου ουρανίου. Σύμφωνα με πληροφορίες, σε επιστολή του Προέδρου των ΗΠΑ Obama προς τον Ιρανό ομόλογό του το Σεπτέμβριο, η Αμερική υπόσχεται την ελάφρυνση των κυρώσεων σε περίπτωση που το Ιράν δείξει ότι προτίθεται να συνεργαστεί με τη διεθνή κοινότητα και να τηρήσει τις δεσμεύσεις του¹⁴, ενώ παράθυρο για την

¹⁴ Roberta Rampton, "Obama tells Rouhani he sees a way to resolve nuclear issue: White House", Reuters, διαθέσιμο στην <http://www.reuters.com/article/2013/09/18/us-usa-iran-whitehouseidUSBRE98H0TP20130918>, Πρόσβαση Μάρτιος 2017

επανεναρξη διαπραγματεύσεων διαφαίνεται και από τη Βαρόνη Ashton, επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ¹⁵.

4.2) Στάση του Ιράν

Πολλοί Ιρανοί αξιωματούχοι υποστηρίζουν ότι η χώρα τους δεν επιδιώκει την κατασκευή πυρηνικών όπλων. Όμως αν λάβει κανείς υπόψην του, διάφορα έγγραφα της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), τα οποία δείχνουν την κλίμακα ανάπτυξης των όπλων πριν το 2003, θα γίνει σαφές ότι ο ισχυρισμός αυτός μπορεί εύκολα να διαψευσθεί. Βέβαια, είναι πιθανό οι Ιρανοί αξιωματούχοι να κάνουν διάκριση μεταξύ της δυνατότητας κατασκευής όπλων και του τελικού σταδίου κατασκευής των όπλων. Ακόμη, διάφοροι εκπρόσωποι του Ιράν προσπαθούν να ενισχύσουν τη θέση τους αναφέροντας πως η κατασκευή και η κατοχή πυρηνικών όπλων θα έθετε σε κίνδυνο την ασφάλεια της χώρας τους, καθώς μία τέτοια κίνηση θα σήμαινε ότι η χώρα αυτομάτως θα έμπαινε στο στόχαστρο τόσο των ΗΠΑ όσο και του Ισραήλ, ενώ ταυτόχρονα θα έχανε την προστασία που διαθέτει από την Ρωσία και την Κίνα.

Επιπλέον, το Ιράν είναι σε θέση να γνωρίζει ότι μία κίνηση αποκάλυπτης ανάπτυξης πυρηνικών όπλων, θα έκανε την χώρα να χάσει το στρατηγικό της πλεονέκτημα, εφόσον μία τέτοια συμπεριφορά θα μπορούσε να ενθαρρύνει σε παρόμοιες προσπάθειες τους γείτονες σουνίτες Άραβες. Στην συνέχεια, οι Ιρανοί προσπαθούν να ενισχύσουν τα λεγόμενά τους, ότι δηλαδή η χώρα τους δεν επιδιώκει την κατασκευή πυρηνικών όπλων και ότι το πυρηνικό τους πρόγραμμα έχει καθαρά ειρηνικό χαρακτήρα, και με βάση την θρησκεία τους. Οι Ιρανοί υπενθυμίζουν ότι ο Ανώτατος Ηγέτης Ayatollah Ali Khamenei, τον Αύγουστο του 2005 εξέδωσε φέτβα¹⁶, εναντίον της ανάπτυξης, της παραγωγής, της αποθήκευσης και της χρήσης των πυρηνικών όπλων.

Παρόλα αυτά, η Δύση εξακολουθεί να είναι καχύποπτη απέναντι στο Ιράν και τις προθέσεις τους σε σχέση με το πυρηνικό τους πρόγραμμα, παρά τις βεβαιώσεις των Ιρανών, καθώς η Δύση θεωρεί ότι οι ίδιοι οι Ιρανοί πέφτουν σε αντιφάσεις. Για παράδειγμα, ο εκπρόσωπος της Ιρανικής κυβέρνησης, Gholam Hussein Elham το 2006, ανέφερε ότι η Ισλαμική Δημοκρατία δεν πρόκειται ποτέ να παράγει όπλα μαζικής

¹⁵ BBC News Europe, "Iran Nuclear: Firms' Asset Freeze Annulled by EU Court", 6 Σεπτεμβρίου 2013, διαθέσιμο στην <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-23984722>>, Πρόσβαση Μάρτιος 2017

¹⁶ Ισλαμική οδηγία, θρησκευτική εντολή ή πρόσκληση

καταστροφής. Ενώ το 2004 ο Ανώτατος Ηγέτης AliKhamenei, είχε δηλώσει ότι το Ιράν δεν πρόκειται να εγκαταλείψει τον εμπλουτισμό ουρανίου. Στο ίδιο μήκος κύματος είχε κινηθεί και ο πρώην Πρόεδρος MohammadKhatami, ο οποίος το 2005 είχε δηλώσει ότι η παύση του ιρανικού προγράμματος εμπλουτισμού ουρανίου είναι «εντελώς απαράδεκτη»¹⁷. Είναι βέβαια σημαντικό να αναφερθεί ότι ο εμπλουτισμός ουρανίου μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο για στρατιωτικούς σκοπούς (πυρηνικά όπλα) όσο και για ειρηνικούς σκοπούς (πυρηνικά καύσιμα).

Το Ιράν έχει χάσει πλέον την εμπιστοσύνη των Δυτικών χωρών και για πολλούς καλείται να απαντήσει σε διάφορα ερωτήματα που έχουν δημιουργηθεί. Άλλοι καλούν το Ιράν να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη του κόσμου, απέχοντας από τον εμπλουτισμό και την επανεπεξεργασία του ουρανίου επ' αόριστον. Ωστόσο, η παύση εμπλουτισμού ουρανίου από την πλευρά του Ιράν είναι αρκετά δύσκολη έως ανέφικτη και αυτό γιατί το πυρηνικό πρόγραμμα έχει ευρεία λαϊκή υποστήριξη. Για τον λαό του Ιράν, το πυρηνικό πρόγραμμα παρουσιάζεται και εκλαμβάνεται ως μία εθνική τεχνολογική επίτευξη. Με λίγα λόγια, η διεθνής συζήτηση, η οποία δίνει έμφαση στις στρατιωτικές προθέσεις του Ιράν, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την εσωτερική πολιτική συζήτηση στο Ιράν. Σε ότι αφορά τον λαό του Ιράν υπάρχει έντονη η πεποίθηση ότι η Δύση προσπαθεί να αποτρέψει την χώρα από την προώθηση της επιστήμης και της τεχνολογίας, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζουν το πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας τους με αισθήματα υπερηφάνειας και μία βαθιά ριζωμένη ιδεολογία περί ανεξαρτησίας της χώρας τους. Πιστεύουν ότι η διεθνής θέση, την οποία θεωρούν συγκαταβατική, επιχειρεί να κρατήσει τη χώρα υπό εξάρτηση και κηδεμονία¹⁸.

5) Διεθνείς Σχέσεις

Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις του με άλλα κράτη, αλλά και τη θέση που η χώρα έχει επιλέξει να έχει στο Διεθνές Σύστημα. Όμως, για να γίνουν αντιληπτές οι σχέσεις που έχει διαμορφώσει το Ιράν στο Διεθνές Σύστημα είναι αναγκαία η μελέτη των βασικών πτυχών και επιδιώξεων της εξωτερικής του πολιτικής. Η εξωτερική πολιτική κάθε κράτους διαμορφώνεται με βάση τις περιφερειακές και ευρύτερες συνθήκες που επικρατούν. Για το Ιράν,

¹⁷Sharon Squassoni, (2007), "Iran's Nuclear Program: Recent Developments", CRS Report for Congress.

¹⁸Tim Guldemann, (2007), "The Iranian Nuclear Impasse", Journal Survival, (σελίδα 171).

κάποια δεδομένα υφίστανται από την εποχή της κατάρρευσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της επικράτησης των Ευρωπαϊκών δυνάμεων, αλλά και μετά την Αμερικανική και Σοβιετική διείσδυση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, έως και τις πρόσφατες αναταραχές στον Αραβικό κόσμο. Το Ιράν ήταν πάντοτε περικυκλωμένο από ξένες δυνάμεις, καθώς και από γειτονικά κράτη, τα οποία παρουσίαζαν αστάθεια, ενώ οι κυβερνήσεις τους ήταν καχύποπτες απέναντί του. Ακόμη, τα σύνορα του Ιράν ήταν συχνά ασταθή, κυρίως λόγω του ανταγωνισμού που επικρατούσε μεταξύ των ξένων δυνάμεων, οι οποίες προσπαθούσαν να αυξήσουν την επιρροή τους στα γειτονικά κράτη, με απώτερο στόχο την μεγαλύτερη επιρροή στην περιοχή και τον έλεγχο των πετρελαίων στην Μέση Ανατολή, από τα οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η παγκόσμια οικονομία. Τέλος, το Ιράν έχει πολλούς λόγους να αισθάνεται ότι απειλείται στρατηγικά, κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτό γιατί, από το 2003 και μετά είναι περικυκλωμένο από τις ΗΠΑ, καθώς αυτές έχουν στρατεύματα στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, ο στόλος τους βρίσκεται στον κόλπο, η Τουρκία είναι μέλος του ΝΑΤΟ, ενώ ο στρατός των ΗΠΑ υποστηρίζει το Πακιστάν και συνεργάζεται με το Ισραήλ. Επίσης, το Ιράν βρίσκεται ανάμεσα από δύο ένοπλα πυρηνικά κράτη, το Πακιστάν και το Ισραήλ.

Όλα τα παραπάνω, διαμόρφωσαν την εξωτερική πολιτική του Ιράν, η οποία παραμένει ίδια τον τελευταίο αιώνα. Οι βασικές λοιπόν επιδιώξεις του Ιράν είναι η εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας, να ενισχυθεί ως περιφερειακή δύναμη στην περιοχή και να αναπτυχθεί οικονομικά έτσι ώστε να μεταβεί από αναπτυσσόμενη σε ανεπτυγμένη χώρα¹⁹. Το Ιράν προσπαθούσε να επιτύχει αυτάρκεια στον οικονομικό, τον στρατιωτικό και διπλωματικό τομέα, καθώς επίσης και την ανεξαρτησία στη λήψη αποφάσεων σε ότι αφορούσε τη στάση του στο Διεθνές Σύστημα, προκειμένου να υλοποιήσει τις παραπάνω επιδιώξεις του σχετικά με την εξωτερική του πολιτική. Όμως, ακριβώς επειδή η Μέση Ανατολή είναι μία περιοχή που υπάρχουν μεγάλα συμφέροντα για τις ξένες δυνάμεις, η στάση αυτή του Ιράν φέρνει εμπόδια στην ομαλή λειτουργία της υφιστάμενης ισορροπίας δυνάμεων στην περιοχή. Η εξωτερική πολιτική του Ιράν χαρακτηρίζεται από συνέπεια στην διάρκεια του χρόνου, ωστόσο ενώ οι πρώτοι μεταρρυθμιστές του Ιράν είχαν πετύχει καλή διπλωματική επικοινωνία με τις μεγάλες δυνάμεις, οι σύγχρονες ηγεσίες ακολούθησαν πιο αδιάλλακτη εξωτερική πολιτική, χωρίς να εξαιρείται και ο τρόπος χειρισμού του πυρηνικού

¹⁹ Reza Sanati, "Rowhani and Iran's Unchanging Goals", Ιούνιος 2013. Διαθέσιμο στην <<http://nationalinterest.org/commentary/rowhani-irans-unchanging-goals-8637>>, Πρόσβαση Μάρτιος 2017

προγράμματος. Η εξωτερική πολιτική του Ιράν τις τελευταίες δεκαετίες έχει επίσης επηρεαστεί από τις δυναμικές που επικρατούν στο εσωτερικό του. Το πρότυπο πολιτεύματος του Ιράν ως επαναστατική Ισλαμική Δημοκρατία σιτών, δεν έχει πετύχει την εσωτερική σταθερότητα και ευρεία αποδοχή από τον πληθυσμό που θα επιθυμούσαν οι εμπνευστές του. Οι αμφισβητούμενες εκλογές του 2009, οι μετεκλογικές διαμαρτυρίες και ο τρόπος με τον οποίο τις κατέστειλε η κυβέρνηση αποτελούν ίσως την πιο πρόσφατη και ευρέως γνωστή ένδειξη της πάλης ανάμεσα στις προοδευτικές και πιο δημοκρατικές δυνάμεις από τη μία πλευρά και το συντηρητικό κατεστημένο από την άλλη.

Στο πλαίσιο αυτό, κυριαρχούν τέσσερα σενάρια για το τι μέλει γενέσθαι σε σχέση με το Ιράν και την θέση του στο Διεθνές Σύστημα. Το πρώτο σενάριο προβλέπει μεγαλύτερη απομόνωση του Ιράν σε διεθνή επίπεδα, αλλά επιτυχία στην εσωτερική του πολιτική. Το δεύτερο σενάριο προσβλέπει ότι το καθεστώς αδυνατεί να διαχειριστεί τόσο τις εγχώριες εντάσεις όσο και την εξωτερική κρίση. Ενώ το τρίτο σενάριο υποθέτει ότι θα υπάρξει μια κλιμακούμενη αύξηση των συγκρούσεων στην άρχουσα τάξη του Ιράν, και τέλος το τέταρτο σενάριο είναι το πιο αισιόδοξο, καθώς θεωρεί πως μπορεί να υπάρξει ύφεση των συγκρούσεων στον εσωτερικό και εξωτερικό τομέα²⁰.

Από την άλλη πλευρά, πάγιο πρόσχημα των δυτικών χωρών και κυρίως των ΗΠΑ για την περεταίρω ένταση της επεκτατικής τους πολιτικής στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αποτελεί η πυρηνική απειλή. Ορισμένοι Ιρανοί αξιωματούχοι έχουν κατηγορήσει την Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ) και τις δυτικές χώρες ότι δημιουργούσαν μία υπόθεση εναντίον του Ιράν, χρησιμοποιώντας πλαστογραφημένα στοιχεία και αναλύσεις, παρόμοια με εκείνη της ψευδούς ενοχοποίησης του Ιράκ. Στην συνέχεια, ύστερα από τις ιρανικές εκλογές του 2009, για τις οποίες υπήρξαν κατηγορίες για εκτεταμένη νοθεία, οι δυτικές χώρες προσπάθησαν να ανατρέψουν το θεοκρατικό καθεστώς του Ιράν και υποστήριξαν απροκάλυπτα την αντιπολίτευση. Έτσι λοιπόν, οι δυτικές χώρες εφάρμοσαν έναν συνδυασμό εσωτερικής και εξωτερικής πίεσης. Η ανατροπή του καθεστώτος θα είχε ως αποτέλεσμα τον τερματισμό του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, ενώ η εξωτερική πίεση ασκήθηκε μέσω οικονομικών, εμπορικών και αμυντικών κυρώσεων κατά του Ιράν, το οποίο οδήγησε στη διεθνή απομόνωση της χώρας.

Ωστόσο, η στρατηγική αυτή της Δύσης, δεν οδήγησε στα επιθυμητά αποτελέσματα. Η μόνη στρατηγική που θα μπορούσε ίσως να πείσει την κυβέρνηση του Ιράν να συνεργαστεί με τη Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής

²⁰Volker Perthes, (2010), "Ambition and Fear: Iran's Foreign Policy and Nuclear Program", Journal Survival, (σελίδα 103)

Ενέργειας (ΙΑΕΑ), θα πρέπει να διαθέτει σημαντικά οικονομικό-ενεργειακά οφέλη για το Ιράν. Δηλαδή²¹:

- Ανάπτυξη του πυρηνικού προγράμματος για ειρηνικούς σκοπούς, αφού προηγουμένως το Ιράν επικυρώσει το «Επιπρόσθετο Πρωτόκολλο NPT», που θα επιτρέπει τον απροειδοποίητο έλεγχο των πυρηνικών εγκαταστάσεων, από τους επιθεωρητές της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ)
- Άρση των κυρώσεων που έχουν επιβληθεί, και
- Ενεργειακή συμφωνία για μεταφορά φυσικού αερίου από τα κοιτάσματα “SouthPars”²² του Περσικού Κόλπου προς την Ευρώπη μέσω Ιράν-Τουρκίας-Ελλάδας.

5.1) Σχέσεις μεταξύ Ιράν και ΗΠΑ

Οι σχέσεις μεταξύ του Ιράν και των ΗΠΑ έχουν περάσει από διάφορα στάδια, στο πέρασμα του χρόνου. Όταν η εξουσία της χώρας βρέθηκε στα χέρια του Σάχη MohammadRezaPahlavi, θα μπορούσε κανείς να πει ότι οι σχέσεις των δύο χωρών ήταν φιλικές και μάλιστα το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν ξεκίνησε με την σύμφωνη γνώμη των ΗΠΑ. Στην συνέχεια όμως, το φιλικό κλίμα των σχέσεων των δύο αυτών χωρών άλλαξε μετά την Ισλαμική Επανάσταση του 1979. Ο ιρανικός λαός άρχισε να θεωρεί τις ΗΠΑ ως μία χώρα εχθρικά διακείμενη προς αυτούς, την ονόμαζαν ως ο ‘Μεγάλος Σατανάς’ και θεωρούν μέχρι και σήμερα ότι οι ΗΠΑ προσπαθούν να εμποδίσουν την οικονομική, την πολιτική και την πολιτισμική ανάπτυξη του Ιράν. Ακόμη, πιστεύουν ότι οι σχέσεις τους με τις ΗΠΑ δεν είναι επί ίσοις όροις, αλλά υπό εξάρτηση και ότι οι ΗΠΑ επιχειρούν την κηδεμονία της χώρας τους.

Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των σχέσεων των δύο αυτών χωρών έχει και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Από την στιγμή που οι ΗΠΑ θεώρησαν ότι το Ιράν επιδιώκει την ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος με στόχο την απόκτηση πυρηνικών όπλων, οι σχέσεις τους δεν θα μπορούσαν να είναι φιλικές. Έτσι λοιπόν, σε συνεργασία με άλλες δυτικές χώρες οι ΗΠΑ ακολούθησαν μία αυστηρή πολιτική κυρώσεων κατά του Ιράν, επιδιώκοντας την διεθνή του απομόνωση. Ειδικότερα από το 2001 έως το 2009, οι ΗΠΑ υπό την προεδρία του George W. Bush, ακολούθησαν μία ιδιαίτερα εχθρική εξωτερική πολιτική στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Οι βασικές αρχές της εξωτερικής

²¹ Γιαννακόπουλος Βασίλης, «Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν», Μάιος 2010, (σελίδα 2).

²² Υπολογίζεται ότι διαθέτει αποθέματα φυσικού αερίου της τάξης των 450 τρισεκατομμυρίων κυβικών ποδιών (Tcf), το οποίο αντιστοιχεί στο 45% των συνολικών ιρανικών αποθεμάτων φυσικού αερίου. US Energy Information Administration. <http://www.eia.doe.gov/cabs/Iran/NaturalGas.html>

πολιτικής των ΗΠΑ εκείνη την περίοδο ήταν η στρατηγική του προληπτικού πολέμου- *preventivewar* με σκοπό την διάδοση της δημοκρατίας και της εξάλειψης της τρομοκρατίας στην Μέση Ανατολή και η ανάληψη μονομερών ενεργειών που θα διασφάλιζαν και θα προωθούσαν τα Αμερικανικά στρατιωτικά συμφέροντα στην περιοχή. Τα παραπάνω επηρέασαν φυσικά και τις σχέσεις των ΗΠΑ με το Ιράν, στο οποίο επιβλήθηκαν αυστηρές κυρώσεις για το πυρηνικό του πρόγραμμα, χωρίς όμως οι ΗΠΑ να έχουν ιδιαίτερα ενεργό ρόλο και αυτό γιατί αυτές ήταν επικεντρωμένες στον πόλεμο που διαδραματιζόταν την ίδια εποχή στο Ιράκ.

Από την άλλη πλευρά, ο Β. Obama ακολούθησε μία τελείως διαφορετική πολιτική από αυτή του προκατόχου του. Με δύο δηλώσεις του που έγιναν κατά την έναρξη της προεδρίας του, το 2009 και το 2013 αντίστοιχα, θέλησε να δείξει ότι η κυβέρνησή του δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη χρήση της διπλωματίας σε ότι αφορά την αντιμετώπιση-συνεργασία με το Ιράν. Οι δηλώσεις του ήταν οι εξής:

- «...There will be many issues to discuss between our two countries, and we are willing to move forward without preconditions on the basis of mutual respect...»²³.
- «...We will show the courage to try and resolve our differences with other nations peacefully not because we are naïve about the dangers we face, but because engagement can more durably lift suspicion and fear...»²⁴.

Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Β. Obama θεώρησε την περίοδο εκείνη ότι υπήρχε η ευκαιρία ώστε να πειστεί το Ιράν, σχετικά με ότι αφορούσε τον περιορισμό του πυρηνικού προγράμματος, και αυτό θα γινόταν μέσω της διπλωματίας και ταυτόχρονα θα κατάφερνε να αποκαταστήσει τις σχέσεις των δύο χωρών. Την περίοδο λοιπόν, από το 2009 έως τις αρχές του 2017, οι ΗΠΑ εφάρμοσαν μία διπλή στρατηγική, η οποία περιείχε αφενός την ενίσχυση των οικονομικών πιέσεων προς το Ιράν και αφετέρου διαπραγματεύονταν για το πυρηνικό πρόγραμμα με την προοπτική της άρσης των κυρώσεων. Βέβαια οι ΗΠΑ εξακολουθούσαν να υπογραμμίζουν ότι η στρατιωτική επιλογή παραμένει ακόμη ως μία λύση. Έτσι, ξεκίνησαν άτυπα διαπραγματεύσεις μεταξύ διπλωματών των δύο χωρών ώστε να επιτευχθεί μία αρχική συμφωνία. Στις αρχές του 2013, οι ΗΠΑ μέσω του Αντιπροέδρου Biden ανακοίνωσαν και επίσημα την πρόθεσή τους για την έναρξη απευθείας συνομιλιών με το Ιράν. Από το

²³“President Obama’ speech in Cairo: A New Beginning”, 4 June 2009

²⁴“President Obama’ State of the Union Address”, 12 February 2013

2013 και ιδιαίτερα με την εκλογή του Rouhani, το βάρος της πολιτικής βρίσκεται στην διπλωματία, παρά στην επιβολή νέων κυρώσεων. Οι ΗΠΑ ήλπιζαν ότι μία συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, μεταξύ των επτά (χώρες του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, Γερμανία και Ευρωπαϊκή Ένωση) και του Ιράν, θα οδηγούσε τις μεταξύ τους σχέσεις σε μία νέα εποικοδομητική φάση. Με βάση λοιπόν αυτή την αντίληψη, τον Ιούλιο του 2015, στη Βιέννη υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ αυτών των χωρών που αφορούσε το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. τα κύρια σημεία αυτής της συμφωνίας ήταν:

- Ο περιορισμός του εμπλουτισμού ουρανίου. Σκοπός ήταν η εφαρμογή αυστηρών περιορισμών ώστε να διασφαλίζεται ότι το “Breakout”, ο χρόνος δηλαδή που χρειάζεται για τον εμπλουτισμό ουρανίου προκειμένου να κατασκευασθούν πυρηνικά όπλα, θα είναι τουλάχιστον ένα έτος επί μία δεκαετία.
- Ο περιορισμός παραγωγής πλουτωνίου. Στη συμφωνία προβλέπεται ότι ο αντιδραστήρας βαρέως ύδατος στην περιοχή του Arak, θα τροποποιηθεί με στόχο να μην έχει την δυνατότητα παραγωγής πυρηνικού καυσίμου για στρατιωτικούς σκοπούς.
- Η ενίσχυση των επιθεωρήσεων. Η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), επέβαλε μέσω αυτής της συμφωνίας ένα καθεστώς ενισχυμένων επιθεωρήσεων. Με βάση λοιπόν αυτό το καθεστώς η Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), θα είναι σε θέση να ελέγχει την λειτουργία των ιρανικών συσκευών φυγοκέντρωσης για μία περίοδο 20 ετών και τη παραγωγή συμπυκνωμένου ουρανίου για μία περίοδο των 25 ετών. Και τέλος,
- Η άρση των κυρώσεων. Οι κυρώσεις που είχαν επιβληθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ΗΠΑ, στον χρηματοπιστωτικό τομέα καθώς επίσης και στους τομείς της ενέργειας και των μεταφορών θα αρθούν με την εφαρμογή, από την πλευρά του Ιράν, της συμφωνίας.

Τη συμφωνία αυτή, χαιρέτησε με ενθουσιασμό ο Β. Obama και οι ΗΠΑ, αλλά και όλη η διεθνής κοινότητα, ανάμεσά τους και η Ρωσία και η Τουρκία. Η μοναδική χώρα που αντέδρασε στην υπογραφή αυτής της συμφωνίας ήταν η Σ. Αραβία, η οποία προειδοποίησε για μία κακή συμφωνία, εάν η μείωση των κυρώσεων επιτρέψει στο Ιράν να προκαλέσει αναταραχές και αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Από την άλλη πλευρά, ο Ιρανός Πρόεδρος Rohani, δήλωσε

ότι η συμφωνία αυτή αποτελεί το σημείο εκκίνησης για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης με τις χώρες της Δύσης.

5.2) Σχέσεις μεταξύ του Ιράν και της Τουρκίας

Οι σχέσεις του Ιράν και της Τουρκίας έχουν να κάνουν κυρίως με το Κουρδικό ζήτημα και με οικονομικές συμφωνίες που αφορούν την μεταφορά φυσικού αερίου στις δύο περιοχές. Οι σχέσεις όμως των δύο χωρών έχουν περάσει από διάφορες διακυμάνσεις στο πέρασμα του χρόνου. Αρχικά με την Ισλαμική Επανάσταση το 1979 και την ανάληψη της εξουσίας από τον Khomeini, οι σχέσεις Ιράν-Τουρκίας ψυχράνθηκαν, και αυτό διαφαίνεται από το γεγονός ότι το Ιράν αποχώρησε από την διακρατική συμφωνία μεταξύ Ιράν-Τουρκίας-Πακιστάν, θεωρώντας την Τουρκία ως «δούρειο ίππο» της Δύσης στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ωστόσο, με την έναρξη του οκταετούς πολέμου μεταξύ του Ιράν και του Ιράκ (1980-1988), έγινε μία προσπάθεια επαναπροσέγγισης του Ιράν από την πλευρά της Τουρκίας. Η Τουρκία λοιπόν, με κυβερνήτη τον Halil Turgut Özal, σύναψε οικονομικές σχέσεις εμπορίου με το Ιράν, η οποίες στην συνέχεια μετεξελίχθηκαν στην συμφωνία ECO (Economic Cooperate Organization), στην οποία αργότερα εντάχθηκαν χώρες της Κεντρικής Ασίας, με μουσουλμανική ταυτότητα. Ακόμη, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών είχαν άμεση εξάρτηση από την εσωτερική πολιτική κατάσταση της Τουρκίας, καθώς από την μία πλευρά βρισκόταν η φιλο-δυτική ισχυρή ελίτ, η οποία αντιμετώπιζε το Ιράν ως εχθρό και απειλή, ενώ από την άλλη πλευρά υπήρχαν τα φιλο-ισλαμικά πολιτικά κόμματα, τα οποία έκαναν προσπάθειες προσέγγισης και δημιουργίας διακρατικών σχέσεων με ισλαμικές χώρες, όπως είναι το Ιράν.

Ένα από τα βασικά εμπόδια που αντιμετώπιζε η Τουρκία σε σχέση με την προσέγγιση του Ιράν, ήταν η ενίσχυση το PKK και ο ανταγωνισμός που αναπτύχθηκε μεταξύ του Ιράν και της Τουρκίας, σε ότι αφορούσε τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, ύστερα από την κατάρρευση του Σοβιετικού μπλοκ. Οι Ιρανοί υπήρξαν καχύποπτοι απέναντι στην Τουρκία, καθώς θεωρούσαν ότι αυτή ήταν σε καθεστώς εξάρτησης με τις δυτικές χώρες και το NATO και θεωρούσαν ότι η Τουρκία παίζει το ρόλο του τοποτηρητή στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Επιπλέον, το Ιράν ήταν αντίθετο με την δυτικότροπη διάρθρωση της διακυβέρνησης της Τουρκίας. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία κατηγορούσε το Ιράν για την ενίσχυση το PKK, θεωρώντας ότι το Ιράν τους παρείχε

χρηματοοικονομική βοήθεια, εκπαίδευση ανταρτών, υγειονομική φροντίδα, καθώς επίσης και στρατιωτικό εξοπλισμό²⁵.

Ακόμη, η Κρίση του Κόλπου δημιούργησε κενό ασφαλείας στην περιοχή του Βόρειου Ιράκ και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την όξυνση του Κουρδικού ζητήματος στις γείτονες χώρες, δηλαδή στην Συρία, το Ιράν και την Τουρκία, επειδή αυτές είχαν μειονότητες κουρδικών πληθυσμών. Ο πόλεμος στο Ιράκ δημιούργησε τις συνθήκες ελευθερίας κινήσεων των Κούρδων ανταρτών, στα βόρεια σύνορά του, καθώς επίσης παρουσιαζόταν και η ευκαιρία για την δημιουργία αυτόνομης Κουρδικής μειονότητας. Το γεγονός αυτό ανησύχησε τόσο την Τουρκία όσο και το Ιράν και την Συρία. Έτσι λοιπόν, το Ιράν συνεργάστηκε με την Συρία με στόχο την διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας του Ιράκ και συγχρόνως ανέλαβαν πρωτοβουλίες με σκοπό τον περιορισμό του ΡΚΚ. Στο πλαίσιο αυτό, το Ιράν δεν αναγνώρισε το Κουρδικό ζήτημα και παρέδωσε στις τουρκικές αρχές 35 στρατιώτες του ΡΚΚ, συμμετέχοντας παράλληλα σε δράσεις κατά των Κούρδων. Η Τουρκία και το Ιράν, τον Νοέμβριο του 1993, υπέγραψαν ένα σύμφωνο ασφαλείας, που είχε ως στόχο την απαγόρευση της δράσης τρομοκρατικών οργανώσεων και προωθούσε την συνεργασία των δύο χωρών για την από κοινού εξάλειψη των απειλών. Στη συνέχεια, τον Ιούνιο του 1994 το Ιράν συμφώνησε με την Τουρκία να κλείσει την δίοδο των Κούρδων στα σύνορα του με το Ιράκ και προς την Αρμενία. Τα γεγονότα αυτά, βελτίωσαν τις σχέσεις των δύο χωρών, όμως αυτό δεν διήρκησε πολύ καθώς οι σχέσεις τους ψυχράνθηκαν εκ νέου μετά από την απαίτηση της τότε Πρωθυπουργού της Τουρκίας Tansu Penbe Çiller, η οποία ζητούσε την επιχείρηση αεροπορικών επιθέσεων κατά του ΡΚΚ στα ιρανικά σύνορα. Το Ιράν θεώρησε ότι η πρόταση αυτή προσβάλλει την κυριαρχία των εδαφών του.

Την περίοδο 1996-1997, έγινε μία προσπάθεια επαναπροσέγγισης της Τουρκίας προς το Ιράν, από τον φιλο-ισλαμιστή Necmettin Erbakan. Κατά την διάρκεια της εξουσίας του N. Erbakan υπογράφηκε μεταξύ Ιράν και Τουρκίας μία συμφωνία κατασκευής αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου από το Tabriz έως το Erzurum, ενώ υπήρχε και μελέτη για μελλοντική επέκταση έως την Άγκυρα. Ο αγωγός αυτός είχε σχεδιαστεί προκειμένου να μεταφέρει 3 δις κυβικά μέτρα το χρόνο με προοπτική για 10 δις έως το 2003. Τις στενές σχέσεις των δύο χωρών την εποχή εκείνη, δείχνει και το γεγονός ότι ο Ιρανός Πρόεδρος Rafsanjani επισκέφτηκε την Τουρκία με σκοπό να κλειστεί μία στρατιωτική

²⁵Martin, L., Keridis, D., (2002) "The Future of Turkish Foreign Policy", Cambridge Massachusetts, London, England: The MIT Press, σελίδα 175

συμφωνία, η οποία όμως δεν προχώρησε μετά την βίαιη αποπομπή του N. Erbakan από την εξουσία. Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να τονισθεί ότι η συμφωνία για τον αγωγό μεταφοράς φυσικού αερίου μεταξύ του Ιράν και της Τουρκίας, ήταν ένα γεγονός που θορύβησε τις ΗΠΑ, καθώς θεώρησαν ότι η Τουρκία στρέφεται προς την Ανατολή.

Επιπλέον, οι σχέσεις των δύο χωρών διαταράσσονται και από το γεγονός ότι η Τουρκία θεωρούσε ανέκαθεν ότι το Ιράν προσπαθεί να αποσταθεροποιήσει το πολιτικό της σύστημα, στηρίζοντας ακραίες ισλαμικές οργανώσεις όπως η Hezbollah, IslamicGreatRaidersFront, IslamicAction, κ.α., οι οποίες είχαν άμεση σχέση με το Ιράν. Κάποιες από αυτές μάλιστα είχαν και τρομοκρατικές δράσεις²⁶. Το επιχείρημα αυτό της Τουρκίας ενισχύθηκε μετά το διπλωματικό επεισόδιο που έλαβε χώρα στην Τουρκία, όταν ο Ιρανός Πρέσβης απευθυνόμενος σε μία ομάδα ατόμων τον Φεβρουάριο του 1997, ανέφερε ότι όποιος κλείνει συμφωνίες με την Αμερική και το Ισραήλ θα τιμωρηθεί. Επιπροσθέτως, στην ομιλία του παρότρυνε την κατάργηση του συστήματος της χώρας και την υιοθέτηση του ιερού νόμου της Σαρίας²⁷. Ως εκ τούτου, η κρίση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών κορυφώθηκε μετά την αποπομπή του Ιρανού Πρέσβη, ύστερα από την ομιλία του, που θεωρήθηκε επικίνδυνη για την εσωτερική ασφάλεια της Τουρκίας.

Ακόμη, τα συμφέροντα των δύο χωρών ερχόντουσαν σε αντίθεση και σε ότι αφορούσε τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, ύστερα από την κατάρρευση του Σοβιετικού μπλοκ. Και το Ιράν και η Τουρκία ήθελαν να εντάξουν στην σφαίρα επιρροής τους αυτές τις χώρες έτσι ώστε να έχουν οφέλη σε οικονομικούς, ενεργειακούς και στρατηγικούς τομείς. Η Τουρκία επωφελήθηκε από την στρατηγική που ακολούθησαν οι ΗΠΑ και η Ευρώπη που είχε ως στόχο να μην ενταχθούν οι χώρες αυτές στην σφαίρα επιρροής του Ιράν, και προσπάθησε να τις προσεγγίσει προπαγανδίζοντας κατά του Ιράν. Επίσης, η κρίση μεταξύ του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας έδωσε νέα δυναμική στον ανταγωνισμό ανάμεσα στο Ιράν και την Τουρκία. Το Αζερμπαϊτζάν αποδέχτηκε την πρόταση των ΗΠΑ και απέκλεισε το Ιράν από το πετρέλαιο της Κασπίας. Το Ιράν από την πλευρά του μετά από αυτό στράφηκε προς την Ρωσία και την Αρμενία, γεγονός που βοήθησε την Τουρκία να αναπτύξει καλές σχέσεις με το Αζερμπαϊτζάν. Ωστόσο, τόσο το Ιράν όσο και η Τουρκία

²⁶ Martin, L., Keridis, D., (2002) "The Future of Turkish Foreign Policy", Cambridge Massachusetts, London, England: The MIT Press, σελίδα 173

²⁷ Martin, L., Keridis, D., (2002) "The Future of Turkish Foreign Policy", Cambridge Massachusetts, London, England: The MIT Press, σελίδα 173

δυσκολεύτηκαν αρκετά να προσεγγίσουν τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και αυτό συνέβη πρώτον γιατί η επιρροή της Ρωσίας στην περιοχή ήταν ακόμη ισχυρή και δεύτερον γιατί οι χώρες της Κεντρικής Ασίας έστρεψαν την προσοχή τους προς τις ΗΠΑ και την Ευρώπη.

Τέλος, παρά τις όποιες αντιθέσεις υπάρχουν στις σχέσεις των δύο χωρών, το Ιράν και η Τουρκία έκαναν ενέργειες επαναπροσέγγισης, με κοινό σημείο το Κουρδικό ζήτημα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι και οι δύο χώρες είναι ιδιαίτερα ισχυροί περιφερειακοί δρώντες στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε ό,τι αφορά τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή.

5.3) Οι σχέσεις μεταξύ του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας

Το Ιράν και η Σ. Αραβία είναι δύο από τις σημαντικότερες χώρες για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθώς η περιοχή αυτή διαθέτει το 65% του παγκόσμιου αποθέματος ακατέργαστου πετρελαίου και το 33% του φυσικού αερίου. Η Σ. Αραβία και το Ιράν είναι η πρώτη και η δεύτερη αντίστοιχα, μεγαλύτερες χώρες παραγωγής πετρελαίου στον ΟΠΕΚ. Επειδή λοιπόν οι χώρες αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την περιοχή αυτή, στο κεφάλαιο αυτό θα μελετήσουμε τις μεταξύ τους σχέσεις, ξεκινώντας από μία ιστορική αναδρομή.

Την περίοδο διακυβέρνησης του Σάχη MohammadRezaPahlavi (1950-1970), η Σ. Αραβία αναγνώριζε ότι ο Σάχης μπορούσε να εγγυηθεί μία ευρύτερη σταθερότητα στην περιοχή και ότι παρείχε προστασία από το Ιράκ και την Σοβιετική Ένωση. Συνεπώς, το Ιράν εκείνη την εποχή διατηρούσε το υπάρχον statusquo. Παρόλα αυτά, στην διάρκεια αυτών των δεκαετιών, οι σχέσεις των δύο χωρών ήταν απόμακρες, ακόμα και όταν την δεκαετία του 1960, το Ιράν και η Σ. Αραβία απειλήθηκαν από τον Nasser και τον Αραβικό εθνικισμό. Ακόμη, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι την περίοδο αυτή και οι δύο χώρες ήταν υπό την προστασία των ΗΠΑ. Η Σ. Αραβία όμως υπό τον φόβο του να απωλέσει την εθνική της κυριαρχία και αυτονομία, και όντας καχύποπτη απέναντι στον Σάχη, διατήρησε τις αποστάσεις της απέναντι στο Ιράν.

Στη συνέχεια, η Ισλαμική Επανάσταση του 1979 και η ανάληψη της εξουσίας από τον AyatollahKhomeini, προκάλεσε αναταραχή σε όλη την περιοχή. Η Ισλαμική Επανάσταση λοιπόν, οδήγησε την Σ. Αραβία να αντιμετωπίζει το Ιράν ως απειλή για όλη την περιοχή της Μέσης Ανατολής. Επίσης, θεωρούσαν ότι η επανάσταση αυτή θα εξαπλωθεί και σε άλλα κράτη. Ο Βασιλιάς της Σ. Αραβίας, FahdbinAbdulazizAlSaud, θεώρησε ότι η Ισλαμική Επανάσταση, ερχόταν σε αντίθεση με τα

συμφέροντα του Ισλάμ και γενικότερα όλου του Μουσουλμανικού κόσμου, καθώς επίσης απειλούσε να διαταράξει την σταθερότητα της περιοχής. Επιπλέον, ο Υπουργός Άμυνας της Σ. Αραβίας κατηγόρησε το Ιράν για συνεργασία με την Σοβιετική Ένωση και προειδοποίησε ότι ο κομμουνισμός θα εξαπλωνόταν στο Αφγανιστάν και σε άλλες περιοχές²⁸. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι οι σχέσεις των δύο χωρών ψυχράνθηκαν ακόμα περισσότερο.

Τις σχέσεις των δύο χωρών διατάραξε και ο οκταετής πόλεμος μεταξύ του Ιράν και του Ιράκ (1980-1988). Κατά την διάρκεια αυτού του πολέμου, η Σ. Αραβία πήρε θέση υπέρ του Ιράκ, το οποίο και βοήθησε. Η Σ. Αραβία μπήκε στην διαδικασία να βοηθήσει το Ιράκ, γιατί και οι δύο αυτές χώρες ένιωθαν να απειλούνται από το Ισλαμικό καθεστώς του Ιράν. Ακόμη, την περίοδο από το 1981 έως το 1986, το Ιράν διατηρούσε μία αρκετά εχθρική στάση απέναντι και στην μοναρχία της Σ. Αραβίας αλλά και στις ΗΠΑ²⁹.

Ύστερα από τον οκταετή πόλεμο μεταξύ του Ιράν και του Ιράκ (1980-1988) και μετά την έντονα επιθετική στάση που κράτησε το Ιράκ έναντι του Κουβέιτ, οι σχέσεις του Ιράν και της Σ. Αραβίας διευκολύνθηκαν. Οι σχετικά καλές σχέσεις που είχε αναπτύξει η Σ. Αραβία με το Ιράκ έληξαν όταν οι τελευταίοι έριξαν πυραύλους στην Σ. Αραβία. Σύντομα, έγινε κατανοητό για τους Σαουδάραβες ότι προκειμένου να διατηρήσουν την ασφάλεια της περιοχής, έπρεπε να συνεργαστούν με το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου, GCC (GulfCooperationCouncil) συν δύο χώρες, την Συρία και την Αίγυπτο. Όμως, η Σ. Αραβία δεν είχε εμπιστοσύνη σε αυτές τις δύο χώρες, και έτσι διατήρησε μυστικούς δεσμούς με το Ιράν³⁰. Ο πόλεμος του Κόλπου είχε ως αποτέλεσμα να προσκληθεί εσωτερική κρίση στην Σ. Αραβία. Οι πολίτες άρχισαν να κάνουν διαμαρτυρίες ζητώντας την ανατροπή του Βασιλιά Fahd. Η εσωτερική αυτή κρίση προκάλεσε, όπως ήταν αναμενόμενο, και οικονομική κρίση, αυξήθηκε η ανεργία, ενώ την εμφάνισή τους έκαναν και νέα κοινωνικά προβλήματα, όπως τα όπλα, τα ναρκωτικά και η αύξηση της εγκληματικότητας³¹.

²⁸ Okruhlik, G. (2003). Saudi Arabian-Iranian relations: external rapprochement and internal consolidation. *Middle East Policy*, 10(2), σελίδα 115

²⁹ Okruhlik, G. (2003). Saudi Arabian-Iranian relations: external rapprochement and internal consolidation. *Middle East Policy*, 10(2), σελίδα 116

³⁰ Okruhlik, G. (2003). Saudi Arabian-Iranian relations: external rapprochement and internal consolidation. *Middle East Policy*, 10(2), σελίδα 117

³¹ Okruhlik, G. (2002). Networks of dissent: Islamism and reform in Saudi Arabia. *Current History*, 101(651), σελίδες 23-28

Εν μέσο αυτής της εσωτερικής κρίσης και αβεβαιότητας, άρχισε μία προσπάθεια επαναπροσέγγισης από την πλευρά της Σ. Αραβίας προς το Ιράν. Το 1991, ο Υπουργός Εξωτερικών της Σ. Αραβίας, SaudAlFaisal, επισκέφτηκε το Ιράν και αυτό σήμανε την βελτίωση των σχέσεων των δύο χωρών. Επιπλέον, από το 1996 η Σ. Αραβία άρχισε σταδιακά να απομακρύνεται από την σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την περεταίρω βελτίωση των σχέσεων της με το Ιράν. Στην συνέχεια, τον Μάιο του 1998, όταν ο SaudAlFaisal επισκέφτηκε το Ιράν, έκλεισε μία οικονομική συμφωνία η οποία διευρυνόταν σε τομείς όπως είναι η οικονομία, ο πολιτισμός, οι επιστήμες, η τεχνολογία, τα αθλήματα και η συνεργασία σε ότι αφορά το πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Ακόμη, έγιναν διμερείς συμφωνίες, που αφορούσαν επενδύσεις στη βιομηχανία, που σημαίνει μεταφορά πετροχημικών και πιθανότατα ανάπτυξη του τουρισμού. Επιπροσθέτως, το 2000 η Σ. Αραβία διευκόλυνε την διαδικασία παροχής visa σε Ιρανούς επιχειρηματίες. Τέλος, όσο πιο στενές γινόντουσαν οι σχέσεις των δύο χωρών τόσο η Σ. Αραβία απομακρυνόταν από τους Taliban του Αφγανιστάν³².

Αν στην αρχή η επαναπροσέγγιση των δύο αυτών χωρών ήταν οικονομική και τεχνική, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, έγινε κατεξοχήν πολιτική, με μία μικρή στρατιωτική ανάμειξη, προκειμένου να αμυνθεί το Ισλάμ στην έντονη κριτική που δεχόταν κυρίως από τις ΗΠΑ αλλά και από άλλες δυτικές χώρες. Στο πλαίσιο αυτό, το Ιράν θέλησε να βελτιώσει τις σχέσεις και τους δεσμούς του με τους Άραβες, έτσι σύναψε διμερείς συμφωνίες με το Κατάρ, το Ομάν, την Αίγυπτο και το Κουβέιτ. Ακόμη, τον Ιανουάριο του 2002, σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στην πόλη Riyadh (πρωτεύουσα της Σ. Αραβίας), ανάμεσα στον Ιρανό εκπρόσωπο MahdiKharoubi και τον MohamadbinJubair, έγινε μία από κοινού δήλωση. Η δήλωση αυτή ανέφερε περιληπτικά ότι καταδικάζουν τις επιθέσεις που γίνονται σε βάρος του Ισλάμ, από τα δυτικά ΜΜΕ, ακόμη έδωσαν μεγάλη έμφαση σε μία συμφωνία που θα αφορά την ασφάλεια και σταθερότητα της περιοχής. Υποστήριξαν επίσης την Παλαιστίνη καταδικάζοντας το Ισραήλ. Ενώ τέλος, καταδίκασαν την τρομοκρατία και υποστήριξαν το δικαίωμα του καταπιεσμένου λαού στο να αμυνθεί προκειμένου να διατηρήσει τα νόμιμα δικαιώματά του. Πάντως, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η ρητορική του Προέδρου των ΗΠΑ, G. Bush, δεν κατάφερε να χαλάσει τις σχέσεις μεταξύ του Ιράν και της Σ. Αραβίας, αντιθέτως τις ενίσχυσε. Με λίγα λόγια, οι σχέσεις μεταξύ

³² Okruhlik, G. (2003). Saudi Arabian-Iranian relations: external rapprochement and internal consolidation. Middle East Policy, 10(2), σελίδα 118

του Ιράν και της Σ. Αραβίας έχουν επικεντρωθεί πλέον σε πολιτικό επίπεδο, ενώ μία συνεργασία που να αφορά την συνεργασία σε ζητήματα ασφάλειας, δεν διαφαίνεται προς το παρόν στον ορίζοντα και αυτό γιατί η Σ. Αραβία συνεχίζει να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ΗΠΑ σε ότι αφορά ζητήματα ασφαλείας. Ωστόσο, αν οι ΗΠΑ ήθελαν να βελτιώσουν τις σχέσεις τους με το Ιράν, καθώς επίσης και να καταλήξουν σε κάποια συμφωνία σε σχέση με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν σαν διαμεσολαβητή την Σ. Αραβία, με την οποία διατηρούν αρκετά καλές σχέσεις.

6) Βασικά χαρακτηριστικά της Σαουδικής Αραβίας

6.1) Η Έκταση της Σαουδικής Αραβίας

Το Βασίλειο της Σ. Αραβίας (4.431 χλμ.) είναι η μεγαλύτερη χώρα στη περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθώς καταλαμβάνει τα 4/5 της Αραβικής χερσονήσου, τοποθετείται ανάμεσα στην Ερυθρά Θάλασσα, η οποία βρίσκεται στα δυτικά και στον Περσικό Κόλπο, που βρίσκεται στα ανατολικά. Η Σ. Αραβία συνορεύει βορειοδυτικά με την Ιορδανία, βόρεια με το Ιράκ και το Κουβέιτ, ανατολικά με τα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Κατάρ και το Ομάν, ενώ νότια συνορεύει με την Υεμένη.

Πρωτεύουσα της Σ. Αραβία είναι η πόλη Riyadh, ενώ το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού ανήκει στην αυστηρή θρησκευτική αίρεση των Σουνιτών, τους Βαχαβίτες, οι οποίοι τηρούν το Ραμαζάνι τον ένατο μήνα του μουσουλμανικού σεληνιακού έτους. Σε αυτό το διάστημα από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου απαγορεύεται να φάνε, να πιούν ή να καπνίσουν.

Εικόνα 3 Η χώρα της Σαουδικής Αραβίας. <https://wn.com/saudi>

Επίσημη γλώσσα της Σ. Αραβίας είναι τα αραβικά, ενώ η Σ. Αραβία μαζί με το Ιράκ διοικούν από κοινού την ουδέτερη εδαφική ζώνη που χωρίζει τις δύο αυτές χώρες.

6.2) Η Οικονομία της Σαουδικής Αραβίας

Η οικονομία της Σ. Αραβίας στηρίζεται κυρίως στην εισαγωγή και εξαγωγή πετρελαίου. Από το πετρέλαιο προέρχεται σχεδόν το 75% των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού. Βέβαια, το εργατικό δυναμικό της Σ. Αραβίας στον ιδιωτικό τομέα, αποτελείται κατά κύριο λόγο από ξένους εργάτες και όχι Σαουδάραβες. Ακόμη, η χώρα αυτή διαθέτει, με βάση επίσημες μελέτες, αποθέματα πετρελαίου, τα οποία φθάνουν τα 260 δισεκατομμύρια βαρέλια³³. Κατά τη διάρκεια όμως, της πετρελαϊκής κρίσης του 1973, η τιμή του πετρελαίου σημείωσε σημαντική αύξηση και με τον τρόπο αυτό, η Σ. Αραβία έγινε μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες χώρες στον κόσμο. Αύξηση των τιμών του πετρελαίου σημειώθηκε και κατά την περίοδο του οκταετούς πολέμου μεταξύ του Ιράν και του Ιράκ (1980-1988). Ωστόσο, η Σ. Αραβία βίωσε μία

³³<https://www.eia.gov/beta/international/country.cfm?iso=SAU>. Ανακτήθηκε από το U.S Energy Information Administration

σημαντική μείωση των τιμών του πετρελαίου, κατά τη δεκαετία του 1990.

Με λίγα λόγια, η οικονομία της χώρας εξαρτάται άμεσα από τις παγκόσμιες τιμές του πετρελαίου. Επιπλέον, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η οικονομία της Σ. Αραβίας χρειάζεται μεταρρυθμίσεις που θα την βοηθήσουν μακροπρόθεσμα, στην μερική απεξάρτησή της από τα έσοδα που προκύπτουν από το πετρέλαιο. Ενώ, συγχρόνως, μεγάλη προσοχή χρειάζεται και σε ότι αφορά τη διαχείριση των στρατιωτικών δαπανών, καθώς πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι μία γεωπολιτική διαμάχη για τον έλεγχο της Μέσης Ανατολής, που βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη στις περιοχές της Συρίας, του Ιράκ και της Υεμένης, ανάμεσα στη Σ. Αραβία και το Ιράν, είναι πιθανό να οδηγήσει το Βασίλειο της Σ. Αραβίας στη χρεοκοπία³⁴.

Τέλος, υπάρχουν και άλλοι τομείς της οικονομίας με τους οποίους ασχολείται η Σ. Αραβία, εκτός από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Η Σ. Αραβία διαθέτει ακόμη και έναν μικρό τομέα εξόρυξης χρυσού. Επιπλέον, ασχολείται με τον αγροτικό τομέα, μέσω της καλλιέργειας δημητριακών και γαλακτοκομικών προϊόντων, αλλά και με την κτηνοτροφία.

6.3) Πολιτική Κατάσταση της Σ. Αραβίας

Η Σ. Αραβία είναι ένα βασίλειο, το οποίο ιδρύθηκε το 1932 από την ένωση των Βασιλείων του Νέγκεντ και της Χετζάζ, των εμιράτων του Ασίρ, του Νατζτάν και του Αλ-Χάσα. Το πολίτευμά της είναι η συνταγματική μοναρχία, ωστόσο το Σύνταγμα που εγκρίθηκε το 1960 δεν έχει στην πράξη ουσιαστική ισχύ. Ακόμη, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι πολιτικά κόμματα δεν υπάρχουν στη Σ. Αραβία, ενώ το δικαίωμα ψήφου στις εκλογές, μέχρι πρότινος το είχαν μόνο οι άνδρες, ηλικίας 21 ετών και άνω. Οι εκλογές του 2015, που αφορούσαν τα δημοτικά συμβούλια, ήταν οι πρώτες εκλογές που το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι το είχαν και οι γυναίκες. Με λίγα λόγια, η εξουσία είναι συγκεντρωμένη στα χέρια του μονάρχη, ο οποίος ασκεί τη νομοθετική λειτουργία με την βοήθεια μίας συμβουλευτικής συνέλευσης, που δημιουργήθηκε το 1993, και την εκτελεστική εξουσία σε συνεργασία με τους Υπουργούς, τους οποίους όμως διορίζει και παύει ο ίδιος, ενώ λογοδοτούν για τις πράξεις τους μόνον σε αυτόν.

³⁴ Πίτατζης, Α., (2016), «Η Οικονομική ακτινογραφία της Σ. Αραβίας και το γεωπολιτικό μέλλον της χώρας», «energypress».

Από το 1750, οπότε και ξεκινά η σύγχρονη ιστορία της Σ. Αραβίας, την θέση του θρόνου έχουν διαδεχθεί πολλοί βασιλείς και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι υπήρχαν αρκετές ενδοοικογενειακές αντιπαλότητες και δολοφονίες μεταξύ των διαδόχων. Σημερινός, Βασιλιάς της Σ. Αραβίας είναι ο Salman bin Abdulaziz Al Saud. Ακόμη, η χώρα της Σ. Αραβίας διαιρείται σε 13 επαρχίες, προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη διοίκηση. Επίσης, η δικαιοσύνη στη Σ. Αραβία απονέμεται από έναν ανώτατο δικαστή, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τις νομικές υποθέσεις και ο οποίος προκειμένου να εκδώσει απόφαση βασίζεται στον ισλαμικό νόμο. Ενώ τέλος, η Σ. Αραβία βρίσκεται σε πόλεμο με το Ισλαμικό Κράτος, από τον Ιανουάριο του 2015, όταν το Ισλαμικό Κράτος ανακοίνωσε, και επίσημα πλέον, ότι ξεκινά επίθεση στη Σ. Αραβία.

7) Η Εποχή του Πετρελαίου

7.1) Ιστορική Αναδρομή

Το πετρέλαιο είναι γνωστό από πολύ παλιά, βέβαια λόγω της έλλειψης της απαραίτητης τεχνολογίας δεν μπόρεσε να χρησιμοποιηθεί από τότε. Η πρώτη εξόρυξη πετρελαίου έγινε το 1859, στην Πενσυλβάνια των ΗΠΑ, από τον Edwin Drake³⁵. Η αντικατάσταση του κάρβουνου από το πετρέλαιο έγινε το 1860 και επεκτάθηκε σε όλους τους τομείς και τις δραστηριότητες της βιομηχανίας και όχι μόνο, όταν ένας Γάλλος εφευρέτης, του οποίου το όνομα ήταν Jean Joseph Etienne Lenoir, εφηύρε τις μηχανές εσωτερικής καύσης. Το 1973 σηματοδοτήθηκε η πρώτη πετρελαϊκή κρίση, ύστερα από τον πόλεμο του Yom Kippur³⁶. Μετά τον πόλεμο, ακολούθησαν το πετρελαϊκό εμπόργκο προς τις χώρες της Δύσης αλλά και οι περιορισμοί, τους οποίους επέβαλλαν τα μέλη του ΟΠΕΚ, στην παραγωγή. Τα παραπάνω γεγονότα, είχαν ως αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση των τιμών του πετρελαίου αλλά και των γενικότερων συνθηκών που επικρατούσαν μέχρι τότε στην αγορά. Στη συνέχεια, στα τέλη του 1979, εξαιτίας και της Ιρανικής Επανάστασης επιβλήθηκαν νέοι περιορισμοί σε σχέση με την παραγωγή από τα μέλη του ΟΠΕΚ, ενώ οι τιμές του πετρελαίου εξακολουθούσαν να διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα. Έτσι λοιπόν, μέσα σε λιγότερο από μία δεκαετία οδηγηθήκαμε στο δεύτερο πετρελαϊκό επεισόδιο. Με λίγα λόγια λοιπόν, η χρυσή εποχή

³⁵ Καλπάκογλου, Μ. (2013). Ο ρόλος της κορύφωσης της πετρελαϊκής παραγωγής στις γεωπολιτικές σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας με τον υπόλοιπο κόσμο (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς). Σελίδα 44.

³⁶ Ο πόλεμος του Yom Kippur, γνωστός και ως ο Δ' αραβοϊσραηλινός, διήρκεσε από τις 6 έως τις 26 Οκτωβρίου του 1973. Στον πόλεμο αυτόν έλαβαν μέρος διάφορα αραβικά κράτη, μεταξύ των οποίων και η Σ. Αραβία, υπό την ηγεσία της Αιγύπτου και της Συρίας εναντίον του Ισραήλ. Yom Kippur ονομάζεται ισραηλινή γιορτή του Εξίλασμού.

του φθηνού πετρελαίου, που διήρκησε από τα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έως την πετρελαϊκή κρίση του 1973, έληξε με τις κρίσεις του 1973 και του 1979, προκαλώντας ύφεση στη οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως, ενώ από την ύφεση αυτή επηρεάστηκαν τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Ευρώπη.

Ακόμη, ο αυξανόμενος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης που επικράτησε κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, δημιούργησε μεγαλύτερη ζήτηση πετρελαίου και γενικότερα ενέργειας. Το 1998, ο ΟΠΕΚ επιδίωξε να σταματήσει την υποχώρηση των τιμών του πετρελαίου, ωστόσο δεν τα κατάφερε λόγω της Ασιατικής κρίσης του 1997, παρόλα αυτά κατάφερε να μειώσει ακόμη περισσότερο την παραγωγή πετρελαίου. Βέβαια, μέχρι τα τέλη του 1999, η τιμή του πετρελαίου είχε διπλασιαστεί, ενώ η παραγωγή είχε μειωθεί σε επίπεδα χαμηλότερα της ζήτησης. Επιπλέον, η ύφεση που επικράτησε παγκοσμίως στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, είχε ως αποτέλεσμα να μειωθούν ακόμα περισσότερο οι τιμές του πετρελαίου. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί, είναι ότι στις μέρες μας, οι γεωπολιτικές σχέσεις έχουν άμεση σχέση με τον έλεγχο των πετρελαίων αλλά και γενικότερα των ενεργειακών πόρων, γι' αυτό και η περιοχή της Μέσης Ανατολής παρουσιάζει τόσο μεγάλο ενδιαφέρον. Γενικότερα, οι διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την παγκόσμια οικονομία, την πολιτική και τις σχέσεις των κρατών.

7.2) Διοχέτευση Πετρελαίου

Η παραγωγή και η διοχέτευση του πετρελαίου είναι ένας συνδυασμός πολιτικών, οικονομικών και τεχνικών συνθηκών³⁷. Για τον λόγο αυτόν, δεν μπορεί να η διακοπή της παραγωγής του πετρελαίου να γίνεται αυθαίρετα, καθώς είναι σίγουρο ότι θα προκληθούν επιπτώσεις σε τομείς όπως ο οικονομικός και ο τεχνικός. Με λίγα λόγια, η παραγωγή και η μεταφορά του πετρελαίου στους αγωγούς, είναι μία συνεχής λειτουργία και διαδικασία, με αποτέλεσμα μία τυχόν διακοπή να έχει άμεσο αντίκτυπο στην άλλη διαδικασία. Η πιο αποτελεσματική μέθοδος για την μεταφορά του πετρελαίου είναι μέσω των αγωγών (oil pipelines) και αυτό γιατί η μεταφορά πραγματοποιείται γρήγορα και υπάρχει άμεση παροχή πετρελαίου στις καταναλωτικές περιοχές με την απαιτούμενη ποσότητα.

Από τον Περσικό Κόλπο προς την Μεσόγειο, υπάρχουν 5 βασικοί αγωγοί μεταφοράς πετρελαίου (oil pipelines). Οι 3 από αυτούς του αγωγούς ξεκινάνε από λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου, και πιο συγκεκριμένα

³⁷Maechling, E., (1982), Security risks to energy production and trade: The problems of the Middle East.

από τις πετρελαιοπηγές του Κίρκουκ στο Ιράκ, του Μπανίας στη Συρία, της Τρίπολης στον Λίβανο και του Ντόρτιγολ στην Τουρκία. Οι υπόλοιποι αγωγοί στην περιοχή μεταφέρουν πετρέλαιο το οποίο προέρχεται από την Σ. Αραβία. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθούν λίγα λόγια για μία από τις κορυφαίες εταιρίες παγκοσμίως στους τομείς του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, που είναι γνωστή με το όνομα SaudiAramco και η οποία ανήκει στην κυβέρνηση της Σ. Αραβίας. Η εταιρία αυτή, η οποία δραστηριοποιείται στην περιοχή της Σ. Αραβίας και όχι μόνο, έχει ως στόχο, μέχρι το 2020 να εξελιχθεί σε μία πλήρως ολοκληρωμένη παγκόσμια επιχείρηση ενέργεια και χημικών ουσιών, αναλαμβάνοντας εκτεταμένες δραστηριότητες σε όλον τον κόσμο. Ακόμη, έχει ως στόχο την ανάπτυξη της οικονομίας της Σ. Αραβίας καθώς και να καταστήσει την δυναμική της Σ. Αραβίας παγκοσμίως ανταγωνιστική στον τομέα της ενέργειας.

Η Aramco λοιπόν, εξυπηρετεί με τον Tipline τον Λίβανο και της Ιορδανία, ενώ τα κοιτάσματα πετρελαίου του Abqaiq, που βρίσκονται στην βιομηχανική περιοχή του Yanbu, κατευθύνονται προς τον Βορρά προκειμένου να μεταφερθεί το πετρέλαιο στα λιμάνια της Νότιας Ευρώπης³⁸. Σημαντικό επίσης κανάλι θεωρείται και το Badel-Mandad, που βρίσκεται ανάμεσα στην Ερυθρά θάλασσα και τον Περσικό κόλπο, μιας και είναι αποκλειστική δίοδος απ' όπου μεταφέρεται απευθείας το πετρέλαιο του Περσικού Κόλπου στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Ιδιαίτερη σημασία έχουν και τα Στενά του Hormuz, τα οποία διασχίζουν δεξαμενόπλοια από τις χώρες του Περσικού Κόλπου για να φθάσουν στις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, την Κίνα και την Δυτική Ευρώπη. Σχεδόν το 40% της κίνησης των πετρελαιοφόρων περνάει από τα στενά του Hormuz. Τέλος, σημαντικές για την μεταφορά πετρελαίου είναι και η Μεσόγειος θάλασσα αλλά και η Ερυθρά θάλασσα.

7.3) Κορύφωση της πετρελαϊκή παραγωγής

Στην εποχή μας, οι κοινωνίες έχουν βασισθεί σε μεγάλο βαθμό στην ενέργεια και συνεπώς και στην εξόρυξη και παραγωγή πετρελαίου. Τα αποθέματα όμως των συμβατικών καυσίμων μειώνονται συνεχώς. Ο γνωστός γεωφυσικός MarionKingHubbert ανέπτυξε μία θεωρία για την κορύφωση της παραγωγής πετρελαίου ή αλλιώς γνωστής και ως peakoil. Ο MarionKingHubbert σε βιβλίο του αναφέρεται στο γεγονός ότι η παραγωγή του πετρελαίου παγκοσμίως τείνει στο ανώτατο επίπεδο, από

³⁸Καλπάκογλου, Μ. (2013). Ο ρόλος της κορύφωσης της πετρελαϊκής παραγωγής στις γεωπολιτικές σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας με τον υπόλοιπο κόσμο (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς). Σελίδα 45

το οποίο μετά σταδιακά αρχίζει να μειώνεται³⁹. Η peakoil θεωρία βασίζεται κατά κύριο λόγο στο επιχείρημα ότι το πετρέλαιο δεν τελειώνει, αλλά η εξόρυξή του πλέον γίνεται σημαντικά πιο δύσκολη. Το πετρέλαιο θα χάσει την αξία του ως πηγή ενέργειας αν η δυσκολία εξόρυξής του ισοδυναμεί με την ενέργεια της παραγωγής του, της μεταφοράς και της επεξεργασίας του.

Ακόμη, ο MarionKingHubbert αναφέρθηκε το 1956 και στην παραγωγή πετρελαίου στις ΗΠΑ, υποστηρίζοντας ότι η παραγωγή πετρελαίου θα έφτανε το σημείο κορύφωσης κατά την περίοδο του 1965-1970, ενώ στην συνέχεια θα ακολουθούσε πτωτική πορεία. Αν λοιπόν αναλογιστούμε την πετρελαϊκή κρίση που ξέσπασε το 1973, θα μπορούσε κανείς να πει ότι πράγματι ο MarionKingHubbert βγήκε αληθινός στα λεγόμενά του. Επιπλέον, είναι γεγονός ότι από τότε η παραγωγή πετρελαίου στις ΗΠΑ συνεχώς μειώνεται. Βέβαια, η θεωρία του MarionKingHubbert δέχτηκε πολλές επικρίσεις κυρίως από τις πετρελαιοβιομηχανίες, οι οποίες δεν πίστευαν ότι το πετρέλαιο είναι μία περιορισμένη πηγή ενέργειας και ότι πρόκειται να εξαντληθεί. Τέλος, και η Αμερικανική Επιτροπή Ενεργειακής Πολιτικής δεν συμφωνεί με το γεγονός ότι η παραγωγή του πετρελαίου έχει φτάσει στην κορύφωσή της, ενώ συγχρόνως υποστηρίζει ότι κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται να γίνει μέχρι το 2025.

Ωστόσο, όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν βασιστεί σε μεγάλο βαθμό στην παραγωγή πετρελαίου και η ολοένα αυξανόμενη μείωση των αποθεμάτων του, είναι ένα γεγονός που σίγουρα θα αποτελέσει μείζον πρόβλημα στο μέλλον. Ενώ από την άλλη πλευρά, πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι οι λεγόμενες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, δεν είναι ακόμα σε θέση να μπορούν να αντικαταστήσουν πλήρως την μαζική παραγωγή πετρελαίου. Σημαντικό πρόβλημα σε σχέση με αυτό αποτελεί το γεγονός ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας έχουν υψηλότερο κόστος σε σχέση με το πετρέλαιο.

7.3.1) Γεωπολιτική προσέγγιση του προβλήματος

Η κορύφωση της παραγωγής πετρελαίου, πέρα από συνέπειες που αφορούν τον οικονομικό τομέα, οι οποίες θα αναλυθούν σε παρακάτω κεφάλαιο, επηρεάζει άμεσα και την γεωπολιτική διάσταση. Η έννοια της γεωπολιτικής ορίζεται ως ο συνδυασμός στοιχείων γεωγραφίας και πολιτικής. Βασικές έννοιες για την γεωπολιτική είναι η γεωγραφική θέση μίας χώρας, οι συντελεστές ισχύος όπως για παράδειγμα το μέγεθος μίας χώρας, το κλίμα, οι φυσικοί πόροι κ.α. και το ανθρώπινο δυναμικό που

³⁹ Marion King Hubbert. (1962). Energy resources (Vol. 4). National Academies.

διαθέτει μία χώρα. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτός ο σημαντικός ρόλος που κατέχει η περιοχή της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα η Σ. Αραβία, η οποία είναι μία από τις μεγαλύτερες χώρες παραγωγής πετρελαίου παγκοσμίως.

Είναι πολλοί πλέον που συμμερίζονται την άποψη του MarionKingHubbert, ότι δηλαδή σταδιακά πολλές χώρες στο εγγύς μέλλον θα φτάσουν στα όρια της κορύφωσης της παραγωγής πετρελαίου (peakoil). Φυσικά, αυτό δεν επηρεάζει τις χώρες, όπως η Σ. Αραβία, το Κουβέιτ και το Ιράκ, καθώς με βάση στοιχεία που υπάρχουν, στις χώρες αυτές υπάρχουν ακόμη μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και έτσι η παραγωγή τους θα μπορέσει να αυξηθεί για αρκετές ακόμη δεκαετίες. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ ήδη από το 1970 έχουν μετεξελιχθεί από χώρα παραγωγής πετρελαίου, σε μία χώρα εισαγωγής πετρελαίου. Επιπλέον, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι ΗΠΑ αποτελούν μία από τις σημαντικότερες χώρες εισαγωγής πετρελαίου.

Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν, οι χώρες της περιοχής της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα το Βασίλειο της Σ. Αραβίας, καθώς διαθέτει τα μεγαλύτερα κοιτάσματα πετρελαίου ανάμεσα στις χώρες του ΟΠΕΚ, μπορούν να μετεξελιχθούν σε σημαντικούς δρώντες για το διεθνές σύστημα. Το παραπάνω οφείλεται στο γεγονός ότι ο Περσικός Κόλπος είναι η βασική διαδρομή για την μεταφορά φορτίων και πετρελαίου. Τέλος, είναι πιθανό οι σχέσεις μεταξύ των κρατών να διαφοροποιηθούν, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το ποιος έχει στα χέρια του τον έλεγχο της παραγωγής πετρελαίου.

7.3.2) Οικονομικές Επιπτώσεις της πετρελαϊκής κορύφωσης

Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η οικονομία της Σ. Αραβίας εξαρτάται άμεσα από την παραγωγή πετρελαίου. Λόγω της κορύφωσης του πετρελαίου (peakoil) υπάρχει έντονος προβληματισμός και πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν ότι η κατάσταση αυτή θα προκαλέσει αλλαγές στις τιμές του πετρελαίου με μεγάλες διακυμάνσεις. Ωστόσο, η Σ. Αραβία δεν έχει απολύτως κανένα κίνητρο σε σχέση με ότι αφορά τις διακυμάνσεις στις τιμές του πετρελαίου, εφόσον κάτι τέτοιο θα μείωνε την ευημερία της και την οικονομική της ανάπτυξη. Στο σημείο αυτό, είναι απαραίτητο να γίνει σαφές ότι το αργό πετρέλαιο είναι ένας εξαντλήσιμος πόρος ενέργειας και αυτό έχει ως αποτέλεσμα η δυναμική των τιμών να επηρεάζεται άμεσα από μία πιθανή έλλειψη αποθεμάτων. Βέβαια, εξίσου σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι κατά καιρούς, ανακαλύπτονται νέες τεχνολογικές βελτιώσεις, οι οποίες επιτρέπουν την

αύξηση των αποθεμάτων, ιδιαίτερα σε χώρες-μέλη του ΟΠΕΚ, παρά τις φήμες που διαδίδονται για εξάντληση των αποθεμάτων του πετρελαίου.

Στη συνέχεια, η άποψη που υπάρχει ότι δηλαδή η αγορά του πετρελαίου καθορίζεται από την ανταγωνιστική συμπεριφορά, είναι μία άποψη που απορρίπτεται με βάση τα στοιχεία του ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης). Παρόλα αυτά, πολλοί είναι αυτοί που έχουν την πεποίθηση ότι η Σ. Αραβία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην αγορά του πετρελαίου, καθώς αυτή παρήγαγε το 11,8% του συνόλου της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου το 2001, ενώ εξήγαγε το 16,5% παγκοσμίως και κατείχε το 24,4% των αποθεμάτων πετρελαίου στον κόσμο⁴⁰. Ακόμη, η οικονομία των χωρών που απαρτίζουν τον ΟΠΕΚ και ειδικότερα τα Αραβικά μέλη του, εξαρτάται κυρίως από της εξαγωγές του πετρελαίου και τα έσοδα που προσφέρει. Αυτό, έχει ως συνέπεια, οι χώρες αυτές να κινδυνεύουν από μία οποιαδήποτε αλλαγή στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου, καθώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πλήξει τις οικονομίες τους. Για παράδειγμα, αν υπήρχε μία αλλαγή στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου, αυτό αυτομάτως θα επηρέαζε και τις εξαγωγές της Σ. Αραβίας και αυτό με την σειρά του θα έπληττε την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και την ευημερία της.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν ότι θα ήταν λάθος από την πλευρά του ΟΟΣΑ να χαράξει μία πολιτική, η οποία θα στόχευε στην μείωση των τιμών του πετρελαίου, και ότι κάτι τέτοιο θα επιδείνωνε την κατάσταση. Συνεπώς, θεωρούν ότι μόνο η αύξηση της ελαστικότητας της ζήτησης της τιμής του πετρελαίου μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα και να οδηγήσει στην αποτελεσματική μείωση των τιμών του πετρελαίου. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτό, έχουν δημιουργηθεί διάφορα μοντέλα, τα οποία έχουν ως στόχο αυτή την κατεύθυνση. Ένα από αυτά τα μοντέλα είναι και το μοντέλο CGE (ComputerGeneralEquilibrium). Στο μοντέλο αυτό, το Βασίλειο της Σ. Αραβίας, περιορίζεται από την ποσόστωση των εξαγωγών σε μικρό χρονικό διάστημα, ενώ μακροπρόθεσμα κατέχει τον ρόλο της κυρίαρχης εταιρίας στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου⁴¹.

⁴⁰Καλπάκογλου, Μ. (2013). Ο ρόλος της κορύφωσης της πετρελαϊκής παραγωγής στις γεωπολιτικές σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας με τον υπόλοιπο κόσμο (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς). Σελίδα 50.

⁴¹Καλπάκογλου, Μ. (2013). Ο ρόλος της κορύφωσης της πετρελαϊκής παραγωγής στις γεωπολιτικές σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας με τον υπόλοιπο κόσμο (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς). Σελίδα 51.

7.3.3) Ευκαιρίες και Απειλές για το μέλλον

Στις αρχές του 2008, όταν οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου είχαν φτάσει στα \$100 ανά βαρέλι, επικράτησε μία ανησυχία σε όλον τον κόσμο και δημιουργήθηκαν πολλά ερωτήματα που αφορούσαν κυρίως την επάρκεια των ενεργειακών πόρων, τις γεωπολιτικές ανακατατάξεις αλλά και γενικότερα το μέλλον του πλανήτη. Οι χώρες της Δύσης αποφάσισαν να στρέψουν το ενδιαφέρον τους σε νέες πηγές ενέργειας, ύστερα από τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις που έλαβα χώρα το 1973 και το 1979. Αρκετές ήταν οι χώρες, οι οποίες ήδη από το 1974 αναζήτησαν εναλλακτικές λύσεις. Οι λύσεις στις οποίες στράφηκαν οι χώρες της Δύσης είναι κατά κύριο λόγο τρεις. Η μία από αυτές είναι η αναζήτηση νέων πηγών υδρογονανθράκων, η δεύτερη είναι η χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, οι οποίες θα μπορούσαν μελλοντικά να αντικαταστήσουν την χρήση του πετρελαίου, ενώ τέλος η άλλη λύση είναι η εφαρμογή μεθόδων για την εξοικονόμηση στην κατανάλωση ενέργειας.

Ωστόσο, αυτή η μεταστροφή των δυτικών χωρών προκάλεσε αρνητικές επιπτώσεις στις Αραβικές χώρες, καθώς έχασαν το μονοπώλιο στην προσφορά πετρελαίου και οι οικονομίες του στηρίζονται κατά κύριο λόγο στο πετρέλαιο. Επιπλέον, η συνεχής αύξηση των τιμών του πετρελαίου είχε ως αποτέλεσμα να γίνουν πιο προσιτές και άλλες εναλλακτικές μορφές ενέργειας, οι οποίες είχαν μεγάλο κόστος παραγωγής. Βέβαια, η αλλαγή αυτή προκάλεσε προβλήματα και την Ευρώπη και στις ΗΠΑ, και αυτό γιατί η Ευρώπη είναι άμεσα εξαρτημένη από το πετρέλαιο και την διεθνή αγορά του, ενώ οι ΗΠΑ από το 1949 έως το 2011, τριπλασίασε την κατανάλωση ενέργειας που χρειαζόταν προκειμένου να εξυπηρετήσει διάφορες ανάγκες της. Για να γίνει πιο κατανοητό, το 1949 τα ορυκτά καύσιμα πρόσφεραν στις ΗΠΑ το 90% της ενέργειας που καταναλώθηκε, ενώ το 2010 το ποσοστό των ορυκτών καυσίμων παρέμενε υψηλό φτάνοντας το 82%, από το οποίο το ¼ ήταν εισαγόμενο, κυρίως από τον Περσικό Κόλπο.

Από την άλλη πλευρά, δυσοίωνες ήταν και οι προβλέψεις που έγιναν στην διάσκεψη του ΟΗΕ, σε σχέση με ότι αφορούσε το κλίμα και την κλιματική αλλαγή. Αυτό γιατί, παρουσιάστηκαν διάφορες μελέτες, οι οποίες αναφέρονταν στην αύξηση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, το οποίο είναι υπεύθυνο για το φαινόμενο του θερμοκηπίου, παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί από τις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ. Προκειμένου λοιπόν, ορισμένες χώρες να προστατέψουν το περιβάλλον, υπέγραψαν στην Σύμβαση του Κιότο, βασικός στόχος της οποίας είναι η αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Έτσι λοιπόν, παρόλο

που προέρχεται από την οικογένεια των ορυκτών καυσίμων, το φυσικό αέριο ήρθε να υποκαταστήσει ένα σημαντικό μέρος της ενέργειας που μέχρι τότε πρόσφερε το πετρέλαιο. Η πρώτη χώρα παγκοσμίως στην εξαγωγή φυσικού αερίου θεωρείται το Κατάρ, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η Ρωσία.

Ακόμη, μερικές άλλες εναλλακτικές μορφές ενέργειας είναι η αιολική, η πυρηνική, η ηλιακή, και διάφορες άλλες. Η αιολική ενέργεια έχει, τα τελευταία χρόνια, μία γιγάντια ανάπτυξη. Παρόλα αυτά, το ποσοστό που καλύπτει στο σύνολο της παραγόμενης ενέργειας παγκοσμίως είναι ακόμη πολύ μικρό, ενώ η εγκατάσταση αιολικών πάρκων δεν έχει αναπτυχθεί πλήρως. Πάντως, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η αιολική ενέργεια είναι μία αέναη και ανεξάντλητη πηγή ενέργειας και θα άξιζε να επενδυθούν αρκετά στην μελέτη και την έρευνα αυτής της μορφής ενέργειας, η οποία σε γενικές γραμμές είναι φιλική προς το περιβάλλον, ώστε κάποια στιγμή να μπορεί να έχει σημαντικό ρόλο στα ποσοστά της συνολικής παραγόμενης ενέργειας. Σημαντική αναφορά γίνεται και σε σχέση με την πυρηνική ενέργεια. Πολλοί είναι όμως αυτοί που αντιδρούν στην χρήση της πυρηνικής ενέργειας και αυτό γιατί υπάρχει έντονη ανησυχία για την πυρηνική ασφάλεια. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι αν το καύσιμο δεχθεί επεξεργασία για την αφαίρεση του πλουτωνίου και άλλων ραδιενεργών στοιχείων, τα υπόλοιπα ραδιενεργά απόβλητα, μακράς διάρκειας, είναι απαραίτητο να αποθηκευτούν σε ασφαλή μέρη για τα επόμενα 10.000 έως 240.000 χρόνια. Παρόλα αυτά, η χρήση της πυρηνικής ενέργειας έχει και πολλά πλεονεκτήματα, καθώς είναι μία μορφή ενέργειας φιλικά διακείμενη προς το περιβάλλον, εάν και εφόσον χρησιμοποιηθεί σωστά, και συγχρόνως το κόστος παραγωγής της είναι πολύ πιο φθινό σε σχέση με άλλες μορφές ενέργειας. Τέλος, η ηλιακή ενέργεια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η πιο σημαντική, ή από τις πιο σημαντικές, πηγή ανανεώσιμης ενέργειας. Κυρίως η θερμική ηλιακή ενέργεια αποτελεί την πιο χρησιμοποιημένη μορφή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ειδικά σε χώρες με έντονη ηλιοφάνεια. Υπάρχουν βέβαια και άλλες μορφές ενέργειας, οι οποίες όμως δεν θα αναφερθούν σε αυτό το κεφάλαιο.

Είναι βέβαιο λοιπόν, ότι ένα μεγάλο μέρος των ενεργειακών μας αναγκών θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί από αυτές τις πηγές ενέργειας, παρόλα αυτά επιλέγεται να μην συμβαίνει αυτό. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι ακόμη και σήμερα, οι κυβερνήσεις διαφόρων κρατών χρησιμοποιούν την ενέργεια ως πολιτικό όπλο, προκειμένου να ενισχύσουν την θέση τους στο διεθνές σύστημα, βασικό παράδειγμα

αυτού είναι η Σ. Αραβία. Ακόμη, πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν πως η παραγωγή και η μεταφορά ενέργειας είναι ένα εμπορεύσιμο προϊόν και πράγματι έτσι είναι, συνεπώς διακυβεύονται μεγάλα οικονομικά και όχι μόνο συμφέροντα, τα οποία δεν επιθυμούν να χάσουν όσοι τα έχουν. Για παράδειγμα, από την εκμετάλλευση του ήλιου δεν υπάρχουν πολλά να κερδίσεις, εφόσον δεν υπάρχει εμπόρευμα να διακινηθεί.

Ωστόσο, υπάρχουν αρκετοί λόγοι για τους οποίους σταδιακά θα αναπτυχθεί η χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας. Μερικοί από αυτούς τους λόγους είναι ότι αφενός υπάρχουν πολλές χώρες που επιθυμούν να ανεξαρτητοποιηθούν από την χρήση του πετρελαίου, οι τιμές του οποίου δεν είναι σταθερές και κατά καιρούς έχουν μεγάλες διακυμάνσεις, ενώ αφετέρου η καταστροφή που έχουμε προκαλέσει στο περιβάλλον, με το φαινόμενο του θερμοκηπίου, την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη και ως εκ τούτου το λιώσιμο των πάγων, κάνουν ολοένα και πιο επιτακτική ανάγκη την χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που θα είναι φιλικές προς το περιβάλλον. Όλα τα παραπάνω, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι όσο περνούν τα χρόνια οι ανανεώσιμες μορφές ενέργειας θα κερδίζουν έδαφος έναντι της παραγωγής πετρελαίου ή αλλιώς του μαύρου χρυσού, οπότε καλό θα ήταν να επενδύσουμε, από τώρα, αρκετά στην μελέτη και την έρευνα αυτού του πεδίου.

8) Διεθνείς Σχέσεις

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθούν οι σχέσεις της Σ. Αραβίας με ορισμένες άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα οι σχέσεις της με τις ΗΠΑ ή με την Τουρκία. Πριν όμως από αυτό, είναι αναγκαίο να γίνει μία αναφορά στην εξωτερική πολιτική που ακολουθεί η Σ. Αραβία, καθώς επίσης και στο ποιοι είναι οι στόχοι της, καθώς είναι το πεδίο που επηρεάζει και καθορίζει τις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο.

Η εξωτερική πολιτική της Σ. Αραβίας έχει δύο βασικούς στόχους. Ο ένας από αυτούς είναι να καταστήσει το εαυτό της ως έναν σημαντικό παίκτη στο διεθνές σύστημα. Αυτό μπορεί να το πραγματοποιήσει, καθώς είναι η χώρα που ελέγχει ένα σημαντικό μέρος της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου. Ακόμη, με τον τρόπο αυτόν θα εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία της χώρας. Ο δεύτερος στόχος της είναι να έχει κυρίαρχο ρόλο και μία ηγεμονική θέση στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αυτή της η επιδίωξη είναι και ένας από τους λόγους για

τους οποίους το Βασίλειο της Σ. Αραβίας δεν έχει ιδιαίτερα καλές σχέσεις με το Ιράν, καθώς το Ιράν επιθυμεί να έχει τον ίδιο ηγεμονικό ρόλο στην περιοχή. Αξιοσημείωτο μάλιστα είναι το γεγονός ότι η Σ. Αραβία χρησιμοποίησε στο ελάχιστο την θρησκεία του Ισλάμ ως κοινή ρίζα στην εξωτερική της πολιτική και στις σχέσεις της με τις γειτονικές της χώρες.

Προκειμένου λοιπόν, η Σ. Αραβία να ενισχύσει την θέση της στη Μέση Ανατολή, το 1962, μη μπορώντας να μείνει αμέτοχη στην κρίση που είχε ξεσπάσει μεταξύ της Αιγύπτου και της Υεμένης, κατά την διάρκεια του προσκυνήματος, ανέλαβε δράση και μαζί με 43 αντιπρόσωπους διάφορων χωρών αποφασίστηκε η ίδρυση της Παγκόσμιας Μουσουλμανικής Λίγκας, στην οποία φυσικά η Σ. Αραβία είχε ηγετικό ρόλο. Στη συνέχεια, επιτεύχθηκε μία ακόμα πιο επιτυχημένη ισλαμική συνεργασία, μετά τον αραβο-ισραηλινό πόλεμο του 1967. Το 1969 στην συνδιάσκεψη της Ραμπάτ αποφασίστηκε η ίδρυση ενός οργανισμού για την συνεργασία των κρατών. Πράγματι, το 1972 ιδρύθηκε ο Οργανισμός Ισλαμικής Διάσκεψης (ΟΙΔ). Η ίδρυση του οργανισμού αυτού είχε ως αποτέλεσμα η Σ. Αραβία να ενισχύσει την θέση της στον Αραβικό κόσμο. Μετά την ίδρυση του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης, ιδρύθηκαν και άλλοι οργανισμοί που προωθούσαν την έννοια της αλληλεγγύης μεταξύ των ισλαμικών κρατών, όπως για παράδειγμα η Ισλαμική Τράπεζα Ανάπτυξης και το Διεθνές Ισλαμικό Πρακτορείο Ειδήσεων⁴². Νέα ώθηση στην προσπάθεια αυτή έδωσαν η Ιρανική Επανάσταση του 1978, ο οκταετής πόλεμος μεταξύ του Ιράν και του Ιράκ (1980-1988), καθώς επίσης και ο πόλεμος του Κόλπου. Η Ισλαμική αυτή αλληλεγγύη και συνεργασία που είχε ξεκινήσει να αναπτύσσεται, υπέστη πλήγμα στις αρχές της δεκαετίας του 1980, λόγω κυρίως του πολέμου στον Λίβανο.

Ωστόσο, το σκηνικό αυτό της συνεργασίας άλλαξε στις 13 Νοεμβρίου του 1995 αλλά και στις 25 Ιουνίου του 1996, όταν σημειώθηκαν τρομοκρατικές ενέργειες κατά των αμερικανικών δυνάμεων, που βρίσκονταν όμως σε εδάφη της Σ. Αραβίας. Οι δύο αυτές τρομοκρατικές ενέργειες έκαναν φανερό τον κίνδυνο αποσταθεροποίησης τόσο της ευρύτερης περιοχής της Μέσης Ανατολής, όσο και της ίδιας της Σ. Αραβίας. Ακόμη, τα γεγονότα αυτά υπενθύμισαν στο Βασίλειο της Σ. Αραβίας ότι ο κίνδυνος που διατρέχει από τα ισλαμιστικά κινήματα δεν

⁴²Μιχαλακόπουλος, Γ. (1999). Η λειτουργία του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης (ΟΙΔ) στο διεθνές σύστημα και η Τουρκία: γεωγραφική και γεωπολιτική προσέγγιση του ρόλου τους (Doctoral dissertation, Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Ξένων Γλωσσών. Μετάφρασης και Διερμηνείας). Σελίδα 52.

μπορεί να απομακρυνθεί με το να προτάσσει τον ισλαμισμό. Έτσι για την προστασία της και όχι μόνο στράφηκε προς τις ΗΠΑ.

8.1) Σχέσεις μεταξύ της Σαουδικής Αραβίας και των ΗΠΑ

Οι σχέσεις της Σ. Αραβίας με τις ΗΠΑ εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από δύο παράγοντες. Ο πρώτος παράγοντας σχετίζεται με την εξαγωγή όπλων από τις ΗΠΑ προς τη Σ. Αραβία, αλλά και τις εξαγωγές πετρελαίου από την Σ. Αραβία προς τις ΗΠΑ. Ενώ ο δεύτερος παράγοντας σχετίζεται με την υιοθέτηση μίας κοινής πολιτικής από την πλευρά και των δύο χωρών που έχει ως στόχο την αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων που υπάρχουν στην περιοχή, αλλά και την διατήρηση της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Όμως καλό θα ήταν να πάρουμε τα πράγματα με την σειρά τους, κάνοντας μία ιστορική αναδρομή στις σχέσεις των δύο χωρών. Τον πρώτο καιρό της συνεργασίας που υπήρχε μεταξύ της Σ. Αραβίας και των ΗΠΑ, βασική τους δραστηριότητα ήταν η εξόρυξη, καθώς και η εκμετάλλευση του πετρελαίου που υπήρχε στην περιοχή. Ο κύριος στόχος των αμερικανικών εταιριών κατά την δεκαετία του 1930 ήταν το πετρέλαιο, στο πλαίσιο λοιπόν αυτό, τον Ιανουάριο του 1944, δημιουργήθηκε η Aramco (Arabian American Oil Company), η οποία αποτελούνταν από τέσσερις αμερικανικές εταιρίες πετρελαιοειδών (την Social, την Texaco, την Exxon και την Mobil)⁴³. Βέβαια, η έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, διατήρησε την παραγωγή του πετρελαίου σε χαμηλά επίπεδα. Μετά το τέλος του πολέμου η παραγωγή άρχισε σταδιακά να αυξάνεται και για τον λόγο αυτόν, το 1950 η κυβέρνηση της Σ. Αραβίας απαίτησε αύξηση στο μερίδιο των κερδών της. Πράγματι, το 1950 συμφωνήθηκε να μοιράζονται τα κέρδη στη βάση της αναλογίας 50-50, αυτό σήμαινε σημαντική αύξηση των κερδών του Βασιλείου της Σ. Αραβίας. Όμως κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, οι σχέσεις των δύο χωρών επηρεάστηκαν από δύο γεγονότα που έλαβαν χώρα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Το ένα ήταν η αραβο-ισραηλινή διένεξη και το άλλο η ενδο-αραβική διαμάχη.

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου προκάλεσε την ίδρυση του Ισραήλ, το οποίο με την σειρά του προκάλεσε μεγάλες αναταραχές και διενέξεις μεταξύ του Ισραήλ και του Αραβικού κόσμου. Πιο συγκεκριμένα, το 1957 ύστερα από τον αραβο-ισραηλινό πόλεμο, η Διώρυγα του Σουέζ έκλεισε. Στη συνέχεια, το 1973, η Σ. Αραβία και

⁴³Χολέβα, Α. Δ. (2013). Κρατικός καπιταλισμός και ενεργειακός ανταγωνισμός: η περίπτωση της Ρωσίας και της Σαουδικής Αραβίας (Master's thesis). Σελίδα 68.

γενικότερα ο Αραβικός κόσμος άσκησαν εμπάργκο κατά των ΗΠΑ και της Ευρώπης, καθώς αυτοί στις διενέξεις που επικράτησαν με το Ισραήλ, τάσσονταν στο πλευρό του Ισραήλ. Τέλος, το 1983 ο αγωγός μεταφοράς πετρελαίου TransAdriaticPipeline από τον Περσικό Κόλπο προς την Μεσόγειο έκλεισε, ενώ σημειώθηκαν πολλές επιθέσεις από διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις όπως είναι η Hezbollah και η IslamicJihad.

Με λίγα λόγια, η Σ. Αραβία από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 είχε αρχίσει να ενοχλείται με την στάση που κρατούσαν οι ΗΠΑ απέναντι στο Ισραήλ, και έτσι παρά τις στενές οικονομικά σχέσεις που είχαν μεταξύ τους οι δύο χώρες, η κυβέρνηση της Σ. Αραβίας επιχείρησε να πείσει της ΗΠΑ να έχουν μία πιο ουδέτερη στάση στο όλο ζήτημα. Στα τέλη του 1977 και στις αρχές του 1978, διάφορες καταστάσεις, μεταξύ αυτών και ο οκταετής πόλεμος μεταξύ του Ιράν και του Ιράκ (1980-1988), ανάγκασαν την Σ. Αραβία να αρχίσει να απομακρύνεται από τις ΗΠΑ και την σφαίρα επιρροής τους. Σήμερα όμως θα έλεγε κανείς ότι οι σχέσεις των δύο χωρών έχουν αλλάξει αρκετά. Τα πεδία γύρω από τα οποία δραστηριοποιούνται οι σχέσεις των δύο χωρών είναι αφενός το πεδίο της εμπορικής, οικονομικής συνεργασίας και φυσικά συνεργασία στον τομέα της ενέργειας, το δεύτερο πεδίο έχει ως στόχο την συνεργασία των δύο χωρών προκειμένου να εξασφαλίσει η Σ. Αραβία την ενίσχυση της άμυνας της, μέσω των οπλικών συστημάτων των ΗΠΑ, καθώς και να υπάρξει σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το 2010, έγινε μία από τις μεγαλύτερες συμφωνίες όπλων, αξίας 60 δισεκατομμυρίων δολαρίων μεταξύ της Σ. Αραβίας και των ΗΠΑ. στόχος αυτής της συμφωνίας ήταν να εξοπλιστούν οι χώρες του Κόλπου κατά του Ιράκ. Πιθανολογείται, οι σχέσεις των δύο χωρών να διαταραχθούν εκ νέου, μετά την συμφωνία της Βιέννης το 2015, και καθώς αναμένεται η άρση των κυρώσεων κατά του Ιράν. Το γεγονός αυτό, όπως έχει προαναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι κάτι το οποίο δυσαρεστεί την Σ. Αραβία, της οποίας οι σχέσεις με το Ιράν δεν είναι καλές καθώς και οι δύο διεκδικούν έναν κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Συμπερασματικά, οι σχέσεις μεταξύ της Σ. Αραβίας και των ΗΠΑ από το 1975 εξελίσσονται σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο, οι σχέσεις εξαρτιούνται άμεσα από τις εξελίξεις και τα γεγονότα που διαδραματίζονται στις περιοχές του Περσικού Κόλπου και της Μέσης Ανατολής, καθώς και στις πολιτικές αποφάσεις των κρατών. Από την άλλη πλευρά, στο δεύτερο επίπεδο, οι σχέσεις των δύο χωρών

σχετίζονται με θέματα όπως είναι το εμπόριο καθώς και η τεχνική και στρατιωτική συνεργασία.

8.2) Οι Σχέσεις μεταξύ της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας

Στο παρόν κεφάλαιο θα μελετηθούν οι σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας, καθώς επίσης και οι λόγοι ύπαρξης των σχέσεων αυτών. Γενικά η Σ. Αραβία και η Τουρκία δεν ήταν ποτέ φιλικά μεταξύ τους διακείμενα κράτη και αυτό κυρίως λόγω του κοσμικού χαρακτήρα του κράτους της Τουρκίας αλλά και λόγω της σύμπραξης της Τουρκίας με το Ισραήλ και τις ΗΠΑ, γεγονότα που διεγείραν την καχυποψία της Σ. Αραβίας και γενικότερα του Αραβικού κόσμου απέναντι στη Τουρκία. Παρόλα αυτά, μία σειρά γεγονότων και καταστάσεων δημιούργησε τις συνθήκες, ώστε οι δύο αυτές χώρες να συνεργαστούν.

Οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ των δύο αυτών χωρών, ξεκινούν από την δεκαετία του 1970, όταν ανέπτυξαν την πρώτη τους συνεργασία. Η συνεργασία αυτή ξεκίνησε αφενός γιατί η Σ. Αραβία είχε ανάγκη τις τεχνολογικές δομές της Τουρκίας, προκειμένου να κατασκευάσει τις πόλεις της και αφετέρου, η Τουρκία ενδιαφερόταν για τον τομέα της ενέργειας, εφόσον χρειαζόταν πετρελαϊκούς πόρους από την Σ. Αραβία. Οι δύο χώρες άρχισαν να απομακρύνονται και πάλι, μετά τον πόλεμο του Κόλπου, κατά την δεκαετία του 1990 και αυτό γιατί εκείνη την χρονική περίοδο, γινόταν μία προσπάθεια από τον Αραβικό κόσμο, προκειμένου να δημιουργηθεί μία νέα αραβική τάξη πραγμάτων. Η Σ. Αραβία διατηρούσε πολύ καλές σχέσεις με την Συρία, έχοντας κάνει μάλιστα και έναν συνασπισμό, ο οποίος αποτελούταν από την Σ. Αραβία, την Αίγυπτο και την Συρία και καθώς η τελευταία είχε αντικρουόμενα συμφέροντα με την Τουρκία σε ό,τι αφορά τη ροή των υδάτινων ρευμάτων, η Σ. Αραβία άρχισε να κόβει τους οικονομικούς δεσμούς που είχε αναπτύξει με την Τουρκία. Στο πλαίσιο αυτό, έγιναν προσπάθειες από την πλευρά της Σ. Αραβίας, του Ιράκ και της Συρίας που είχαν ως στόχο να διακοπεί η χρηματοδότηση που υπήρχε από την Παγκόσμια Τράπεζα προς την Τουρκία. Η χρηματοδότηση αυτή αποσκοπούσε στην δημιουργία φραγμάτων στην Τουρκία.

Ωστόσο, ορισμένα γεγονότα ανάγκασαν την Σ. Αραβία να αλλάξει την στάση της απέναντι στην Τουρκία. Τα γεγονότα αυτά σχετίζονταν με τις γενικότερες ανακατατάξεις που πραγματοποιούνταν εκείνη την εποχή στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Τα γεγονότα αυτά, ήταν η επέμβαση του ΝΑΤΟ, το 2003, στο Ιράκ, η αποδυνάμωση του

SaddamHussein σε συνδυασμό με την υπερίσχυση των Σιιτών έναντι των Σουνιτών στο Ιράκ, αλλά και η αύξηση της δυναμικής του Ιράν στην περιοχή, το οποίο παρείχε στήριξη σε τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Hezbollah και η Hamas και το οποίο είχε στενές σχέσεις και ισχυρή δράση στο Ιράκ. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, η Σ. Αραβία όντας ένθερμη υποστηρίκτρια του σουνιτικού τόξου, στράφηκε σε κράτη φιλοσουνιτικά. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, η Σ. Αραβία συνεργάστηκε με την Ιορδανία, την Αίγυπτο και την Τουρκία (η οποία ως μέλος του ΝΑΤΟ είχε ισχυρή περιφερειακή δύναμη στην περιοχή), με σκοπό την ανάσχεση της δυναμικής που είχε αρχίσει να αναπτύσσει το Ιράν.

Το 2005, στο Bahrain, υπογράφηκε μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ του Βασιλείου της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας, ενώ παράλληλα οι δύο αυτές χώρες ανέπτυξαν υψηλές σχέσεις σε διπλωματικό επίπεδο. Το 2006 και το 2007, ύστερα από πολλές δεκαετίες, ο AbdullahAlSaud επισκέφτηκε την Τουρκία και πιο συγκεκριμένα την Άγκυρα, γεγονός που επιβεβαιώνει τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Στην συνέχεια, το 2008 η Τουρκία μαζί με το Συμβούλιο του Κόλπου (GCC), μέλος του οποίου ήταν και η Σ. Αραβία, πραγματοποίησαν συζητήσεις προκειμένου να προωθηθεί η συνεργασία σε τομείς που αφορούσαν την ενέργεια, τις οδικές και θαλάσσιες μεταφορές, τον ηλεκτρισμό, το νερό και το εμπόριο. Επιπλέον, την ίδια χρονιά πραγματοποιήθηκε ακόμη μία συνάντηση μεταξύ αυτών των χωρών, που είχε ως στόχο να πραγματοποιηθούν συζητήσεις και να καταλήξουν σε μία κοινή στρατηγική και στάση απέναντι στη χώρα του Ιράν. Ακόμη, οι σχέσεις της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας εξελίχθηκαν ακόμη περισσότερο στην διάρκεια των επόμενων χρόνων, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα του τουρισμού. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το 2010, 84.000 Σαουδάραβες επισκέφτηκαν την Τουρκία, ενώ το 2011 οι εμπορικές σχέσεις των δύο χωρών έφταναν σχεδόν τα 5 δισεκατομμύρια δολάρια τον χρόνο⁴⁴.

Πέρα όμως από τον οικονομικό τομέα, η Σ. Αραβία και τη Τουρκία συνεργάστηκαν και για την ενότητα του νέου Ιράκ, η καθεμία βέβαια για διαφορετικούς λόγους. Πιο συγκεκριμένα, η Σ. Αραβία οδηγήθηκε σε αυτή την συνεργασία γιατί ήταν ένθερμη υποστηρίκτρια του σουνιτικού άξονα, λόγω κυρίως της θρησκευτικής της ιδεολογίας, ενώ η Τουρκία υποστήριζε τον σουνιτικό άξονα στο Ιράκ, όχι λόγω της ιδεολογίας, αλλά

⁴⁴Altunisik, M., (2012), «Μία Πικρή Λυκοφιλία: Η 'περίπου' συμμαχία της Σαουδικής Αραβίας με την Τουρκία», ForeignAffairs: TheHellenicEdition, σελίδα 1. Ανακτήθηκε από:<http://www.foreignaffairs.gr/articles/68797/meliha-benli-altunisik/mia-pikri-lykofilia?page=1>

επειδή φοβόταν μην τυχόν προκύψει ανεξάρτητο κουρδικό κράτος από την διχοτόμηση του Ιράκ, γεγονός που θα επηρέαζε και τους Κούρδους στο εσωτερικό της. Βέβαια, η Τουρκία δεν επιθυμούσε να στραφεί ανοιχτά έναντι του Ιράν, επιδιώκοντας να ακολουθήσει μία ήπια πολιτική και έτσι όταν τέθηκε το θέμα απειλής από το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, η Τουρκία έκανε προσπάθειες να καθησυχασμού αναφορικά με τους φόβους που είχαν δημιουργηθεί στην Σ. Αραβία. Ωστόσο, το γεγονός αυτό έκανε την Σ. Αραβία να χάσει την εμπιστοσύνη της ως προς την Τουρκία, θεωρώντας την στάση της αυτή ως στάση διπροσωπίας. Παρά ταύτα, η Σ. Αραβία συνέχισε να συνεργάζεται με την Τουρκία. Ακόμη, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχουν και άλλα σημεία αντιπαράθεσης και αντικρουόμενων συμφερόντων μεταξύ της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας. Βασικό σημείο αντιπαράθεσης ήταν το 2011, κατά την «Αραβική Άνοιξη», όταν η Τουρκία τάχθηκε υπέρ των εξεγερμένων έναντι των ηγεμονικών αραβικών καθεστώτων, ζητώντας μάλιστα από τα καθεστώτα αυτά να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις με βάση την λαϊκή ετυμηγορία⁴⁵.

Το συγκρουσιακό αυτό κλίμα ανατράπηκε και πάλι, όταν η Σ. Αραβία και η Τουρκία υποστήριξαν έναν κοινό στόχο, ο οποίος δεν ήταν άλλος από την πτώση του καθεστώτος του Άσαντ, μέσω της στήριξης του Ελεύθερου Συριακού Στρατού (FSA), στη Συρία. Βέβαια, και οι δύο χώρες οδηγήθηκαν στην υπεράσπιση της πτώσης του καθεστώτος του Άσαντ για διαφορετικούς λόγους και διαφορετικά συμφέροντα. Από την μία πλευρά λοιπόν, η Σ. Αραβία υποστηρίζει την πτώση του καθεστώτος του Άσαντ, καθώς θεωρεί ότι κάτι τέτοιο θα μειώσει την επιρροή του Ιράν στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά και επειδή αποβλέπει στην δημιουργία ενός σουνιτικού ισλαμικού καθεστώτος. Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία υποστηρίζει την πτώση του καθεστώτος του Άσαντ, καθώς επιθυμεί να προστατέψει τα νότια σύνορά της από τις απειλές του Κουρδικού και του προσφυγικού ζητήματος. Ακόμη, η Τουρκία επιδιώκει να διατηρήσει ήπιους και μετριοπαθείς τόνους, στην μετά Άσαντ εποχή, ώστε να αποφευχθεί μία καινούρια εμφύλια σύγκρουση στην περιοχή.

Τέλος, οι σχέσεις της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας επεκτείνονται και σε ότι αφορά την ενότητα του Ιράκ. Η Σ. Αραβία επιθυμεί την ενότητα του Ιράκ για να μην χάσει το μονοπώλιό της, εφόσον οι ΗΠΑ, όπως μας

⁴⁵Altunisik, M., (2012), «Μία Πικρή Λυκοφιλία: Η 'περίπου' συμμαχία της Σαουδικής Αραβίας με την Τουρκία», Foreign Affairs: The Hellenic Edition, σελίδα 2. Ανακτήθηκε από: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68797/meliha-benli-altunisik/mia-pikri-lykofilia?page=2>

δείχνει και η Αμερικανική εισβολή στο Ιράκ το 2003, επιθυμούν να αντικαταστήσουν τον κύριο προμηθευτή πετρελαίου της, που δεν είναι άλλος από την Σ. Αραβία, με το Ιράκ, αξιοποιώντας τις πλούσιες πετρελαιοφόρες περιοχές του. Συνεπώς, ενεργειακοί είναι οι λόγοι που τέθηκε υπό συζήτηση η δημιουργία ανεξάρτητου κουρδικού κράτους στο Βόρειο Ιράκ. Στην προοπτική αυτή, αντιτίθενται όπως είναι φυσικό τόσο η Σ. Αραβία, για τον λόγο που αναφέρθηκε, όσο και η Τουρκία η οποία ανησυχεί για αναταράξεις στο εσωτερικό τους, οι οποίες θα προκύψουν από τους Κούρδους της νοτιοανατολικής Τουρκίας⁴⁶.

Με λίγα λόγια και με βάση όλα τα παραπάνω, παρόλο που οι δύο χώρες συνεργάζονται προκειμένου να επιτευχθούν τα κοινά τους συμφέροντα, εν τέλει παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις σε ότι αφορά τους στόχους τους και τις επιδιώξεις τους. Ακόμη, διακρίνονται σημαντικές αποκλίσεις σε σχέση με την πολιτική που ακολουθούν. Οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν δεδομένα, τα οποία δημιουργούν αποστάσεις στις σχέσεις μεταξύ της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας. Πάντως, το σίγουρο είναι ότι με την παρούσα κατάσταση που επικρατεί στο Ιράκ, αλλά και με την δυσπιστία που διακρίνει διαχρονικά τις σχέσεις της Σ. Αραβίας και της Τουρκίας, η Τουρκία δεν θα μπορούσε να αποκτήσει μία ηγεμονική θέση στα εδάφη του Ιράκ αλλά και γενικότερα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Παρόλα αυτά, επειδή τα οικονομικά οφέλη που θα αποκομίσουν και οι δύο χώρες είναι πολλά, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία τους, παραμερίζοντας τις όποιες διαφορές τους.

9) Το ISIS, η δράση του και η Στάση σημαντικών δρώντων στην περιοχή

Το ISIS, σύμφωνα με την άποψη πολλών, είναι η διάδοχη οργάνωση της Al-Qaeda στο Ιράκ, η οποία ξεκίνησε την δράση της λίγα χρόνια πριν την αμερικανική εισβολή του 2003. Ένας από τους βασικούς στόχους του ISIS και του ηγέτη του AbuBakralBaghdadi, ιρακινής καταγωγής, είναι η εγκατάσταση ενός ριζοσπαστικού σουνιτικού ισλαμικού κράτους ή αλλιώς ενός χαλιφάτου στην Ανατολική Συρία αλλά και σε μία περιοχή, η οποία ονομάζεται “al-Sham”, που τοποθετείται από την νότια Τουρκία έως την Αίγυπτο. Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει τη Συρία, το Ιράκ, τον Λίβανο, το Ισραήλ, την Παλαιστίνη καθώς και την Ιορδανία. Ακόμη, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το ISIS ελέγχει ήδη σημαντικά τμήματα του Ιράκ και της Συρίας. Οι βίαιες δράσεις του ISIS ξεκίνησαν

⁴⁶Χουρεμίδου, Γ. (2016). Η τουρκική εξωτερική πολιτική στη Μέση Ανατολή. Η περίοδος των κυβερνήσεων του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (2002-σήμερα). Σελίδα 61.

όταν ο Πρωθυπουργός του Ιράκ, ο Nourial-Maliki, διέταξε δυνάμεις ασφαλείας να καταστρέψουν ένα στρατόπεδο, το οποίο βρισκόταν στην πόλη Ραμάντι και το οποίο θεωρούσε ότι ήταν ένα από τα στρατηγεία της Al-Qaeda.

Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι το Ιράκ αλλά και γενικότερα ο Περσικός Κόλπος αποτελούν το «σημείο επαφής» του σουνιτισμού και του σιιτισμού. Δυτικά βρίσκονται τα δύο μεγάλα κέντρα του σουνιτισμού, τα οποία δεν είναι άλλα από την Σ. Αραβία και την Αίγυπτο, ενώ ανατολικά τοποθετείται το κέντρο του σιιτισμού, δηλαδή το Ιράν. Αξιοσημείωτο πάντως είναι ότι το ISIS και τα μέλη του, δεν επιτίθενται μόνον ενάντια των σιιτών, αλλά και ενάντια των σουνιτών, κατά κύριο λόγο σε κράτη που θεωρούν ότι είναι «άπιστα», καθώς συνεργάζονται με τους εχθρούς (ΗΠΑ), όπως για παράδειγμα την Σ. Αραβία και την Ιορδανία. Το ISIS, ελέγχει το Βόρειο και Δυτικό τμήμα του Ιράκ, τις περιοχές δηλαδή που κατοικούνται από τους περισσότερους σουνίτες, με εξαίρεση βέβαια την αυτόνομη περιοχή των Κούρδων στα βορειοανατολικά της χώρας⁴⁷.

Στη συνέχεια, αυτό που παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον να εξεταστεί, στο σημείο αυτό, είναι η στάση διαφόρων κρατών στην ευρύτερη περιοχή και όχι μόνο, καθώς αυτό είναι πιθανό να δημιουργήσει μία νέα συγκρουσιακή κατάσταση στην περιοχή. Για παράδειγμα, το Ιράν που είναι μία βασική περιφερειακή δύναμη για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά είναι και το κέντρο του σιιτισμού, έχει ήδη αντιδράσει. Στην ουσία λοιπόν, το Ιράν έχει κηρύξει «ιερό πόλεμο» έναντι των σουνιτών, μέσω του οποίου αποσκοπεί σε γεωπολιτικές επιδιώξεις, καθώς αυτό ενδιαφέρεται να διατηρήσει τον έλεγχο και την επιρροή που ασκεί στο νότιο Ιράκ και στην κυβέρνηση της Βαγδάτης. Για τον λόγο αυτόν, το Ιράν έχει αναπτύξει δυνάμεις, της λεγόμενης Επαναστατικής Φρουράς, στο νότιο Ιράκ, για να υποστηρίξουν τα ιρακινά στρατεύματα. Ακόμη, το Ιράν προκειμένου να πετύχει την επίτευξη των στόχων του, εξοπλίζει και συντηρεί, σχεδόν ολοκληρωτικά την οργάνωση της Hezbollah στον Λίβανο, ενώ παράλληλα χρηματοδοτεί, με τουλάχιστον 1 δις. δολάρια τον μήνα, την κυβέρνηση του Basharal-Assad στη Συρία. Βέβαια, οι δυνατότητες του Ιράν, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο, είναι περιορισμένες.

⁴⁷ Ζαλώνης, Ν. (2015). Πόλεμοι στην Μέση Ανατολή: σύγκρουση πολιτισμών, ενδομουσουλμανική διαμάχη ή ισορροπίες ισχύος. Σελίδα 51.

Η στάση αυτή του Ιράν, όπως ήταν φυσικό προκάλεσε έντονη ανησυχία στη αραβικά κράτη του Κόλπου, με κυρίαρχα την Σ. Αραβία και το Κατάρ. Στα μέλη που αποτελούν το Συμβούλιο του Κόλπου (GCC) υπάρχει έντονος προβληματισμός σε σχέση με την ενδυνάμωση του Ιράν και πολύ περισσότερο από την ενδεχόμενη απόκτηση πυρηνικών δυνατοτήτων, καθώς έχουν έντονες σχέσεις αντιπαλότητας με το σιιτικό Ιράν. Φυσικά, σημαντικό ρόλο στις σχέσεις των δύο χωρών έχει ο τομέας της ενέργειας. Μία ενεργειακή συμφωνία μεταξύ της Συρίας, του Ιράν και του Ιράκ, η οποία υπογράφηκε το καλοκαίρι του 2011, τάραξε και πάλι τις σχέσεις των χωρών του Περσικού Κόλπου. Η συμφωνία αυτή, αφορά έναν αγωγό φυσικού αερίου, ο οποίος θα ξεκινά από ένα ιρανικό λιμάνι, γνωστό με το όνομα PortAssalouyeh και θα φτάνει στη Δαμασκό, μέσω ιρακινού εδάφους. Το πρόβλημα στην κατασκευή αυτή είναι το πεδίο SouthPars, το οποίο διαμοιράζεται μεταξύ του Κατάρ και του Ιράν και από το οποίο θα προέρχεται το φυσικό αέριο. Το SouthPars βρίσκεται στην οριογραμμή μεταξύ του Ιράν και του Κατάρ, δύο χώρες που υπενθυμίζουμε πως δεν είναι ιδιαίτερα φιλικά διακείμενες η μία προς την άλλη. Επιπλέον, το Κατάρ επιθυμεί την εξαγωγή των δικών του πολύ μεγάλων αποθεμάτων φυσικού αερίου, μέσω του Αραβικού Αγωγού Αερίου (AGP), και ο οποίος περνά από τις χώρες της Σ. Αραβίας, της Ιορδανίας και της Συρίας, μέσω της οποίας θα φτάνει η διοχέτευση αερίου στην Τουρκία και στη συνέχεια στην Ευρώπη. Επίσης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθεί ότι το Κατάρ έχει πολύ καλές σχέσεις με την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων, την οποία μάλιστα στηρίζει προκειμένου να πετύχει την διεθνή της επέκταση, με αντάλλαγμα ένα «σύμφωνο ειρήνης» στο εσωτερικό του Κατάρ. Συνεπώς μία πιθανή επιβολή ισλαμικού καθεστώτος στην Ιορδανία, από την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων, θα είχε ως αποτέλεσμα την πλήρη μεταβολή της παγκόσμιας αγοράς φυσικού αερίου, προς όφελος του Κατάρ, ενώ αρνητικά αποτελέσματα θα αντιμετώπιζαν διάφορες χώρες, μέσα στις οποίες είναι και το σιιτικό Ιράν. για τον λόγο αυτόν, από ορισμένους ειδικούς αναλυτές εκτιμάται ότι ο επόμενος στόχος του ISIS θα είναι η Ιορδανία⁴⁸. Βέβαια, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι το καθεστώς της Ιορδανίας είναι μακράν πιο σταθερό από αυτά της Συρίας και του Ιράκ.

Στη συνέχεια, ιδιαίτερα σημαντική περιφερειακή δύναμη για την Ανατολική Μεσόγειο και την περιοχή της Μέσης Ανατολής, είναι και η

⁴⁸Ζαλώνης, Ν. (2015). Πόλεμοι στην Μέση Ανατολή: σύγκρουση πολιτισμών, ενδομουσουλμανική διαμάχη ή ισορροπίες ισχύος. Σελίδα 52.

Τουρκία, καθώς και η στάση που αυτή έχει επιλέξει να έχει στην όλη κατάσταση. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η Τουρκία έχει τεράστια οικονομικά, εμπορικά και ενεργειακά συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή και ειδικότερα στο Ιράκ και στη Συρία. Συνεπώς, ήταν αδύνατο η Τουρκία να μην εμπλακεί στη Συριακή κρίση, βέβαια η εμπλοκή της δημιουργεί νέα δεδομένα αλλά και προβλήματα στην εξωτερική της πολιτική. Μάλιστα, έχει ήδη παρατηρηθεί από αρκετούς διπλωμάτες ότι η ήπια πολιτική που είχε επιλέξει να ακολουθεί μέσω του δόγματος «μηδενικών προβλημάτων» με τις γειτονικές χώρες έχει αποτύχει. Ενώ, στρατηγικό πρόβλημα αποτελεί και το Κουρδικό ζήτημα, το οποίο σε συνδυασμό με την εξέγερση του ISIS, έχει γίνει ακόμη πιο περίπλοκο⁴⁹.

Τέλος, είναι απαραίτητο να συμπεριληφθεί και η δράση διαφόρων άλλων διεθνών δρώντων, που έχουν συμφέροντα στην περιοχή, όπως είναι για παράδειγμα οι ΗΠΑ. Σύμφωνα με την άποψη διάφορων μελετητών, οι ΗΠΑ εμφανίζουν μία έλλειψη αποφασιστικότητας σε σχέση με την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στη Μέση Ανατολή. Επιπροσθέτως, έντονες είναι οι κατηγορίες κατά της κυβέρνησης και του Προέδρου Β. Obama, αναφορικά με την έλλειψη στρατηγικής και την εγκατάλειψη του Ιράκ στον έλεγχο ακραίων ομάδων. Από την άλλη πλευρά, το Ιράκ επιθυμεί την στρατιωτική υποστήριξη των ΗΠΑ. Ωστόσο, δεν είναι εύκολο για τις ΗΠΑ να επανέλθουν με στρατιωτικές δυνάμεις στο Ιράκ, ύστερα από την εισβολή του 2003 και τις επικρίσεις που αυτή προκάλεσε στην κοινή γνώμη. Πάντως, φαίνεται πως τόσο οι ΗΠΑ όσο και το Ιράν υποστηρίζουν την κυβέρνηση του Ιράκ. Ακόμη, θα υποστήριζε κανείς ότι κάποιοι στόχοι των ΗΠΑ συμπίπτουν με αυτούς του ISIS, καθώς και οι δύο επιθυμούν την μεγαλύτερη εκπροσώπηση των σουνιτών, την ανάσχεση της επιρροής που έχει το Ιράν στο Ιράκ και τέλος και οι δύο θεωρούν ότι η καλύτερη λύση για την περίπτωση του Ιράκ είναι η τριχοτόμηση του. Με λίγα λόγια, να υπάρχει ανεξάρτητο Κουρδικό κράτος στο Βόρειο Ιράκ, Σουνίτες στο Κέντρο και Σίιτες στον Νότο.

Τα τελευταία χρόνια, στην περιοχή της Μέσης Ανατολής επικράτησε ο θρησκευτικός φανατισμός, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τις μακροχρόνιες εξεγέρσεις στον αραβικό κόσμο, για την άνοδο των Ισλαμιστών, για το ζήτημα της ασφάλειας της περιοχής αλλά και για την μεταβαλλόμενη ισορροπία δυνάμεων. Το μεγαλύτερο πρόβλημα όλων αποτελεί η δράση ανεξέλεγκτων ομάδων, κατά κύριο λόγο μη-κρατικών δρώντων. Πολλοί είναι αυτοί που κάνουν λόγο για μία γενικευμένη και

⁴⁹Ζαλώνης, Ν. (2015). Πόλεμοι στην Μέση Ανατολή: σύγκρουση πολιτισμών, ενδομουσουλμανική διαμάχη ή ισορροπίες ισχύος. Σελίδα 53.

ευρεία σύρραξη στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Την πρόκληση ενός ιδιαίτερα ασταθούς μέλλοντος, θα αντιμετωπίσει η Μέση Ανατολή, στην περίπτωση που το Ιράν καταφέρει να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, αν και το ίδιο αναφέρει ότι κάτι τέτοιο δεν είναι στις επιδιώξεις του. Τέλος, μεγάλη απειλή για την οικονομία της ευρύτερης περιοχής, αποτελεί η κατάρρευση του Οίκου των Saud στη Σ. Αραβία και η δράση του ISIS.

10) Συγκριτική Ανάλυση των σχέσεων του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας με τις ΗΠΑ

Στο κεφάλαιο αυτό, θα πραγματοποιηθεί μία σύγκριση των σχέσεων μεταξύ του Ιράν με τις ΗΠΑ και των σχέσεων μεταξύ της Σ. Αραβίας και τις ΗΠΑ. Πρώτα όμως θα γίνει μία σύντομη αναφορά στις μεταξύ τους σχέσεις, προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή η σύγκριση που θα ακολουθήσει.

Υπάρχει μία μακρά παράδοση στις σχέσεις μεταξύ του Ιράν και των ΗΠΑ. Αρχικά, οι σχέσεις τους, την περίοδο της δυναστείας του Σάχη MohammadRezaPahlavi ήταν καλές σχέσεις. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι εκείνη την περίοδο ξεκίνησε και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, το οποίο όχι μόνο έγινε με την σύμφωνη γνώμη των ΗΠΑ, αλλά και με την βοήθεια που αυτοί παρείχαν στο Ιράν, προκειμένου να υλοποιηθεί το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Στην συνέχεια όμως, κατά την περίοδο της ιρανικής Επανάστασης του 1979 και ύστερα, οι σχέσεις αυτές διαφοροποιήθηκαν. Αυτό ήταν αμοιβαίο και από τις δύο πλευρές, καθώς από την μία πλευρά, τόσο η κυβέρνηση του Ιράν όσο και ο λαός του, θεωρούσαν τις ΗΠΑ ως μία χώρα εχθρική για τα συμφέροντά τους, η οποία δεν επιθυμούσε την οικονομική, πολιτισμική και τεχνολογική ανάπτυξη του Ιράν. Ταυτόχρονα, το Ιράν επιθυμούσε να ανεξαρτητοποιηθεί από τις μέχρι τώρα σχέσεις που είχε αναπτύξει με τις ΗΠΑ και αυτό γιατί επιδίωκε να αναλάβει έναν κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθώς είναι το μεγαλύτερο κέντρο του Σιιτισμού. Ακόμη, το Ιράν ήταν σε θέση να γνωρίζει ότι για να πετύχει αυτή του την επιδίωξη έπρεπε να αναπτύξει το πυρηνικό του πρόγραμμα.

Από την άλλη πλευρά, η στάση αυτή του Ιράν προκάλεσε έντονες ανησυχίες στις ΗΠΑ αλλά και γενικότερα στην Διεθνή κοινότητα. Είναι γεγονός ότι οι επιδιώξεις του Ιράν να αποκτήσει έναν κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά και γενικότερα η ενίσχυσή του ως περιφερειακή δύναμη, είναι κάτι το οποίο έρχεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα των ΗΠΑ, καθώς αυτοί επιθυμούν την ενίσχυση και

ενδυνάμωση του σουνιτικού τόξου στην περιοχή. Έτσι λοιπόν, με πρόσχημα το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και την πεποίθηση ότι αυτό επιθυμεί την απόκτηση πυρηνικών όπλων, οι ΗΠΑ ακολούθησαν μία ιδιαίτερα επιθετική πολιτική έναντι του Ιράν, η οποία περιελάμβανε κυρίως οικονομικές κυρώσεις. Η πολιτική αυτή των ΗΠΑ, που επηρέασε και το σύνολο της Διεθνούς Κοινότητας είχε ως αποτέλεσμα το Ιράν να οδηγηθεί σε σταδιακή απομόνωση από το διεθνές σύστημα. Οι σχέσεις άλλαξαν και πάλι τα τελευταία χρόνια με την διακυβέρνηση του Προέδρου των ΗΠΑ, Β. Obama, ο οποίος ακολούθησε μία σύνθετη πολιτική επιβολής κυρώσεων σε συνδυασμό με την ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Η πολιτική αυτή, φαίνεται πως είχε αποτελέσματα, καθώς το καλοκαίρι 2015 υπογράφηκε συνθήκη, η οποία αφορά το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και η οποία πέτυχε τον περιορισμό παραγωγής πλουτωνίου, τον περιορισμό εμπλουτισμού ουρανίου και να αυξηθούν οι επιθεωρήσεις στο Ιράν από την Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), με αντάλλαγμα την άρση το κυρώσεων που είχαν επιβληθεί. Πράγματι, εάν και εφόσον το Ιράν συμμορφωθεί στις απαιτήσεις που ορίζονται σε αυτή την συνθήκη, φαίνεται να επιστρέφει και πάλι στις διεθνείς εξελίξεις και στο διεθνές σύστημα.

Τώρα, σε ότι αφορά τις σχέσεις μεταξύ της Σ. Αραβίας και των ΗΠΑ, θα μπορούσε κανείς να πει ότι και αυτές στιγματίζονται από διάφορες διακυμάνσεις στο πέρασμα του χρόνου. Σε γενικές γραμμές πάντως, οι σχέσεις των δύο χωρών είναι φιλικές. Βασικό αγκάθι στις μεταξύ τους σχέσεις είναι η στήριξη που παρέχουν οι ΗΠΑ στο Ισραήλ. Ακόμη, οι σχέσεις των δύο χωρών όπως έχει προαναφερθεί σχετίζονται κυρίως με το εμπόριο όπλων από τις ΗΠΑ προς την Σ. Αραβία και την παροχή πετρελαίου από την Σ. Αραβία προς τις ΗΠΑ, καθώς η Σ. Αραβία είναι ο βασικός προμηθευτής πετρελαίου για την χώρα των ΗΠΑ, ενώ έχουν και ως κοινό στόχο την διατήρηση της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Επιπλέον, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Σ. Αραβία είναι ένας από τους βασικότερους περιφερειακούς δρώντες για την περιοχή της Μέσης Ανατολής και αποτελεί μαζί με την Αίγυπτο, ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα του Σουνιτισμού.

Προς το παρόν, οι δύο χώρες φαίνεται να έχουν κοινά συμφέροντα σε ότι αφορά την περιοχή του Περσικού Κόλπου και γενικότερα την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Βέβαια, τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην περιοχή, μετά την «Αραβική Άνοιξη», έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο γεωπολιτικό σκηνικό και χρειάζονται

ιδιαίτερα λεπτό χειρισμό, ενώ παράλληλα η υφιστάμενη ισορροπία δυνάμεων μπορεί πολύ εύκολα να αλλάξει. Ακόμη, η ενδεχόμενη κατάρρευση του Οίκου των Saud στην Σ. Αραβία, οι μεγάλες διακυμάνσεις στις τιμές του πετρελαίου και η πιθανή οικονομική κατάρρευση της χώρας, έχουν ως αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να επιθυμούν να διακόψουν ή να μειώσουν και να περιορίσουν την σχέση εξάρτησης που έχουν με την Σ. Αραβία λόγω του ότι αυτή είναι ο κύριος προμηθευτής της στο πετρέλαιο και γενικά σε ότι αφορά τον ενεργειακό τομέα.

Με λίγα λόγια, η ρευστή κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή αλλά και το γεγονός ότι πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι θα επέλθει μία γενικευμένη και ευρεία σύρραξη στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, κάνουν αρκετά δύσκολο να ορίσει κανείς τις σχέσεις που θα διατηρηθούν μεταξύ των χωρών αλλά και άλλες που θα δημιουργηθούν, καθώς κάτι τέτοιο θα έχει ως αποτέλεσμα την αλλαγή της υφιστάμενης κατάστασης και ως εκ τούτου και την αλλαγή σε σχέση με την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή. Σημαντικό ρόλο σε ότι αφορά τα παραπάνω, θα διαδραματίσει και η πολιτική που θα χαράξουν οι ΗΠΑ στην περιοχή μετά την εκλογή του νέου τους Προέδρου, Donald Trump. Πάντως, από ότι φαίνεται οι ΗΠΑ μέχρι τώρα προσπαθούσαν να διατηρήσουν την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αποδυναμώνοντας το Ιράν μέσω της επιβολής κυρώσεων που αφορούσαν το πυρηνικό του πρόγραμμα και ενισχύοντας την Σ. Αραβία, έτσι ώστε να υπάρχει σταθερότητα στην περιοχή και να μην είναι εύκολο να πραγματοποιηθούν συγκρούσεις μεταξύ των δύο ισχυρών περιφερειακών δυνάμεων, αυτών του Ιράν και της Σ. Αραβίας.

Επίλογος

Είναι γεγονός ότι η περιοχή της Μέσης Ανατολής, είναι μία περιοχή που δεν ακολουθεί μία ενιαία πολιτική συμπεριφορά προς τα ανατολικά και δυτικά της σύνορα. Υπάρχουν τέσσερις διακριτές πολιτικές συμπεριφορές, από τις οποίες η Τουρκία και το Ισραήλ είναι εκ διαμέτρου αντίθετες με την πολιτική συμπεριφορά που ακολουθούν τα αραβικά κράτη και το Ιράν. Βέβαια είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τα αραβικά κράτη και το Ιράν διατηρούν μία μη φιλική έως και εχθρική, θα την χαρακτήριζε κανείς, στάση απέναντι στο Ισραήλ.

Ο βασικότερος παράγοντας σταθερότητας ή αποσταθεροποίησης για την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής είναι οι ΗΠΑ. Ένα θετικό στοιχείο που υπάρχει στο γεγονός ότι οι ΗΠΑ διαδραματίζουν τον κύριο ρόλο στην περιοχή αυτή, είναι το γεγονός ότι οι ΗΠΑ, ως μοναδική

υπερδύναμη στον πλανήτη έχουν την δύναμη να επιβάλλουν την σταθερότητα στην περιοχή. Παρόλα αυτά, η σταθερότητα την οποία οι ΗΠΑ επιβάλλουν στην περιοχή, υπαγορεύεται πρωτίστως από τα εκάστοτε συμφέροντά τους και δευτερευόντως από την επιθυμία επιβολής σταθερότητας σε βάσεις δικαιοσύνης. Η σταθερότητα η οποία επιβάλλεται από τις ΗΠΑ συντελείται από λεπτές ισορροπίες, η οποία είναι εξαιρετικά εύκολο να διαταραχθεί, προκειμένου οι ΗΠΑ να μπορούν να παρακολουθούν, να ελέγχουν και να επεμβαίνουν σε ότι αφορά την περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Ακόμη, είναι σίγουρο πως οι τρέχουσες εξελίξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, θα προσδιορίσουν σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις ανάμεσα στον μουσουλμανικό κόσμο και την Δύση. Ο πόλεμος στη Συρία, θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό και την ανάπτυξη των Αραβικών χωρών, αλλά και γενικότερα της Μέσης Ανατολής, ενώ συγχρόνως θα έχει σημαντικές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις σε σχέση με την εξωτερική πολιτική που θα ακολουθήσουν μελλοντικά οι ΗΠΑ στην περιοχή. Επίσης, εφόσον ο πόλεμος συνεχίζεται με άλλη μορφή, οι τρομοκρατικές επιθέσεις και η αστάθεια που χαρακτηρίζουν την περίοδο αυτή την περιοχή, θα συνεχισθούν και τα επόμενα χρόνια. Βέβαια, πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η αστάθεια και το κύμα της τρομοκρατίας τροφοδοτείται από την παρουσία των Δυτικών Δυνάμεων στην περιοχή. Αυτό πάντως που πρέπει να γίνει σαφές είναι ότι έχει πυροδοτηθεί ένας τεράστιος πολιτιστικός πόλεμος στο εσωτερικό του Ισλάμ, ο οποίος ξεκινά από το Μαρόκο και φθάνει έως την Ινδονησία. Το πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση έχει μεγάλη σημασία, για την δυτική πολιτισμική, πολιτική και οικονομική επιρροή στην περιοχή. Ήδη ο πόλεμος αυτός έχει δημιουργήσει πολιτική και κοινωνική αποσταθεροποίηση, καθώς και προβλήματα ασφάλειας σε ολόκληρο τον κόσμο. Χωρίς αμφιβολία, οι ισορροπίες στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής έχουν μετατοπιστεί και το μήνυμα της αλλαγής έχει εξαπλωθεί σε όλο τον Αραβικό κόσμο. Η προσπάθεια εκδημοκρατικοποίησης των χωρών της Μέσης Ανατολής, έχει επιπτώσεις σε όλα τα πολιτικά καθεστώτα της περιοχής, ενώ από την άλλη πλευρά οι ΗΠΑ επιθυμούν την δυνατότητα μίας αποτελεσματικότερης επέμβασης, έτσι ώστε να είναι σε θέση να ασκούν μεγαλύτερες πιέσεις στη Συρία, το Ιράν και την Σ. Αραβία, και φυσικά μέσω αυτών να περιορίσουν την δράση των εξτρεμιστικών οργανώσεων. Ωστόσο, αυτό που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η στρατηγική των ΗΠΑ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, η οποία, τουλάχιστον μέχρι τώρα, ακολουθούσε το Δόγμα της στρατηγικής της

υπομονής, σε σχέση με τις στρατηγικές που έχουν ακολουθήσει σε άλλες περιοχές. Αυτό φαίνεται και με την αποχώρηση των ΗΠΑ από το Ιράκ, γεγονός που δημιούργησε ένα κενό ισχύος, το οποίο με την σειρά του δημιούργησε το αποτυχημένο κράτος και την αστάθεια που υπάρχει σήμερα. Αυτό που μένει να δούμε είναι ποια θα είναι η εξωτερική πολιτική που θα ακολουθήσουν οι ΗΠΑ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, μετά την πρόσφατη εκλογή του Donald Trump.

Από την άλλη πλευρά, στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, τρεις είναι οι βασικοί πυλώνες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην περιοχή. Οι σημαντικοί αυτοί δρώντες είναι το Ιράν, η Σ. Αραβία και η Τουρκία. Οι τρεις αυτές χώρες έχουν τον ίδιο στόχο, που δεν είναι άλλος από την ενίσχυση της θέσης τους και της επιρροής τους στην περιοχή. Το Ιράν για παράδειγμα, προσπαθεί να κινητοποιήσει τους Σίιτες σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς αντιμετωπίζει προβλήματα ασφαλείας, ειδικά μετά το 1979 και τις προστριβές που έχει με τη Δύση σε σχέση με το πυρηνικό του πρόγραμμα. Παρόλα αυτά, επιδιώκει την αύξηση της ισχύος του, καθώς είχε ενεργό ρόλο στην Υεμένη και τη Σ. Αραβία. Ακόμη, είναι μία χώρα που διαθέτει πυρηνικό πρόγραμμα και μέσω αυτού επιθυμεί να ενισχύσει το κύρος της στις χώρες της Μέσης Ανατολής. Τέλος, το Ιράν φαίνεται να έχει το προβάδισμα, ιδιαίτερα μετά την ολοκλήρωση της πυρηνικής συμφωνίας το 2015. Αντίθετα, οι ΗΠΑ φαίνεται να χάνουν το κύρος τους στην περιοχή, βέβαια είναι πολύ πιθανό οι ΗΠΑ να χρησιμοποιήσουν νέους συμμάχους προκειμένου να αντιμετωπίσουν και να καταπολεμήσουν τους σουνίτες εξτρεμιστές στην περιοχή, αποκτώντας με τον τρόπο αυτόν έναν νέο ηγεμονικό ρόλο στην περιοχή.

Στη συνέχεια, και η Σ. Αραβία επιθυμεί και επιδιώκει την μεγιστοποίηση της ισχύος της στην περιοχή. Αυτό γίνεται σαφές από το γεγονός ότι ενεπλάκει ενεργά στα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην Αίγυπτο, την Λιβύη και την Συρία. Παράλληλα, έχει αυξήσει τις αμυντικές της δαπάνες και επιθυμεί τουλάχιστον έναν σουνιτικό δρώντα μεταξύ του Ιράκ και της Συρίας. Ακόμη, η σχετικά πρόσφατη εμπλοκή της στην Υεμένη δικαιολογεί την επιδίωξή της που έχει ως στόχο την σταθερότητα και την διατήρηση της ασφάλειας στην αραβική χερσόνησο. Στον στόχο της αυτό, έχει ως υποστηρικτή της και τις ΗΠΑ. Τέλος, η Τουρκία επιδιώκει και αυτή την αύξηση της ισχύος της, στην περιοχή, κρατώντας μία στάση ουδετερότητας στα ζητήματα που έχουν προκύψει. Τόσο η Σ. Αραβία όσο και η Τουρκία φαίνεται να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, καθώς η πρώτη αντιμετωπίζει σημαντικό κίνδυνο από τους Σίιτες, ενώ η

δεύτερη έρχεται αντιμέτωπη με την πιθανότητα δημιουργίας ενός κουρδικού κράτους.

Εν κατακλείδι, είναι προφανές ότι η Μέση Ανατολή, σε κάθε περίπτωση, μπορεί να θεωρηθεί ως μία περιοχή, η οποία μπορεί να αναλυθεί σε διακρατικό, υπερεθνικό και δια-ανθρώπινο επίπεδο. Βασικός πυλώνας που χαρακτηρίζει την περιοχή είναι η ύπαρξη στρατιωτικό-πολιτικής ατζέντας ασφαλείας. Η πολικότητα του συστήματος καθορίζεται από τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις περιφερειακές δυνάμεις, οι οποίες με την σειρά τους οριοθετούν τους κανόνες για τις μικρότερες δυνάμεις και τη διείσδυση των έξω-περιφερειακών δυνάμεων. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι σε ένα τέτοιο σύμπλεγμα είναι πιθανή η σημαντική διείσδυση μίας παγκόσμιας υπερδύναμης, όπως οι ΗΠΑ, κάτι το οποίο περιπλέκει την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή. Ωστόσο, είναι σίγουρο ότι συγκρούσεις θα υφίσταντο ακόμη και αν το παγκόσμιο επίπεδο δεν επενέβαινε στο περιφερειακό ή δεν υπήρχαν οι επεμβάσεις των δυτικών δυνάμεων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

BBCNewsEurope, “IranNuclear: Firms’

AssetFreezeAnnulledbyEUCourt”, 6 Σεπτεμβρίου 2013, διαθέσιμο στην <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-23984722>

Clawson, P., Eisenstadt, M., Kanovsky, E., & Menashri, D. (1998). Iran under Khatami. Washington: Washington Institute for Near East Policy

Gaddies, J.L, Strategies of Containment, Oxford University Press, 1982

Maechling, E., (1982), Security risks to energy production and trade: The problems of the Middle East.

Marion King Hubbert. (1962). Energy resources (Vol. 4). National Academies.

Martin, L., Keridis, D., (2002) “The Future of Turkish Foreign Policy”, Cambridge Massachusetts, London, England: The MIT Press.

Ná¼nlist, C. (2016). The Legacy of Obama’s Foreign Policy.

Okruhlik, G. (2002). Networks of dissent: Islamism and reform in Saudi Arabia. Current History, 101(651).

Okruhlik, G. (2003). Saudi Arabian-Iranian relations: external rapprochement and internal consolidation. *Middle East Policy*, 10(2).

“President Obama’ speech in Cairo: A New Beginning”, 4 June 2009

“President Obama’ State of the Union Address”, 12 February 2013

Sweijts, T., Oosterveld, W. T., Knowles, E., & Schellekens, M. (2014). *Why are Pivot States so Pivotal?: The Role of Pivot States in Regional and Global Security* (Vol. 4). The Hague Centre for Strategic Studies.

Reza Sanati, “Rowhani and Iran's Unchanging Goals”, Ιούνιος 2013. Διαθέσιμο στην <http://nationalinterest.org/commentary/rowhani-irans-unchanging-goals-8637>

Roberta Rampton, “Obama tells Rouhani he sees a way to resolve nuclear issue: White House», Reuters, διαθέσιμο στην

<http://www.reuters.com/article/2013/09/18/us-usa-iran-whitehouseidUSBRE98H0TP20130918>

Sharon Squassoni, (2007), “Iran’s Nuclear Program: Recent Developments”, CRS Report for Congress.

Tim Guldemann, (2007), “The Iranian Nuclear Impasse”, *Journal Survival*

Volker Perthes, (2010), “Ambition and Fear: Iran’s Foreign Policy and Nuclear Program”, *Journal Survival*

Ελληνική Βιβλιογραφία

Ανσάρι, Χ. (2009). *Επαναστατική Αφύπνιση: Ιστορικό-πολιτική έρευνα στη ζωή και δράση του Ιμάμ Χομεινί*. Αθήνα, Μορφωτικό Κέντρο της Πρεσβείας της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν στην Ελλάδα.

Altunisik, M., (2012), «Μία Πικρή Λυκοφιλία: Η ‘περίπου’ συμμαχία της Σαουδικής Αραβίας με την Τουρκία», *ForeignAffairs: TheHellenicEdition*.

Γιαννακόπουλος, Β. (2010). *Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν*.

Γράψας, Κ. (2017). *Ισλάμ και Τζιχαντισμός: θεωρητικές ρίζες και εφαρμογές του τρόμου στο πλαίσιο της λειτουργίας του επονομαζόμενου Ισλαμικού Κράτους*.

Δοξάκης, Σ. (2017). *Η διπλωματική επαναπροσέγγιση ΗΠΑ-Ιράν στη Μέση Ανατολή: μία κρίσιμη ευκαιρία ρεαλιστικής στρατηγικής συμμαχίας στον 21ο αιώνα*.

- Ζαλώνης, Ν. (2015). Πόλεμοι στην Μέση Ανατολή: σύγκρουση πολιτισμών, ενδομουσουλμανική διαμάχη ή ισορροπίες ισχύος.
- Καλπάκογλου, Μ. (2013). Ο ρόλος της κορύφωσης της πετρελαϊκής παραγωγής στις γεωπολιτικές σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας με τον υπόλοιπο κόσμο (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς).
- Κολιόπουλος, Κ. (2001). Η υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης. Εκδόσεις Ποιότητα.
- Κουτρομάνου, Χ. (2011). Η μεταστροφή της εικόνας των ΗΠΑ από την περίοδο Μπους στην περίοδο Ομπάμα. Από το hard power στο soft power (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς).
- Μακρή, Α. Χ. (2012). Το Ιράν, το πυρηνικό πρόγραμμα και οι διεθνείς σχέσεις (Master's thesis).
- Μιχαλακόπουλος, Γ. (1999). Η λειτουργία του Οργανισμού Ισλαμικής Διάσκεψης (ΟΙΔ) στο διεθνές σύστημα και η Τουρκία: γεωγραφική και γεωπολιτική προσέγγιση του ρόλου τους (Doctoral dissertation, Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Ξένων Γλωσσών. Μετάφρασης και Διερμηνείας).
- Μυστακίδου, Λ. Το τελευταίο μήνυμα του Ιμάμ Χομεϊνί: Η πολιτικοθρησκευτική διαθήκη του μεγάλου ηγέτη της Ισλαμικής Επανάστασης και ιδρυτή της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν Ιμάμ Χομεϊνί. Cultural Council of Islamic Republic of Iran.
- Παπασωτηρίου, Χ. (2000). Διασπορά και Εθνική Στρατηγική. Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Παπασωτηρίου, Χ. (2007). Βυζαντινή υψηλή στρατηγική 6^{ος} – 11^{ος} αιώνας. Εκδόσεις Ποιότητα.
- Πίτατζης, Α., (2016), «Η Οικονομική ακτινογραφία της Σ. Αραβίας και το γεωπολιτικό μέλλον της χώρας», «energypress».
- Τζίγκου, Α. Β. (2014). Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ μετά το Ψυχρό Πόλεμο, το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 και η Al Qaeda (Master's thesis).
- Towheed, A., (2010). Πρόσκληση για πίστη στη Μονοθεϊστική θρησκεία. Αθήνα, Ι. Σιδέρης.

Χολέβα, Α. Δ. (2013). Κρατικός καπιταλισμός και ενεργειακός ανταγωνισμός: η περίπτωση της Ρωσίας και της Σαουδικής Αραβίας (Master's thesis).

Χουρεμίδου, Γ. (2016). Η τουρκική εξωτερική πολιτική στη Μέση Ανατολή. Η περίοδος των κυβερνήσεων του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (2002-σήμερα).

Διαθέσιμες Πηγές στο Διαδίκτυο

http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=10371&catid=25:-----un-system-directory&Itemid=32

<https://www.eia.gov/beta/international/country.cfm?iso=SAU>.
Ανακτήθηκε από το U.S Energy Information Administration